

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură

Nr. 10
(482)

• Anul 46 (serie nouă) • octombrie 2009 • 3,50 lei •

Emil Nicolae

M. Blecher
și J.-D. Bauby
la Berck

pagina 3

**Proză de
Viorica Marica Hagianu**

Asigurații

pagina 10

Al. Zub:

„Lecturile
din Pârvan
mi-au influențat
gândirea.“

pagina 12

• Tudor Cataraga - Portal spre Țara Soarelui-Răsare

**Festivalul Internațional de Teatru
pentru Copii și Tineret**

Timpul regăsit al copilăriei

pagina 16

Marius Manta

În audiență
la un demon mut

pagina 20

Zilele Culturii Călinesciene

E frumos în septembrie la Onești

De peste patru decenii la Onești se adună floarea scriitorimii, poeți, prozatori, critici, dramaturgi, esești, cărora li se alătură muzicieni, artiști plastici, actori, pentru a participa la colocvii, lansări de carte, vernisaje de expoziții, recitaluri, spectacole. În cele trei zile ale manifestării (derulate anul acesta între 25 și 27 septembrie) au fost prezentate reviste de cultură, noi apariții editoriale, expozițiile de pictură și desen ale lui Constantin Berdila și Vlad Ciobanu, iubitorii de muzică având și ei rezervele clipe plăcute în compania unei tinere interprete, Miruna Oprea, și a cvartetului „Orpheus”. Foarte consistente au fost prelecțiunile datorate distincțiilor oaspeți Elvira Sorohan și Geo Șerban care au vorbit despre complexa personalitate a lui G. Călinescu, relevând noi aspecte. De altfel, cei doi au fost și premianții actualei ediții a Zilelor Culturii Călinesciene, Marele Premiu

Festivalul Internațional de Poezie Avangarda XXII

În zilele de 18 și 19 septembrie, la Bacău s-a desfășurat a IX-a ediție a Festivalului literar *Avangarda XXII*, în organizarea Fundației Culturale *Georgeta și Mircea Cancicov* – președinte Victor Munteanu. Au participat scriitorii din țară și din Moldova și Ucraina care s-au întâlnit cu elevii ai colegiilor din oraș, au combătut la colocvii, au lansat cărți și reviste în cadrul unui Salon, au vizitat casele memoriale George Bacovia și George Enescu, la Tescani Ileana Mălăncioiu oferind un excepțional recital poetic.

În Piața Tricolorului din centrul orașului, la statuia lui Vasile Alecsandri, Fundația a oferit premiile anuale: Mihai Deju (pentru știință), Ioan Petru Viziteu (poezie), Doru Viorel Ciucescu (proză), Artă plastică – Ioan Lăzureanu.

Juriul Festivalului (Dan Cristea – președinte, Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Mircea A. Diaconu, George Vulturescu și Gheorghe Glodeanu) a decernat premiile anuale ale Festivalului: Poezie – Ioan Radu Văcărescu, Antologii lirice – Liliana Ursu și Ioan Radu Văcărescu, Traduceri – Sorina Munteanu, Poezie debut – Cornel Paiu, Tatiana Dumbrava, Ana Jitaru, Opera Magna – Ileana Mălăncioiu. Revista *Arges* a primit Premiul Uniunii Scriitorilor – Filiala Bacău pentru cea mai bună revistă literară și de cultură a anului 2008.

fiind acordat lui Nicolae Manolescu, absent, din păcate, de la Onești. Fiind reținut de treburi foarte importante, la UNESCO, criticul a fost evocat, într-o atașată schiță de portret, de criticul și istoricul ieșean Ioan Holban. Oricum, Nicolae Manolescu va fi prezent în orașul de pe Trotuș, de care-l leagă multe amintiri minunate, în luna noiembrie, pentru a se întâlni cu cititorii săi, după cum a ținut să precizeze Constantin Th. Ciobanu, președintele Fundației G. Călinescu și citorul manifestării oneștene. Programul Zilelor a mai cuprins un colocvii de literatură comparată la care s-a pus în dezbatere tema „Generații și promoții postbelice în dialog”, recitalul liric „Poetul în cetate” (din Parcul Călinescu), vizite de documentare și un simpozion intitulat „Centenar Miron Grindea”, în cadrul căruia a fost evocată figura marelui editor și jurnalist român stabilit la Londra. A venit la Onești, cu acest prilej, doamna Nadia Lasserson, fiica lui Miron Grindea. Dintre invitații „Zilelor Culturii Călinesciene” ediția 2009 îi amintim pe Nicolae Mecu, Tudorel Urian, Petru Cimpoșu, Dumitru Brăneanu, Elena Bulai, Calistrat Costin, Bogdan Crețu, Carmen Mihalache, Gheorghe Drăgan, Cornel Galben, Victor Mitocaru. Prezența numeroasă a publicului în aula Bibliotecii Municipale „Radu Rosetti” a certificat nevoia de astfel de evenimente culturale de anvergură care înobilează un oraș.

Carmen MIHALACHE

• Dionis Puscutea - Centaurul

Zilele Muzicii Contemporane

Filarmonica „Mihail Jora” a încheiat a 23-a ediție a Festivalului Internațional „Zilele Muzicii Contemporane”, de data aceasta numai prin trei concerte, la început de octombrie.

În prima seară, dedicată orchestrei au fost audiate lucrări în primă audiere aparținând compozitorilor români stabiliți în Franța: Horia Șurianu și Costin Miereanu, opusurile compozitorilor Viorel Munteanu și Liviu Dănceanu.

„Doiul – Iodul” compusă de Horia Șurianu în 2008 pentru saxofon, inspirată de filonul muzicii folclorice, a prilejuit publicului reintâlnirea cu Daniel Kientzy, un virtuoz de clasă.

Concertul pentru flaut și orchestră de Viorel Munteanu, „Umbre și geneze”, aparține anului 2009 și este o dedicație făcută special flautistului, muzica integrând melograma numelui Dorel Baicu. O interpretare atent elaborată și de acuratețe într-un opus

de dificultate ne-a oferit prim flautistul Filarmonicii băcăuane.

Marius Lăcraru, membru al Ansamblului „Archaeus” a interpretat „Oglindile Ingerului” – Concert pentru vioară și orchestră de Costin Miereanu, despre care autorul afirmă că „referința la Alban Berg este fără nici o urmă de echivoc”.

În fine, Octoii op.120 de Liviu Dănceanu, o lucrare pentru orchestră de alături ce își propune „o călătorie în lumea tainică a spiritualității ortodoxe”, bazată pe derularea celor opt glasuri.

Cea de a doua seară mi-a amintit prin genericul său de o lucrare a regretatului Aurel Stroe (iată s-a

împlinit deja un an de când a murit!): „Giaccona con alcune licenze”.

Invitat a fost Corul „Preludiu” al Centrului național de artă „Tinerimea Română”, condus de maestrul Voicu Enăchescu. Un program de excepție interpretat așisderea, cu bucurie, vibrație și profesionalism.

Ultima zi de festival: Ansamblul „Archaeus” într-un recital alcătuit din lucrări ale consacraților: Miereanu, Dănceanu, Wendel, dar și ale tinerelor Diana Rotaru, Cristina Uruc, Elena Apostol.

La ediția aceasta am sărbătorit trei muzicieni români: Liviu Dănceanu – 55 ani, Viorel Munteanu – 65 ani, Eugen Wendel – 75 ani, muzicieni prolifici ce explorează tărâmul muzicii noi.

Ozana KALMULSKI

Cum vorbim, cum scriem

Fotbalul, politica și propria-ne limbă

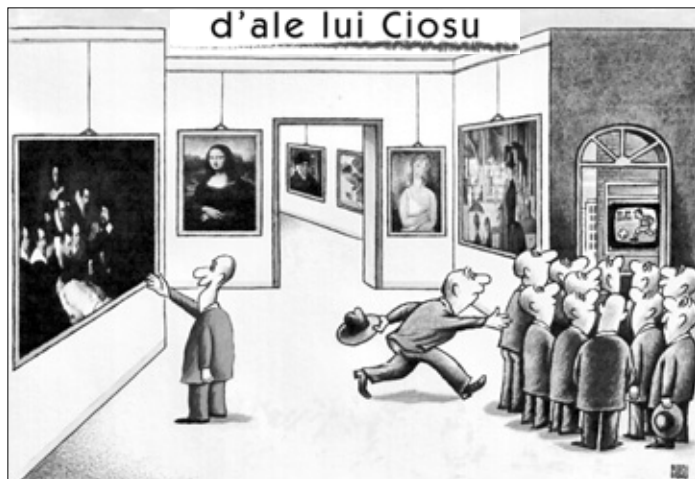
Să recunoaștem: nu prea se asortează cele trei domenii. Dacă ar fi să facă parte dintr-un test de logică sau de inteligență lingvistică, ne-ar fi foarte greu, dacă nu chiar imposibil să găsim o relație între ele. Se înțelege: toate trei ar trebui să aibă un element comun, și nu grupe de câte două.

Și totuși: în condițiile în care voluptatea de a dezbate starea sportului-ree se combină cu infinita plăcere de a comenta jocurile de culise ori la vedere ale puterii politice, instinctul ordonării lucrurilor în felul de a ne exprima pare exercitarea unui drept natural. Cu alte cuvinte, ne pricepem la a aplica norma lingvistică tot așa cum o facem în fotbal și în politică.

Cineva a dat un anunț la ziar, dar versiunea tipărită conținea un vizibil dezacord predicat-subiect, deși manuscrisul era foarte lizibil. Altcineva a comunicat elevilor dintr-o școală generală că nu mai este actuală virgula după „Subsemnatul” într-o cerere, iar un director de școală l-a contrazis pe profesorul de română, cerând ca pe firma școlii numele acesteia să fie pus între ghilimele egale ca înălțime (sus adică, și nu jos-sus).

De unde această competență ascunsă a noastră (și) pentru propria-ne limbă? Prima cauză este de natură psihologică: ni se pare că dacă tot ne înțelegem într-un cod comun, ne putem erija în diriguitorii acestuia, chit că-l contrazicem pe cel cu diplomă de filolog. A doua cauză, tot cu resort psihologic, este deprinderea de a contesta orice. Se uită că în materie de exprimare corectă, mai ales în scris, există legi care nu pot fi interpretate. O a treia cauză ține de starea generală a societății românești actuale, când stăpânul unic pare a fi vorba bună la toate: „Merge și-așa!”

Ioan DĂNILĂ

La începutul volumului „Inimi cicatrizate” (1937), pus sub semnul memoriei corozive (v. motto-ul: „Quel terrible souvenir à affronter”, luat din Kierkegaard), Max Blecher relatează următorul episod traversat de eroul său: „În timp ce doctorul nota adresa într-un carnet, Emanuel respiră puțin ca să se elibereze de opresiune. Ascultase cu respirația tăiată tot ce spunea doctorul. - Apoi, peste câteva zile veți pleca la Berck, la mare... - Berck? întrebă Emanuel. Unde vine asta? Doctorul luă dintr-un raft un Larousse enorm și îl deschise la harta Franței. - Iată aici... vedeți... Canalul Măneicii... mai jos de Boulogne este Berck... Nu-i însemnat pe hartă. E o plajă mică, pierdută în dune, un orașel maritim unde vin bolnavi ca dumneață din toate părțile lumii ca să se vindece... Stau acolo culcați în ghips, dar duc o viață absolut normală. Ba ies și cu trăsura la plimbare, trăsuri speciale în care stau întinși, trase de cai sau de măgăruși. Doctorul debita toate aceste explicații cu un ton savant, și murmurat, uitându-se tot timpul pe hartă ca și cum ar fi citit din dicționar tot ce spunea.” Naratiunea, una dintre cele mai grave și mai puternice din literatura română (și rezistentă în timp, dovadă fiind recenta dramaturgie a regizorului Radu Afrim, prezentată cu mult succes de Teatrul Dramatic din Constanța), se bazează pe experiența tânărului autor diagnosticat cu morbul lui Pott (tuberculoză osoasă). Consecința e cunoscută: M. Blecher și-a petrecut ultima parte a scurtei sale vieți (1909-1938) imobilizat într-o casă din Roman, unde a scris nu foarte întinșă dar importantă lui operă.

Așadar, din punct de vedere existențial (pentru că fiziologic, probabil că lucrurile stau altfel) totul începe la Berck. De altfel, „Inimi cicatrizate” a purtat în manuscris titlul „Berck”, pur și simplu (și apoi, în trecere, „tesut cicatrizat”, până la forma finală). Abia fuseseră distribuite în librării primele exemplare ale cărții „Întâmplări din realitatea imediată” (începutul lui februarie 1936) și M. Blecher îi mărturisea deja lui Geo Bogza: „Îți anunț ceva important, peste câteva zile voi începe, cred, să scriu noua mea carte însă nu va fi un roman, ci continuarea „Întâmplărilor”; nu te speria, știu ce dificultăți vor fi legate de acest proiect însă mi-a venit în minte o construcție bine echilibrată: această urmare care va avea trei cărți (cu trei „subiecte” diferite, în fond însă continuându-se, Berck, Leysin, Tekirghiol) și toate patru volume împreună cu acesta apărut) vor forma, dacă voi izbuti să le duc la capăt, „opera vieții mele...” (Roman, 18.II.1936). Și peste câțiva timp, același destinatar: „Îmi pare grozav de rău că nu poți veni la Roman ca să-ți citești din ea (din cartea „Inimi cicatrizate” - n.m.). Știi că se petrece la Berck, în lumea bolnavilor. Îți amintesci poate că tu îmi spuneai odinioară când îți prezentasem proiectul acestei cărți că pentru ce nu transport povestea în România. Ei bine, vei fi satisfăcut cred, am scris totul în așa fel încât atmosfera să nu fie specific franceză. Este un document de valoare umană, valabil oriunde. /... / În „Întâmplări” temele erau panopticumul, cinematograful și toamna, aici vor fi realități mai grave și mai coplesitoare, odăi de operați, pansamente în odăile albe, reci și înfiorătoare ale clinicilor și iubiți între bolnavi care au ghipsuri pe ei.” (Roman, 11.IV.1936). „Inimi cicatrizate” a ieșit de sub tipar în decembrie 1936. În sfârșit, din aceeași corespondență (v. „M. Blecher, mai puțin cunoscut”, Ed. Hasefer, București, 2000; ediție de Mădălina Lascu, prefată de Ion Pop), chiar o profesiune de credință: „Iubitul meu Geo Bogza /... / Pentru mine de mult literatura, poezia, și chiar însăși întreaga realitate au pierdut iremediabil orice atracție, și dacă continui să trăiesc, să mă ocup de ceva, să scriu, e pentru că n-am altceva mai bun de făcut în condiția de acum a vieții mele. Există la Berck o societate de binefacere care învață pe bolnavi să împletească panerăse și să tricoteze flanelle, eu însă

Emil NICOLAE

M. Blecher și J.-D. Bauby la Berck

nu pot nici împleti, nici tricota și de aceea scriu cărți.” (Roman, 19.VIII.1937).

În vremea când M. Blecher a stat internat la sanatoriul din Berck-sur-Mer (1929-1931), stațiunea avea deja 7400 locuitori și o istorie lungă în tratamentul balnear (Spitalul Maritim fusese inaugurat de Împărăteasa Eugénie în anul 1869, după care au apărut Spitalul Cazin Perrochaud, Spitalul Rothschild, Institutul Saint François de Sales, Institutul Helio-Marin etc.). Celebritatea i-au adus-o nu doar tratamentele specializate sau clima, ci și întinsa plajă (14 km) cu nisip foarte fin de pe Côte d'Opale, deasupra căreia Gabriel Voisin efectuase primul zbor omologat în Franța (la 15 martie 1904) cu un planor inspirat de cel al fraților Wright (1902, SUA). Se ajungea acolo, adică pe coasta Canalului Măneicii, venind dinspre Paris cu trenul (ceva mai mult de 200 km), cu o schimbare și coborând în halta Berck-Plage. Chiar M. Blecher descrie călătoria, așa cum a văzut-o el: „Într-o gară mică, unde trenul nu se opri decât o minută, se dădura jos să schimbe («E Rang-du-Fliers, gara de legătură cu Berckul.» notează în altă parte autorul - n.m.). Urcară într-un trenor cu vagoane înguste, cu o locomotivă demodată și îngheboșată ca o cămilă. În vagon nu erau decât două bănci, în tot lungul lui, de o parte și de alta, ca într-un tramvai. Încetor trenul porni nesigur hurducându-se pe șine. Toate geamurile prinsăra a clătâni cu putere ca și cum le-ar fi fost frică de voiaj. În urma lui, Emanuel mai privi o dată gara mică, albă, cu glicine roze la ferești. Apoi cineva trase o perdeluță și peisajul rămase afară ca tăiat cu foarfeca.” (cf. „Inimi cicatrizate”).

După un timp, instalat acolo și familia-rișat cu localitatea, M. Blecher obișnuia să facă plimbări după propriul gust și cu mijloacele avute la îndemână: „În zilele de vară ieșeam adesea la Berck, la plimbare cu trăsura singur, conducând eu însumi calul. Îmi plăcea să umbliu mai ales pe drumuri de țară puțin umblate și ascunse printre case ori copaci. Mă oream adesea să stau de vorbă cu oamenii din sat care trebuiau pe-acolo încât în scurt timp ajunsei prin anumite locuri un personaj cunoscut, salutat familiar cu un deget dus la șapcă. Eram de altfel, cred, singurul bolnav care se aventura în aceste locuri, ceilalți preferând să stea pe plajă, adunati cu trăsurile în cerc, stând la taifas ori întregi.” (cf. „Viziuna luminată. Jurnal de sanatoriu”, postum; Ed. Cartea românească, București, 1971; ediție întocmită de Sașa Pană; sumarul volumului include în secțiunea „Proze” și un text intitulat „Berck”, din care rezultă că M. Blecher s-a documentat în amănunt asupra localității respective).

Peste mai bine de șase decenii, Berck-ul va arăta altfel, desigur. Astăzi se poate ajunge acolo cu trenul „Corail Intercites” (de la Paris) și cu rapidul TGV (de la Lille), dar și pe autostrada A 16 (Paris-Calais-Londra) care submergează Canalul Măneicii. În oraș (peste 8000 locuitori) au apărut diverse modernizări și aripi adăugate clinicilor medicale. În plus, are un far încă din 1961 (vizibil de la 24 mile marine), hoteluri, restaurante, galerii de artă, muzee, cazinouri, o bibliotecă publică, un club de baschet în campionatul național (AS Berck), festivaluri muzicale și de film etc. Este rezultatul dezvoltării rapide a

componentei vilegiaturistice, pe lângă mai vechea funcție balneară. De toate lucrurile astea, însă, nu a putut să beneficieze Jean-Dominique Bauby, un alt scriitor celebru internat la Berck în zilele noastre. Cazul lui este cumva simetric cu al lui M. Blecher, din perspectiva nemiloasă a destinului.

La începutul anului 1996, Jean-Dominique Bauby (1952-1997) a fost internat la Berck cu sindromul „locked-in” (închis în sine). Asta înseamnă o paraliză generală, cu dispariția tuturor funcțiilor motrice, bolnavul rămânând totuși conștient. Lui J.-D. Bauby i s-a întâmplat în urma unui accident vascular, în ziua de 8 decembrie 1995. Până atunci fusese o persoană activă, înșurat și cu trei copii, jurnalist cunoscut, redactor-șef la revista „Elle” și autor al volumului „Raoul Levy, un aventurier du cinema” (Ed. Lattes, Paris, 1994). A mai trăit doi ani în stare de totală imobilitate, singurul lucru de care mai era în stare fiind mișcarea pleoapei stângi. Astfel a convenit cu asistenta lui asupra unui „cod” bazat pe clipiri succesive, stabilind prin mișcarea pleoapei fiecare literă la care trebuie să se oprească, în felul acesta reușind să-și dicteze ultima carte, „Le Scaphandre et le Papillon” (Scafandrul și Fluturele, Ed. Robert Laffont, Paris, 1997; în românește la Ed. Humanitas, București, 2008). Cartea a devenit un best-seller tradus în toată lumea, iar regizorul Julian Schnabel a realizat filmul omonim (cu Mathieu Amalric în rolul principal) distins cu Globul de Aur în 2008.

Spre deosebire de M. Blecher, care rememorează Berck-ul scriind la Roman, J.-D. Bauby își dictează cartea chiar la fața locului. Însă diferențele nu rezultă numai din situațiile deosebite, ci și din distanța dintre epocile în care se află autorii, din particularitățile referențialului cultural, din experiențele personale parcurse de fiecare autor, din atitudinile adoptate și, până la urmă, din viziunile diferite. Dacă discursul epic al lui M. Blecher e construit în jurul unei solitudini/singularități consumate cu o voluptate amară, textul lui J.-D. Bauby rămâne mereu deschis circumstanțelor exterioare, rememorate sau virtuale. Din „Scafandrul și Fluturele” nu rezultă prea clar de ce autorul a fost adus la Berck: probabil din cauza încrederii familiei și a medicilor în capacitățile recuperatorii ale stațiunii. Sau în virtutea unei

amintiri rămase de la tatăl său: „În cinematograful meu personal, au prins atunci să ruleze imaginile uitate ale unui sfârșit de săptămână dintr-o primăvară, când ieșisem împreună cu părinții mei la aer curat, într-un târgușor bătut de vânt și nu prea vesel. Cu scrisul lui caligrafic, tata notase doar atât: BERCK-SUR-MER, APRILIE 1963.”

J.-D. Bauby își asumă istoria locului în care se află: „În Franța, puține au rămas lucrurile în care încă se mai păstrează amintirea împărătesei Eugénie. În sala mare a Spitalului, un spațiu răsunător și atât de larg încât cărucioarele și scaunele cu roțile ar putea înainta și câte cinci în linie, există o vitrină care ne aduce aminte că soția lui Napoleon al III-lea a fost patroana așezământului. Cele mai interesante curiozități din acest mini-muzeu sunt un bust din marmură albă, care ne-o înfățișează în toată splendoarea tinereții pe această altă decăzută în moarte la optzeci și patru de ani, o jumătate de veac după sfârșitul celui de-al doilea imperiu, și scrisoarea adjunctului șefului gării din Berck, care îi povestește directorului de la «Correspondant maritime» scurta vizită imperială din 4 mai 1864...” Peste timp, în prezentul său, J.-D. Bauby e atent la circumstanțele comune, apropiate: „Astăzi, am poftă să văd Berck-ul în tinută de vară - și plaja, pe care eu o știu pustie, despre care mi s-a spus că acum e întesată de mulțimea lipsită de grijă a lunii iulie. Ca să ieși în drum din pavilionul Sorrel, trebuie să traversezi cele trei parcuri zgrunțuroase, denivelate, care-ți pun fesele la grea-nccercare. Uitasesm cum arată marșul plimbărețului combatant printre canale de scurgere, găuri în asfalt și mașini parcate pe trotuar. /... / La Berck, un scaun cu roțile e tot atât de banal ca un Ferrari la Monte Carlo, așa că întâlnim peste tot nenorociți descompuși de felul meu, cu saliva curgând din colțul gurii.” Dacă M. Blecher, obligat să înțeleagă împrejurările și împrejurimile în care se află, presimte că este acolo numai un început al finalului, cum am mai spus, J.-D. Bauby știe sigur că Berck-ul înseamnă chiar sfârșitul pentru el: „Ghemuită la măștușă pliantă care ține loc de birou, Claude recitește paginile pe care de două luni încoace, cu răbdare, le-am smuls din neant în fiecare după-amiază. Sunt câteva texte pe care le redescopăr cu plăcere. Altele ne dezamăgesc. Să avem oare o carte? /... / Oare există undeva în tot cosmosul asta niște chei care să deschidă costumul meu de scafandru? O linie de metrou fără punct terminus? O monedă suficient de puternică încât să-mi răscumpere libertatea? Trebuie căutat în altă parte. Plec într-acolo. / BERCK-PLAGE, IULIE-AUGUST 1996”. Aici se termină cartea. De fapt, așa se termină totul pentru J.-D. Bauby...

În ghidurile turistice dedicate orașului Berck, alături de împărăteasa Eugénie, de pictorul Jan Lavezzari (1876-1947), de pilotul Gabriel Voisin, de artista conceptuală Annette Messager, de poetul Ivar Ch'Vavar, de scriitorul Christian Morel de Sarcus și alte personalități, figurează acum și Jean-Dominique Bauby. Pe M. Blecher, însă, Berck-ul nu și l-a asumat. În schimb el *circulă* pe piața franceză a cărții prin traduceri din opera sa, cele mai cunoscute fiind variantele la „Întâmplări din realitatea imediată”, una apărută în 1973 (la Ed. Denoel) și alta editată de Maurice Nadeau (binecunoscutul istoric al suprarealismului), tipărită în 1989 (sub titlul „Aventures dans l'irrealite imediate”, în traducerea Mariane Șora), dar și „Viziuna luminată” („La taniere eclairee” trad. de Georgeta Horodnic și Helene Fleury). Totodată, nu e de neglijat faptul că pe eBay, alături de edițiile lui M. Nadeau, anticarii francezi oferă spre vânzare și ediția princeps a „Întâmplărilor...”, cu un portret al autorului de J. Perahim, la preț de 750 de euro!

Carletta - Elena BREBU

Cercuri în văzduh sau cum poate o viață povestită să ajungă literatură

Preambul

De la Aristotel încoace, toți vorbim despre „mimesis”, despre reflectarea vieții ca model divin în opere, în arte... Suma de experiențe acumulate de fiecare dintre noi devine astfel șansa de a ne „abona” la verbul „a fi” (în stare să crezi) sau „a exista” (în matricea a ceea ce societatea la un moment dat vede ca „normal”, „comun”). Așadar, nu poate exista „eul epic” înaintea celui empiric, iar racordarea „eului biografic” la actul creator se mediază – paradoxal - prin altruism, prin nevoia de a te exprima într-o manieră în care mesajul tău să devină hrana de suflet și minte pentru lector...., oriunde ar fi el în timp și spațiu.

Opera sau karma scrisului

„Fragmente din năstrușnica istorie a lumii de Gabriel Chifu trăită și tot de el povestită” (Ed. RAMURI, Craiova, 2009) - reprezentă pentru literatura noastră actuală o reușită deplină în genul epic, fiind primită cu aplauze de criticul Nicolae Manolescu: „În locul dumnea-voastră, n-aș rata ocazia de a citi cartea lui Gabriel Chifu: spirituală, profundă, originală, instructivă. De la un scriitor adevărat, avem totdeauna de învățat o mulțime de lucruri: nu e cazul să vă spun câte lucruri veți învăța despre năstrușnica lume a lui Gabriel Chifu. O lume pe care autorul și-o însușește oarecum abuziv: nu e numai lumea lui, e și a noastră. Nu, nu a tuturor: numai a celor care citim cartea. Nu ratați ocazia să vă bucurați de năstrușnica lumii! Și să citiți una dintre cele mai bune cărți din ultima vreme.” (cf. contracoperta op.cit.)

Cu siguranță, cartea e un eveniment cultural! Încântă prin onestitate, prin nonșalanța stilului, prin evocarea aerisită „sine ira et studio” a unor evenimente din trecutul comunist, particulare prin raportare la o individualitate complexă: **autorul**. Acesta persiflează și se autopersiflează, se confesează prin persoana I, dând la iveală - în cele 155 de pagini ale cărții - un dublu peisaj uman: cel exterior (alteritatea ca proximitate) și cel interior (investigând - aparent ludic - propria viață).

O lumină aparte răzbate dintre pagini, o libertate și o frenezia a gândului liber exprimat, care se transpune din act de viață în act de voință și, în cele din urmă, în opera literară... O karma a scrisului care face fiecare rând să depindă nu atât logic, cât analogic cu următorul, încât ajungi din ipostaza de lector-spectator în cea de lector-participant, implicat. Așa de implicat, că ai la un moment dat senzația că ai fost omis din pagini, că trebuia să te regăsești cu numele tău, căci e și „povestea” ta, și frustrările tale, și trecutul tău furat în felii de comuniști...

Răsul, umorul acesta „salvator” ce amintește de comicul absurd din timpuri de curând apuse, invocarea unor personaje ce au avut „luciu” și „strălucite poziții” în „epoca de aur” - transfor-

mă fiecare pagină în document ce dublează scrierea literară ca atare. Sigur că, peste ani și ani, în necunoștință de cauză mulți vor vedea în scrisul lui Gabriel Chifu pură ficționalitate. Dar oare câți cititori de azi văd în operele literare vechi toate detaliile cvasirealiste, adevărate mărturii de epocă? Din păcate, suntem în stare să ne repetăm istoria, pentru că democrația noastră ne titrează ca ignorați. E un alt aspect pe care autorul îl plasează subtil între paginile sale, încât satira epică confesivă capătă proporția interioară a unei „mici comedii umane”: „atâta lucru am priceput și eu: din păcate, pre limba omenească e la îndemână să pierzi, să pierzi totul, să te pierzi chiar și pe tine însuși, trufia și zădărnicia par principalele noastre științe. Științe din care nu învățăm nimic, greșeli pe care le repetăm întruna și nu ne devin niciodată învățură de minte.

De aceea nu mai am pic de încredere în această ordine, în această scară a lucrurilor. Cum nu mai pun nici unei teme nici pe acest sistem. Și îi întorc spatele, întorc spatele oricărui sistem social, toate sunt întocmite rău, toate sunt făcute să te doboare, nu există instituție, nu există forță publică, nu există regulă colectivă, nu există ideologie care să te slujească cu adevărat (...) toate îți storc ființa așa cum ar storce o lămâie, de nu cumva toate înalță un grilaj în jurul minții tale în care te-ar vrea închis.” (cf.op.cit.,p.120-121)

Se permanentizează astfel o adevărată mișcare de rezistență a insului. Criza societății este respinsă, stigmatul alterității devine fapt divers într-un atare context cel puțin neclar, iar scrisul - mijloc de eliberare, tema scrisă de viață, așezată între matricea binelui căutat și cea a răului aflat. Autorul nu mai are nevoie de replicile sale în ficțional: este el, protagonistul ce poartă chiar numele său complet, fără „placaje culturale”, fără măști, în fața unei oglinzi limpezi - **destinul de scriitor**. Reporter în propria existență, smuls de sine din sine și întors din nou spre sine însuși, mai bun, mai limpede, cu cea statornică frumusețe a clădirilor în stil arhitectural neoromânesc (impozante, elegante, cu iz romantic, cu alura clasică, luminate auriu de un soare în crepuscul).

Fără a se resemna cu adevărat, Gabriel Chifu caută (ca noi toți) un spațiu neinvadat, pur, eliberator, care să îl salveze de spiritul greagar al contemporaneității: „Așa că refuz formula asta de existență ce-mi este vârată pe gât cu de-a sila, îmi iau câmpii, mă duc unde văd cu ochii. Știu un loc unde miroase a liliac și a fân cosit, unde se mai aud mierlele dimineața și greierii seara și unde curge soptit o apă. De singurărate și liniște, acolo ar putea să-ți izvorască în minte gândul cel limpede, ca un râu de munte, gândul care să-ți dea tărie și sens, gândul despre desăvârșirea întrupată, vie: Dumnezeu este aici, pășim prin el ca printr-un aer care vindecă rănila.” (cf.op.cit.,p.121)

Scrisul ca jertfă de sine

Nu doar ca marcă postmodernistă apare această obiectivare stranie prin persoana I, nu e nici sinceritatea campilpetresciană a la Marcel Proust, ci mai curând intenția de a nu mai folosi cuvântul ca ornament și eul ca personaj de mucava, ci ca întreg, ca element viu și viabil, aproape palpabil în dimensiunile scrisului.

E o jertfă de sine, iar opera e scrisă cu seva propriei făpturi, pentru că numai așa poate fi autentică. Fără excese naturaliste, e totuși o „felie de viață”, una chinută, din care singura poartă spre altceva este cuvântul simplu, cu cea mai simplă și elementară funcție: comunicarea.

Autorul comunică și se comunică, iar „năstrușnica istorie a lumii”, este de fapt un ochean așezat înspre sufletul și mintea propriei ființe, „contaminate” de neputința de a schimba fundamental ceva. Scrisul trebuie, prin urmare să devină un act prometeic, de descărnare, pentru a hrăni un vultur hulpav: **societatea**.

Evitând subtil formula jurnalului și fără a cădea în moda eseului, Gabriel Chifu are harul de a transforma detaliul biografic într-o demonstrație impactantă a factorului social ce răzbate din tenebrele trecutului în prezentul incert: „**Da, fuseseam angajat și devenisem redactor la «ramuri» fără să fiu membru de partid. Asta era o performanță în condițiile date. Dar era și o povară. Toți tovarășii și colaboratorii lor erau cu ochii pe mine, «nu prezentam încredere», eram suspect prin definiție, oaia neagră. Ca să ies din atenția lor trebuia să iau cumva culoarea ierbei, să mă pun la adăpost, și am fost sfătuit să intru în partid. Am fost de acord și, recunosc, am făcut chiar eforturi să intru în partid. S-a dovedit foarte greu. Mi s'era dana dosarul. Sau ceva din trecutul familiei mele mi-l strica, nu știu, oricum nu reușeam să intru și rămâneam elementul dubios, posibilul dușman, suspect, suspect în orice situație.**”

Până la urmă, târziu, târziu, când alții își depuneau carnetele, la spartul târgului, am izbutit și eu să fac pasul ăsta. Mi-era și rușine de compromis, dar mă

și bucuram, de-acum aveam și eu o pavăză, nu cine știe ce, dar conta totuși. Și carnetul roșu chiar m-a scăpat dintr-o încercare de răscură: ajunsesem cu fata la zid, mă urmăreau băieții, pusese ochii pe mine Vâlceanu, colonelul de la securitate cu fata imobilă de ofițer ss.” (cf.op.cit.,pp.84-85)

Demascarea unor indivizi pe care istoria a „uitat” să îi judece, trecerea lor pe răbojul pedepsei universale întru eternitate, toate revoltele mocnite, toate stigmatele trecutului - par să arunce într-o dizgrație veșnică mizeriile dictaturii comuniste.

Sensibilitatea, o altă cruce de dus

Există în această carte pagini de o sensibilitate usturătoare. Neîmplinirile unei vieți, chinurile acelea aparent mărunte și cotidiene pe care le ascundem umili în „buzunarele” ființei, doar doar nu se vor mai arăta vreodată, ies la iveală (evident tardiv...) ca un reproș karmic, ca o reglare de conturi cu ce ar mai fi putut fi fericire în viață.

Fără să devină acuzator, fără să arunce în spinarea altora vina fiecărui fiasco, Gabriel Chifu creează portrete afective, de o vibrație unică, cu un talent care izvorăște din suferința concurenței dintre inimă și rațiune: „N-am intrat niciodată într-o sală de tribunal să-l urmăresc pe tata pleddând. (...) Din prima copilărie îmi amintesc despre el o poveste pe care chiar el mi-o repeta des: cum plecase de la țară, cum terminase liceul întretinându-se singur, dând meditații, cum urmasse și facultatea de drept la fel, tot fără niciun sprijin financiar, prin strădania, prin puterile lui (...) Însă îl iubeam, îl iubeam pe tata. Atâta doar că într-un fel aparte: **nu voiam să semăn cu el**. Simțind astfel, nu desluseam de fapt o lecție simplă: că, în realitate, eu nu sunt decât o **reluare a sa**. O reluare cu mici variațiuni. Abia când a murit (a murit cu zile, dintr-o culpă medicală), am avut inima sfâșiată. Mi-a fost limpede atunci, ca și la moartea mamei, că nu am nicio scăpare: el s-a dus, am pierdut legătura cu el.

Cu alte cuvinte, odată cu dispariția lui, o parte importantă din mine a pierit, era începutul sfârșitului, sfârșitul e inevitabil, **e ceva care mă privește direct.**” (cf.op.cit.,pp.122-124)

Pe Gabriel Chifu îl îndrăgești după primele rânduri. Nu ai cum să n-o faci Seamănă atât de mult cu tine, cititorule, oricare ai fi! Și îl asimilezi repede odată cu paginile scrise cu sufletul!

Poate pentru că e o valoare, pentru că scrie cu sufletul, necunoscând disimulările fie ele și pur estetice, refuzând orice paradigmă (s-a săturat de atâtea...), cărțile sale se bucură de o mare apreciere peste granițe: în Anglia, în Franța, China, Italia, Serbia, Grecia ș.a.m.d.

Redactor-șef la o revistă de notorietate, autor de poezie, de roman - se conturează ca o personalitate marcantă. Nu întâmplător este secretarul Uniunii Scriitorilor din România. E un ambasador al culturii noastre, dar și al suferințelor și traumelor ce ne-au ținut în chingi ani și ani.

Epilog

„Chiar, asfințise soarele, arșița se mai înmuiașe, era timpul să mergem la dunăre, să facem o baie pe cinste, să ne răcorim. Măine o s-o luăm de la capăt trăgând plini de răvnă după noi trena greu de povești, iar epopeea aceasta mărunț și luminiscentă o să-și scrie noi pagini...” (op.cit.,p.155)

**Roman
și meta-roman**

Asemenea unora dintre colegii de generație, dramaturgul Viorel Savin a virat spre proză, pe care a încercat-o încă din 2005, când publica o ingenioasă *Evangheliere eretică*, unde își încifra revolta împotriva prostiei care stăpânește în Cretinozauria în care trăim. După acest experiment, o tatonare a epicului, iată că acum autorul revine cu un roman ambițios, *Gresia albastră*, în care își propune să abordeze trecutul comunist și consecințele sale asupra prezentului.

Ce s-a întâmplat cu adevărat în anii legionarismului, dar mai ales în cei ai proletcultismului? Câtă vinovăție poartă cei care au pactizat cu regimul comunist? Cum trebuie ei judecați? Cum să ne raportăm la noi înșine și la ceilalți? Cum se poate individul elibera de fantomele trecutului? Sunt doar câteva dintre marile întrebări cărora romanul *Gresia albastră* caută să le ofere un răspuns. Pentru aceasta, Viorel Savin pune în mișcare o mega-măsinărie narativodramatică, într-un roman amplu, de 750 de pagini, în care amestecă, în mod deliberat, o sumedenie de pretexte, procedee, scriituri și registre. E un roman total, atât la nivel tematic, dar și prin scriitură. E, după știința mea, primul roman postdecembrist care urmărește legăturile dintre perioada proletcultistă și lumea politică de după 1989. Fostii nomenclaturiști, securiști, tortionari sau activiști au devenit disidenți, revoluționari, oameni de afaceri onorabili sau politicieni curați. Din această perspectivă, *Gresia albastră* e un „bălcii al deșertăciunilor”, idealurile fiind înăbușite de aspirațiile mărunte.

Punctul de plecare al cărții e deja clasicul pretext al manuscrisului găsit care acum devine instrument de șantaj și, în cele din urmă, al unui proces, în care Mihail Hogeia, influent om de afaceri postdecembrist solicită instanței să îi restituie jurnalul lui Eugen Boca, fiul defunctului învătător. De fapt, pentru înțelegerea construcției narative extrem de complicată, trebuie procedat în sens invers. Romanul este ca un ghem, ale cărui multe fire par să-l facă inextricabil. Desfăcut însă cu răbdare, firul principal se conturează limpede, scoțând la lumină intențiile autorului de a scrie un roman holografic. Ușor artificioase, mecanismele romanului dezvăluie inventivitate. Un așa-zis articol de presă, „Manuscrisul ucigaș” (datat 7 martie 1994 și semnat de o anume Gabriela Horea, în „Opinia băcăuană”), ar trebuie să constituie punctul de plecare în deciptarea cărții. Aici ni se relatează (în realitate este vorba despre o manipulare cu rol de convenție) avaturile manuscrisului care, ajuns în posesia profesorului Radu Dima, devine un soi de cutie a Pandorei. Acesta vrea să-l publice și, pentru a da lovitură, apelează la securistul Mihail Hogeia, unul dintre personaje, cerându-i să-l adnoteze. Ceea ce ar constitui, crede el, o inovație care i-ar asigura succesul: „Unu: «jurnal de sertar» din vremea dictaturii, doi: cu oameni, locuri și cu întâmplări recognoscibile, și, trei: luvitura de maeștri: adnotat... chiar de lucrătorul de securitate care i-a monitorizat, în tipul dictaturii, personajele!... Nu sună fantastic?” (p. 697)

Asistăm, așadar, la un truc narativ de efect: Viorel Savin înscenează avaturile propriului roman, urzind o țesătură de elemente menite a da credibilitate cărții. Altfel spus, *Gresia albastră* este, simultan, un roman și un meta-roman.

**Între epic
și dramatic**

Venit din teritoriile teatrului, Viorel Savin nu se poate debarasa întru totul de procedeele dramaturgiei, pe care le adaptează la cerințele prozei. Ba mai mult, în corpusul romanului, el integrează o piesă subversivă, *Clopotul*, pe care o scrie Boca și pe care vrea să o trimită în străinătate spre publicare. Descoperit de Cornelia, caietul devine o amenințare pentru directorul de școală care, pentru a se salva pe sine și familia, o rescrie în linia partidului, provocând acuzatorilor o uimire fără margini.

Mâna dramaturgului se simte pretutindeni, scriitorul dovedindu-se un maestru al dialogului și al punerilor în scenă. Cearta de la horă, spre exemplu, între Saveta și Iulian, declanșează hohote de răs. Jignită, femeia dă drumul unui întreg pomelnic de apostrofări și înjurături, pedepsindu-l pe făclăc care îndrăznește să o ironizeze: „Bre, Saveta, nu ți-am spus că am glumit?... Vorbele tale, prostane, aduc a glumă așa cum aduce părțul Buhanei a miros de busuioc!... Sau cum seamănă behăitul țapului a priceasnă! – Tată Saveto, eu îți zic: termin-o!... – Nu poți dormi de grijă că nu-s eu «altoită», neputinciosule? De ce nu-l chemi mă, pe Chiraples Beliku' ca s-o altoiască pe mă-ta?... Lovi-te-ar bengă, cărpă-n cur, fecior de zdreanță, văr cu mătura din privata primăriei! – Eu, tată, am vrut...! – Ce-ai vrut tu, bă, părț cu gură slobodă?... Că nu meriți să-ți spun decât huide-hoo!... cufuritele!” (pp.112-113)

Există însă în roman și scene din registru gravului, unele reușite, altele cam artificiale. Primul vis al lui Eugen Boca nu e altceva decât o parabolă a manipulării comuniste și o parodie a relațiilor de partid: „Atmosfera era mobilizatoare și eroică! Tovarășul Dej, care mesteca alune în tihnă pe budă, o părpoala zămbind bonom la foc mic de ziare pe tovarășa Ana Pauker căreia apa – băută din acest moment istoric și de către dânsa, în interesul partidului! – îi prisoase în stomac și îi tășnea zglobiu pe urechi și nas.” (p. 45) Un al doilea vis, cel al unui monument din gresie albastră dărâmat fiindcă nu corespunde concepțiilor partidului și pentru a trece pământul de sub el la colectiv, încifrează drama învătătorului,

Romanul holografic

care se vede debarșans a-și pierde idealurile din cauza regimului opresiv.

Alteori, fantezia autorului se dezlanțuie nesmintită. Turnat la securitate, Eugen Boca se îmbată și, întors în sala de clasă, urinează pe tablourile lui Petru Groza, Chivu Stoica și Gheorghiu-Dej, răzbunându-se: „Se descheie la prohab și arcui spre tablou un jet de urină, străduindu-se să traseze pe suprafața de sticlă forma literei P, adică: Partidul!... Gata! Nu te lăcomi: îți ajunge! Următorul la rând!... Trecu în fața portretului lui Petru Groza. Se concentră și, cu aceeași convingere, scandă: Petru Groza și cu Dej/ Au băgat spaima-n burghel!.../ Petru Groza și cu Dej/ Au băgat spaima-n burghel!...” (p. 90) Absurdul existențial capătă rezonanțe balzaciene într-o altă scenă memorabilă, când bătrâneii adunați în casa avocatului Băisan iau în bășcălie noua orânduire, ironizându-se în egală măsură. Imaginea avocatului care le toarnă vin din camera de cauciuc pe care o poartă falos deasupra burții este, de fapt, imaginea asfințitului unei lumi pe care comunismul a redus-o la condiția de simulacru: „... Grigore înțelege că parodia acelor domni cu școli înalte – de altfel, foarte respectați în oraș! – nu era altceva decât o bătaie de joc: o luare în derădere a propriei lor existențe coborând spre nimic; o zeflemea, jucată cu disperată dăruire, la adresa a ceea ce se petrecea în țară.” (p. 308)

Tot din familia procedeelelor regizorale face parte și plăcerea lui Viorel Savin de a arunca în derizoriu momente tot de el construite cu meticulozitate, pentru a obține efecte comice. Provocat de Cornelia, Boca nu e în stare să se ridice la înălțimea momentului erotic, eșuând lamentabil din cauza băuturii: „Datorită poziției incomode, dar și din pricina grabei de a-și demonstra lascivitatea covârșitoare, Eugen plăti prețul vanității sale lubrice și... scăpă un părț. Bietul, simți cum se prăbușește în adâncul pământului. (Este adevărat că părțul fusese viguros, dar... fusese foarte scurt! În alte circumstanțe ar fi putut fi considerat un părț banal: o boare anonimă, o comică amintire olfactivă de... scrob cu jumeri sau de varză murată, dar în situația romantică în care se aflau, părțul anodin devenea tragic!). Noroc de răspunsul femeii, care salvează artificializitatea scenei: „Tovarășe director... v-ai stricat la burtică!...” (pp. 150-151).

Individ vs. Istorie

Condiția omului prins în ghearele neiertătoare al Istoriei constituie preocuparea principală a romanului și își găsește corespondent în unele scene cu valoare simbolică. Insistent curtată de Vraciu, Pazia Boca urmărește cu emoție încercarea unui porumbel jucător de a scăpa de uliul care îl urmărește. Eugen Boca însuși se simte amenințat din toate părțile, ca în noaptea aceea de iarnă când s-a refugiat într-o bisericuță pentru a scăpa de lupii care îl urmăreau. În deseale înfruntări cu Vraciu și oamenii lui, care vor să-l dovedească dusman al poporului, el se simte aidoma unui gândac, așteptând acul care să-l înfigă în insectar. *Gresia albastră* se dovedește astfel nu doar un roman social sau politic, ci o suită tulburătoare de întrebări privind existența umană, problema libertății, a compromisiului, a jertfei de sine și a căutării adevărului.

Adrian JICU
jicuanadrian@yahoo.com

În definitiv, se poate spune că *Gresia albastră* e o parabolă a condiției omului în comunism. Iar subtitlul, „Arta înfrângerii de sine”, indică unul dintre sensurile de profunzime ale cărții. Metafora renunțării străbate, de altfel, ambele volume, constituind elementul-cheie. Dramele indivizilor vin tocmai din imposibilitatea de a se învinge pe sine. Disputa dintre Grigore și Eugen, în legătură cu Meletia, care trăiește acum cu Ciurel, fiindcă bărbatul ei, Andrei Boca, se află în pușcărie, este relevantă pentru drama femeii: „Are, mă, de crescut o fată? Pe Marusa?... Are! Trebuie să-și predea cotele obligatorii... că sunt obligatorii!... și-s pe numele lui frate-tu? Trebuie! Dacă nu predă cotele fixate de comunistii voștri, o închid pentru sabotaj? O închid, vangheaua mamei ei...! Și dacă o închid, mă, și pe ea, Vraciu le confiscă pământul și casa? Le confiscă! Moartea le mai rămâne, Eugene, tată: numai moartea le mai rămâne de ales!... Și atunci?... Ce zici tu că este mai bine să facă? Să dea foc la tot, să-și pună lacăt la cur și să-l aștepte la mine în grajd pe bărbatu-său, până se întoarce din pușcărie?” (pp. 216-217). Cei care au făcut-o, din oportunism sau luciditate, s-au salvat. Ceilalți au murit ori au ajuns la Canal. Aceasta este, de fapt, dilema lui Eugen Boca, prins între convingerile sale anticomuniste și nevoia de a supraviețui, de a-și salva familia. Regimul îi oferă un pat proustian, pe care, în cele din urmă, îl va accepta spre disperarea soției, care nu înțelege în primă fază rostul renunțării.

**Procesul
comunismului?**

Propunându-și să atace problema fundamentală a atitudinii individului în comunism, Viorel Savin scrie un roman total, o carte de o sinceritate dezarmantă, care să ne vindece de (toți) demonii trecutului. De la legionarii la bolșevicii și de la comunistii la democrații postdecembriste, problemele societății românești sunt analizate cu un ochi critic, căruia ipocrizia îi este străină. Teroarea (care atinge apogeul în momentul când Păvălache se roagă de Boca să afle când va fi arestat fiindcă nu mai poate dormi), absurdul, șantajul, forța și mecanismele care le pun în mișcare constituie țintele ultime ale autorului. Metanarațiune în care sunt topite pagini de jurnal, note informative, comentarii ale personajelor, articole de ziare etc., cartea lui Viorel Savin devine, astfel, o justificare și, în egală măsură, un rechizitoriu al comunismului, când, pentru a supraviețui, trebuia să te înfrânezi, să te sacrifici: „... pentru a mă salva, trebuia ca o parte din mine să moară!” (p. 667).

Gresia albastră rămâne unul dintre cele mai complexe și mai interesante romane ale ultimilor ani, rivalizând cu acelea despre perioada proletcultistă apărute înainte de 1989. Iar cu un dram de noroc, această carte s-ar putea impune drept un roman de referință în proza contemporană.

*Viorel Savin, *Gresia albastră (Arta înfrângerii de sine)*, vol. I-II, Buzău, Editura „Raluca”, 2009

Daniela Gifu

Eu, tu și El. Oglindiri spirituale

Daniela Gifu nu este ușor de clasificat. Fără să reprezinte neapărat „un caz” în literatura contemporană, ea reușește, etapă cu etapă, să atragă atenția prin coeziunea și proprietatea formulărilor. Mai rar aflăm un intelectual (atât de apropiat de mediul universitar) în ipostaza de așterne pe hârtie mare parte a frământărilor personale. Demonstrând încă de la început tăria unui caracter aparte, Daniela Gifu nu este interesată, decât în măsura convenită, de ceea ce se va zice despre eseurile sale.

Recenta ei carte, apărută la Editura „Limes”, Cluj-Napoca, 2009, continuă un drum spiritual ce fusese anunțat încă din volumul 33. *Jurnal de inițiere spirituală*. Având prefigurată în centrul discursului chiar scopul ultim al ființei creștine, tânără scriitoare realizează, odată cu paginile volumului de față, noi geometrii metaforice complementare, în cadrul cărora ne propune, într-o manieră lingvistică accesibilă, nuanțări fericite la câteva din parabolele de factură religioasă. Apropiată mediului monastic prin pelerinajele pe care mai mult le bănuim din spațiile rândurilor, autoarea exemplifică modul fericit de formare a intelectualului postdecembrist. Fără să fi aderat la societăți civice inoperante, Daniela Gifu vorbește pentru omul ieșit în drumul către Biserică dar rămas în Cetate, a cărui conștiință se zbate pentru recuperarea Adevărului.

La nivelul semnificațiilor cele mai complexe, raportul de coordonare prezent în titlu – „Eu, tu și El” – re-așază în zona obișnuitului conceptual de „îndumnezeire a omului”. Motivul apei, împrumutat din literatură, este parțial resemantizat: oglinzirile spirituale aduc aminte de o zonă a experiențelor reciproce, aflate într-o permanență continuă ori renaștere. Tonul confesiv întâlnit în fiecare pagină ne indică matricea culturală a autoarei. Îndrăznind să o consider mult mai apropiată de tradiția Bisericii de Răsărit, constat că majoritatea judecăților emise conduc înspre a circumscrie realitatea iubirii. De altfel, nu sub forma vreunui joc gratuit, ci motivat, primul capitol se intitulează „La început a fost iubirea”, aducându-mi aminte de fericita zi în care m-am întâlnit cu părintele Dumitru Stăniloae din „Sfânta Treime sau la început a fost iubirea”. Aceasta e și una dintre calitățile scrisului marca Daniela Gifu: te invită permanent la o redescoperire a propriei persoane; mai mult, îți propune, de ce nu, scurte exerciții comparative între experiențele scriitorului și cele ale lectorului.

Însuși conținutul cărții are o structură tripartită: partea de eseuri adună o suită de șapte texte așezate într-o ordine bine stabilită, amintind de celebra Scară ortodoxă. Acestea sunt exemplificative prin chiar titlurile pe care le poartă: „La început a fost iubirea”, „În armonie cu Legea”, „Omul, structură trinitară”, „eu, tu și El”, „Problematika Postului Mare”, „Trădarea, o formă de iubire a sinelui?”, „Prin Lumină, spre Cetatea lui Dumnezeu”. A doua parte a cărții nu contrastează ci, cum deja am afirmat, completează într-o altă manieră parte din afirmațiile făcute. Acum se pleacă

de la succinta rememorare a unor experiențe personale, comentate ulterior prin prisma citatelor biblice ori ale Sfinților Părinți. Realmente inedită este a treia parte a volumului, acolo unde ne surprinde interesul pentru un gânditor relativ necunoscut. Omraam Mikhael Aïvanhov este prezent prin 33 de pasaje, pe larg comentate de Daniela Gifu. Voi reține doar câteva rânduri referitoare la cotidian: „Un fin cunoscător al realităților lumesti se confruntă mental și spiritual cu două viziuni: una *retro*, conservatoare și una *metro*, post-modernă. Prima este desigur atașată de tradiții și obiceiuri, de valorile culturale, iar a doua înclină să o neglijeze pe prima, considerând că lejeritatea culturală, ignorarea specificului unei identități asigură comoditatea existențială. Modul cum ne ridicăm viața dinaintea morții este – prin urmare – principala preocupare spirituală. Dacă o pustim de adevăr, de curăție, de armonie, de iubire nimic n-o mai poate salva de cădere, de putreziciune”.

Așadar, din cele explicit formulate mai sus, ar trebui ca Daniela Gifu să fie enumerată alături de alte nume tinere (Mihail Neamtu, Răzvan Codrescu, Mircea Platon etc.) interesate de starea ortodoxiei, deși, în cazul ei, metoda este diferită, netinzând către generalizare ori abstractizare, ci lăsând lucrurile în zona indicilor unui ego mereu conștient de drumul său.

Marius MANTA

Șerban Codrin

Baladierul. Un poem pentru CCCLXVI de zile și nopți

Uimitoare această carte a lui Șerban Codrin, *Baladierul. Un poem pentru CCCLXVI de zile și nopți*, ediție revăzută, Slobozia, Editura „Helis”, 2007, născută dintr-o carte și din cărți, privity cu o tandră ostilitate, dar și din realitatea imundă a timpului său, respinsă cu o irezistibilă vervă lexicală și imaginară. Modelul formal și, în parte, de substanță, îl constituie *Canționierul* lui Francesco Petrarca, precum și ciclul de balade al lui Fr. Villon. Printre autorii cu care stabilește o relație empatică se află și Sapho, Catul, Ovidiu, de care îl aproprie tema erotică, Boccaccio, Esenin, Apollinaire,

dar și maeștrii săi autohtoni: Argezi, Creangă, E. Brumaru, Petru Creția, Miron Radu Paraschivescu, G. Târnea. Astfel, se vor regăsi, în același spațiu al voluptăților de-o clipă, Sapho cu *Academia de orgie*, *Scoala de nuduri* a Madonei Venus, Isadora Duncan a lui Esenin, Venus cea albă a lui Baudelaire, D-ra Lou a lui Apollinaire, Laura lui Petrarca, Georges Sand... Mai peste tot, deși *erosul* nu e nici pe departe singura temă a unui volum ce are ambiții mari, ne întâmpină un registru senzorial generos ce glisează, inevitabil, într-o cuceritoare spovedanie pe tema trecerii ireversibile a timpului stăpânit autoritar de zeul Priap ce „se tăvălește pe fânețe”, în cele din urmă, amenințat de Cavalerii Apocalipsei.

Într-una din balade, apare – într-o ipoteză insolită – „*acarul Păun*”, aici – insul anodin din care s-a șters amprenta divină, parte a unei umanități stigmatizate: „*Ba zei bătrâni, în cărje și exil, / Predicatori spumând în microfoane, / Profeti flămânzi, episcopi sub coroane, / Ba dictatori cu șapcă – ofitarească / Și pijama casei de nebuni, / În lunga nerăbdare să-i primească / Împărăția – acarul Păun*”. Cădere și decădere, impostură, decrepitudine, ceea ce face posibil triumful instinctului de turmă / gloată ca în toate epocile de tranziție turbure, când valorile sunt abjurate, făcute una cu pământul, în numele unei majorități coșefitoare: „*Văcari, porcari, de-a valma, / Hei drăcie!*”, / *Trece peste rând, / Înjură, proști dar mulți, / Mai cade – câte-un pumn cu-obrăznicie, / Să-i vindece de-a fi puțin și culti...*”

Mi s-a părut că detectez în aceste texte de inspirație erotică trei tipuri distincte: cele care ilustrează *iubirea-pasiune*, inventată sau nu de Occident, ceea ce presupune o investiție de suflet concomitent cu *unirea* trupească; apoi cele care ilustrează *iubirea priapică* cu gloriificarea deșănțată a trupului și a voluptăților de-o clipă (o tulburătoare antifrază), precum și *iubirea creștină*, Areté, pe care poetul și-o dorește triumfătoare. Chiar dacă *Baladierul* pare nu o istorie, ci o *rătăcire* a eului între rațiune, credință și simțire, înclin să văd în această carte a lui Șerban Codrin, în parte, o spovedanie, în care imaginile tari, villonești, baudelairiene sau argheziene apar ca un exercițiu de exorcizare a răului, iar, pe de altă parte, o carte de învățătură pentru cel care știe să citească, ca într-o oglindă, societatea timpului său, ferindu-se din calea revărsării furibunde a Răului, de oriunde ar veni. Dacă poetul vede în

moarte izvorul marilor noastre neliniști, teama de un destin aflat sub semnul tragicului, dacă *biblioteca*, dincolo de „*sacra pace*” ce-o presupune, nu-i poate răspunde multumitor la marile întrebări existențiale, acesta admite că *sicriul* este o șansă de supraviețuire spirituală, *copilăria* – ținutul candorii, iar *natura* – izvorul purității: „*Ingenuu-nfloreste universul*”. Poezile livrești, el îi opune invazia „*florilor de cires*”, șansă a regenerării morale. Nostalgia Paradisului, care nu poate fi decât vegetal, salvează ființa / iubirea de biologic, de supremația simțurilor: „*Ci-aș vrea credința-ntr-un pământ sublim / Aici e paradisul când iubim!*”

Nu cunosc un alt poet contemporan care să aibă o imaginație senzorială atât de bogată (fără a trece pragul spre vulgaritate), o vervă lexicală disciplinată doar de rigorile poemului cu formă fixă, o asemenea forță a trăirilor, comunicate cu mijloace atât de variate, împrumutate – e adevărat – din panoplia marilor poeți ai erosului de pretutindeni. Tânjirea și suferința se întâlnesc cu plinătatea versurilor de inimă, lacrima cu voluptățile nezagăzuite, iar atitudinea spășită, lucidă, cu bucuria frenetică de a se pierde în brațele primitoare ale iubitei.

Într-un asemenea spațiu, cântărețul mitic, Orfeu, aflat într-un stadiu avansat de degradare, lasă locul jazz-ului, blues-ului (de ocazie), rock-and-roll-ului, violoniștilor, harpiștilor, percuționiștilor, dar, mai cu seamă, pentru a echilibra situația, acelor compozitori ce s-au apropiat de Dumnezeu și au mediat, cu o răscolitoare forță, între acesta și oamenii: Mozart, Bach, Brahms, Wagner, G. Mahler. Și asta pentru că: „*În / Credință înfloreste muzica, / Ave Maria plena gratia...*” Întâlnim aici aceeași justificată ostilitate față de multimea care l-a dus „*Târâș pe prăpăditu-învățător / Să piară tâlhărește, sus, pe cruce*”, care-i ignoră pe poeți, învățători și profeti, aceeași gloată care întoarce spatele lui Bach și Mozart, sub cuvânt că „*Prea-i muzică de mort, prea-i festilită*”. Șerban Codrin nu poate înțelege poezia în afara unui mesaj care să-i întoarcă pe oameni la credință: „*Grădina s-o-ngrîjim cu vrednicie, / Iluminare, viață, bucurie...*”

Aproape că n-are rost să mă întreb de ce poeți ca Șerban Codrin, Marcel Mureșeanu, Ion Tudor Iovian, Ion Gheorghe Pricop nu sunt (nici măcar) citiți și axiologizați pe măsura faptelor literare. Există mai multe răspunsuri, nu unul singur: cărțile lor nu circulă, nu ajung acolo unde trebuie, sarcina difuzării revenind exclusiv autorului ce are – fatalmente – posibilități limitate; puterea prejudecăților – ierarhiile nu se discută, se admiră; criticii de la marile reviste nu le acordă atenție, fie pentru că aceia nu au crescut „în grădina lor”, fie că nu au acces la cărțile lor, fie pentru că nu vor să tulbure o rostiure căldută, comodă și aparent rezistentă; trufia Centrului ce privește cu suficiență și aroganță spre zonele literare marginale (constat, cu plăcere și încredere, că nu există un consens în această privință)...

Mircea DINUTZ

• Oleg Rubinstein, Chișinău - *Intersecție*

gaură-n cer

C. D. ZELETIN

„La Bouteille à la mer“ (I)

Cine știe câte din miliardele de întâmplări mărunte ale mării, care e viața noastră, poartă în ele un semn ce ți se va dezvălui mai târziu, uimindu-te prin amploarea lui?! La vremea respectivă, poate nici nu ți-ai pus o astfel de întrebare, iar dacă ți-ai fi pus-o, ar fi fost cu neputință să-ți dai un răspuns. Și care e acel fapt mărunț, când viața îți oferă noiane și noiane?! Și, la urma urmei, ce-ți comunică?

Pe vremuri când nu erau telefoane ca astăzi, naufragiații aruncau în valuri o sticlă ce purta în pânțele mesajul lor deznădăjduit. Dacă nu se spărgea de stânci, sticla eșua pe o plajă oarecare, unde ar fi putut fi recuperată, după ce, în marea lor majoritate, dacă nu cumva toți călătorii nu mai existau... Alfred de Vigny a consacrat tragicului mesager un lung poem cu titlul de mai sus, *Sticla aruncată în mare*, asupra traducerii căreia am zăbovit, cu plăceri savante, în tinerețe.

Poate ar fi de oarecare interes să lămuiesc felul în care s-a deșteptat în mine interesul pentru cercetarea vieții marii pianiste Elena Kostaki Epureanu (1855-1902), devenită, în 1873, prin căsătorie, principesă Alexandru Bibescu. Uitată la modul absolut vreme de un secol, ea a fost una din pianistele ieșite din comun ale Europei veacului al XIX-lea, prietenă cu Liszt, Wagner și Saint-Saëns, ființă providențială pentru cariera adolescentului George Enescu.

...Totul a început în copilăria mea, de la un nume necunoscut gravat pe marmura unui mormânt, numele ei. Câțiva ani mai târziu, numelui i s-a adăugat, ca și cum ar fi fost chemată, fotografia, și așa mai departe, pentru ca, după o viață de om, timp în care întâmplarea s-a metamorfozat în demers, cercetarea istorică și artistică să se termine cu scrierea unei masive cărți biografice, care a smuls violent din uitare o personalitate de primă importanță a culturii românești. Nici numele și nici fotografia nu mi se refereau în vreun fel, dar ele erau, fără ca eu s-o știu, o sticlă aruncată în mare, iar eu, cel menit s-o descopere pe plaja largă a culturii noastre și să-i pună în lucru mesajul.

În anul 1946, eram elev în clasa a doua a Liceului Gheorghe Roșca Codreanu din Bârlad. Casa gazdei mele se afla pe dealul dinspre apus, sub Cimitirul Eternitatea, în Fundătura Iorgu Juvara 3, căreia foarte curând avea să i se schimbe numele cu al unuia din cei doi ideologi primordialii ai comunismului, Friedrich Engels. Zonă plină de arbori și de grădini încântătoare. Chiar i se spunea, mai în glumă, mai în serios, Cartierul Rai. Fiindcă Raiul, după cum grăiau păcătoșii târgului, se termina exact la poarta cimitirului! Imi pregăteam unele examene aici, pe singura treaptă a monumentului funerar în formă de piramidă egipteană a bărbatului de stat Manolache Kostaki Epureanu, creator al Partidului Conservator, ministru și prim ministru, prieten al lui Eminescu. Peste dealuri, acasă la Burdusaci, numele Kostăkeștilor era pronunțat cu o evlavie misterioasă pentru mine, atât de către bunicul dinspre tată, care studiasse la Bârlad, cât și de moș Gheorghe Palade, judecător la tribunalul din același oraș, care-și petrecea unele vacanțe la sora lui Natalia, bunica mea.

Pe soclul bustului din firida piramidei era dăltuit un nume ce mă intriga: *Principesa Elena Al. Bibescu, + 18 octombrie 1902*. Bibescu, îmi spuneam, nu-i un nume moldovenesc, iar Bibeștii din Muntenia ce să caute la Bârlad ?!

Într-o seară, încă pe lumină, mă întorceam acasă cu droaia năzdrăvană de elevi ce locuiau prin acea parte a orașului. Tocmai urcasem panta stradelei pavate cu pietre de râu rotunde care ne făceau mersul dificil când, din grădina lui cu butuci de vie și păpușoi înalți, ieși domnul Toader Săndulescu tâmplarul, om de vreo 50 de ani, căruia gazda mea, Elisabeta Anton, îi spunea „flăcău tomnatic”, adică celibatar, becher, burlac, holtei. Cuprinzându-ne cu privirea lui blândă și reținută, se opri la mine.

- Nu vrei să-ți dau niște cărți ?

Mă întreb de-o viață de ce tocmai mie...

Se întoarce cu un vraf, deasupra căruia trona o carte a lui Virgil Caraiuan, *Movila Roșie*, Editura Toricelli Slobozeanu, Bârlad, 1913. Mare mi-a fost surpriza când, în trupul unui studiu istoric intitulat *O delegație de răzeși*, consacrat ramurii tutovinene a familiei Kostaki, am dat peste fotografia necunoscutei principese Elena Al. Bibescu, al cărei nume mă izbise în cimitirul din deal, fotografie care, introdusă mai târziu în circulație de mine, ilustrează azi enciclopedii, dicționare și studii de muzicologie... Am aflat astfel că este fiică a lui Manolache Kostaki Epureanu, mare pianistă și noră a domnitorului muntean Gh. D. Bibescu.

Nu pun iubirii...

Nu pun iubirii nici zăgăz nici lacăt
Cum pui la uși care demult nu s-au deschis
În crugul iernii fulgii mari dau scapăt
Tor luminând o taină de proscris.

Prea plinul semnelor în clipa de răcoare
În care roua groasă-a lacrimii te cere
Vezi, tu lacăt pui iubirii și asta doare
Cum doare-n aer frunza în cădere.

Zăgăz vei pune sau doar o părere
Sau poate doar un zvon drept căpătâi?
Lumina-n candelă a devenit de miere
Precum tăcerea-n clipa cea dintâi.

În crugul iernii fulgii mari dau scapăt
De pun iubiri ori zăgăz ori lacăt...

Imperii reci de frunze...

Imperii reci de frunze vor guvernă o vreme
Tăcerea răni-n care sălaş și-a-nfiripat
Misterioase sonuri, ca vulturii să te cheme
Cum mugetul bulboanei surpare-i peste sat.

Culorile-n cădere pe dunga unei pleoape
O vreme vânt așteaptă în clătinatul vis
Cât zborul în înalturi tăceri o să adapte
Și-atâtea începuturi de rouă-n manuscris.

Jertfinda gură agonizează-n rodul
Parfumelor învinse de plânsul altei ploi.
Imperii reci de frunze începe-vor exodul
Surpării peste lume, surpării peste noi.

Imperii vegetale în umbra ta-n jertfite
În răzvrătirea frunzei încearcă să se mire.

Cine mai știe...

Cine mai știe, Doamne, cine mai știe
De umărul casei se mai subție

De fluturii, în amurg, mai visează
Lumina din candelă că e de strajă?

Ce păsări ciudate, pe cer, ce ciudate.
Vâl negru poartă mireasa spre moarte?

Nourii toți rotocoale-n devălmășie:
De strajă sunt, Doamne,-n această pustie!

Lacrimi de ceară, o, lacrimi de ceară
Tâmpla mi-o acoperă într-o călătorie de seară.

Floarea de vis va-nflori, ce mister:
De umărul casei se sprijină o parte de cer!

Cealaltă, de pleoapele mele se ține
Și, în tăcere, drumul începe să mi-l înlunime!

Mirări solemne...

Mirări solemne mă cuprind o vreme
Cum cercul în copac mai prinde înc-un an.
Fulgerul blând pe gâtul unei cleme
Se circumscrie-ncet cum frunza pe un ram.

Nebunele mișcări supuse-n grea tăcere
Se-ascut șoptit de gura ta-n sărut
Și-n clopote e vântul spaimă și mistere
Sub pleoapa ta zăpezile sunt lut.

Feronerii ușoare în mistice ogive
Se-arată rar mirărilor diuim.

Emilian Marcu

Ierbarele, de timp, sunt focul din arhive
Că fiecare plantă-i umbra ta de fum.

Mirări solemne mă cuprind și iar
Ierbarele-s, demult, memorie de ceară!

Mai răzvrătit ca vinul...

Mai răzvrătit ca vinul în fierbere ușoară,
Mai răzvrătit ca gândul în zi de început
Mă las răpus de taină în zodia cea clară
Când vraja se întrupă în zbor necunoscut.

Lumina-ntre chenare mă va-mplini-n tăcere
Tot proaspătă-n înalturi în clipa cea dintâi
Când vinu-ntre vertebre de patimă și fiere
În rană îi va închide zăpada ce-o amăi.

Ninsorile-n sfioasa cuprindere de sine
Mai triste ca nisipul pe mare risipit
Ca vinu-n clocotire în patimi și-n suspine
Mă prind, răpus de taină, în gândul împlinit.

Jertfita înserare ca vinu-n răscolire
În chingile de iarbă îmi tremură-n privire.

Tot mai aproape-i clipa...

Tot mai aproape-i clipa când vom visa din stele,
Când iarba de pe gânduri va încolți subtil.
Un vânt de disperare se simte-ntre inele;
E pasărea tot fulger și-i taină-n zbor și-n tril.

Zăpezile-n derivă se cuibăresc sub pleoape
Cu teama că odată s-or prăvăli-n pustiu.
Nisipurile moarte din ornice vor să scape,
Ecolul frunzei pare culorilor sicriu.

Nu teama clipei care-i desăvârșita rană
M-apropie de gândul zăpezii ce voi fi
Ci vântul care-ncurcă tăcerile-ntre-o ramă
Mă tulbură când roua șoptește-o nouă zi.

Tot mai aproape-i clipa când voi visa din stele;
Zăpada amintirii va viscolii-n inele.

Te joci cu focul zici?...

Te joci cu focul zici? Și parcă-i bine.
Te joci ca un copil care-și ridică rug.
Foc blând zidești pe vechile ruine
De sub picioare, misterioase, clipele îți fug.

Te joci cu focul? Dar cine te crede
Că n-ai dorit s-aprinzi acest pojar?
Pe liniștita mare vântul se tot pierde,
În trupul tău se pierde cenușa altui jar.

Tu, lemnul din păduri cu-atâta trudă
L-ai adunat și locu-ai pregătit.
Te joci cu focul? Dar cine să te-audă?
Ecolul altei voci în trup ți s-a zidit.

Te joci cu focul și apoi îți pare
Că buzele ți s-au uscat de-atâta sare!

**Adrian
Botez**

Elegia tinereții veșnice

nu mi-am trăit tinerețea - și
totuși - când Moartea va veni - o voi privi
neclintit - cu candoare - chiar cu
devotată fervoare - în față: poate e sora pe care
n-am avut-o aici - pe Pământ - și - spre
a-mi face scump dar - de nuntă și de
casă nouă - în vizită vine

n-ai avut rude-ale câmii și sângelui - de-aceea
niciodată să n-alungi străinii din prag - abia ei
s-ar putea să-ți fie mistice rude - fețele inimii tale
ades bănuite - niciodată crezute: cât de triste-ar fi
ele - când ai refuza să-ți vezi tinerețea cea veșnică
- în fântâna ochilor lor larg deschise - precum
porțile cerului în

Noaptea de Sânziene:

noaptea când
nu este noapte - graiul minunat înfrunzește-nflo-
rește - același pentru
toți - pretutindeni - și
frați vorbitori ajung ca să-ți fie - pe
treptele Copacului Lumii - până și
corbii - regali precum Focul

Tinerete și Moarte - nu v-am întâlnit - decăt în
vagi vestiri-vestestiri - incredibile visuri - dar
cu seninătate - fără riduri de grijă pe suflet
v-aștept - chiar dacă
anapoda și sărit vă este rândul arătării - venirii - eu
unul - v-aștept

de multe ori - seara - simțeam că
de la pământ mă ridic - precum
cântecul din strunele lirei - care sacru-l orbește
pe-Orfeu - și etern reclădește piramidele lumii

sunt o vioară - fragilă precum
fluturii razei - pe care sper ca
măcar o singură dată în viață - cineva
c-un arcuș fulgerat de cristal - s-o facă
înalț să vibreze - odată cu
toate stelele cerului

Pruncul Albastru - de multe ori
de-Acolo de Sus - mi-a zâmbit - și sufletul meu
l-a-mbrățișat în
lacrimi de bucurie curată

nu-mi ieșiți în față - bezne
orbi lilieci - și-n odăjdi
prețios travestite - preotese
voi bufnite: nu de înțelepciunea lugubră a
întunericii mi-e sete - ci de
vesel - Nebunul Luminii

cu lingură de argint gust
văzduhul și duhul - princiare coroane
amețitor se rotește în apa Fântânii
misticii magi îmi păstrează - în sipete
scumpe - neatinse de privire
îngeretile-aripe

regină și soră - tu
Moarte - Cina de Taină
începe: nu lipsi - nici nu mă istovi
de-așteptări

îți voi împrumuta - după ce eu însumi voi bea
potolit - Plinul
Potirului - să nu te mai plângi de
prigoane - de nerecunoștința
Mirilor tăi

Rege lângă Regină - vom pași în
taină și vis - împreună
strâns îmbrățișați - precum se cuvine
spre a vesti largi popoare-ale
Amurgului

Elegia luptei și sângelui

e-o luptă surdă - între cristalini
îngeri - și rococo-ul - pedanteria demonică - prea
abstractă
întinsă derutant (pretutindeni unde sunt
visări - fortărețe strategice) - în lanț de trăgători
șiruită

delir voluptuos și demonic

simț vibrând cataclismic podelele lumii de dansul
sălbatic
al morții - de-o mistică crimă - dar
mă-nspăimânt de incertitudinii - căci
nu știu a cui - contra cui

nu va mai rezista inima la trepidația terestrului
dans - se va crăpa ca un zid - dincolo de care
nu-mi este
dat să văd urmarea turbării limitelor

strângeți-vă-n jurul meu - irespirabili heruvi - și
alinați-mi căderea - arătați-mi că
viața mea a-nsemnat și peceți de
lumină - peste morminte de fapte - că
odată și-odată - din visuri - se vor trezi profetii
tiranici și
mândri - precum
fluturi din pupe

ajutați-mă să mă pricep - în tot ce-am
făcut - și - mai ales - slavă smerită s-aduc
celor pe care n-am îndrăznit să le chem spre
făptură

nu-ndrăznesc să hulesc nici măcar treptele
Răului - strivit sunt sub frica de a produce în ceruri
mișcare: cine sunt eu să judec
consecințe și trepte de zare - cine sunt eu (da
oare cine?) - și cine se-ncumetă maritor și chezaș
faptelor mele să fie la
Tronul Divin? - văd îngeri zburătăciți
buimac rostogolindu-se-n vid
spăimântați

dar poate - mișelnicul de mine - nici cauza
nici rostul nu pot să le fiu - în dezlănțuita lor
cădere de spaimă: e rău că-ndrăznesc chiar
pe mine să mă gândesc

dar - Doamne - ce-ar trebui cineva
să facă - pentru
ca Tu să-l numeri ca om? - atâta spaimă și
lașă smerire - Tu n-ai dat Lupului mândru - când
sângeros - sfășie prada: mândria crimei
are în ea duh - dumnezeiască
și crâncenă zguduire - ochii Sfășietorului când se-
naltă - mândri
fără nici o sfidare - spre Tine
știind că așa este
bine - că porunca Ta l-a zvârlit în dansul de sânge
- hieratic

am ucis - am ucis - atâtea vise
am ucis - dar niciodată n-am avut demnitatea
să Te privesc - mândru - firesc - în ochi
când nimicteam tot ceea ce-n sufletul meu Tu
Atotsurprinzătorule - cu-atâta
inspirație ai clădit

sunt Lup - rătăcit de
mândria de-a fi Lup: acesta
să-nsemne
Omul? - cât de precar
și de jalnic - cât de lipsit de - pururi alb - stindardul
speranței

lui Cain - Lupului
pentru că au făptuit - ochi în ochi cu
Dumnezeu - Dumnezeu le-a uitat
lunatică - fapta: ei împing - prin sângele lor
lotca sorții spre mal - spre arzătoare raze
nimicitoare ale oricărui coșmar

ajută-mă - Doamne - să trec cu mine însumi cu tot
- prin
apele tulburi: l-am întâlnit
(cu mult mai îngândurat era decăt
în noaptea aceea - și mult mai trist - mult
mai trist) - pe
fratele și semenul vieții - Satan

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Lupul fără inhibiții și Scufița fără prejudecăți

Încercând deunăzi să le explic studenților mei enormitățile
corectitudinii politice americane, le-am vorbit despre felul în
care povești tradiționale pentru copii precum *Albă ca zăpada*,
Cenușăreasa, *Scufița roșie*, *Frumoasa din pădurea adormită*
au fost pur și simplu șterse din cărțile de literatură pentru
copii, pe motiv că sunt pline de prejudecăți împotriva
minorităților dezavantajate. I-am lăsat să reacționeze liber și
m-am bucurat de uimirea lor plină de dispreț la adresa unor
astfel de gesturi. Când însă le-am mai povestit și despre fap-
tul că mulți părinți americani au adoptat asemenea principii și
refuză să își mai expună odraslele la pericolul traumatizant al
acestor povești, pufniturile au făcut loc unei liniști ochere.

Am simțit atunci forța viitorilor părinți în licărirea ochilor lor
și pericolul de dincolo de ea: idolatrizarea propriilor copii, în
numele cărora orice rațiune este deseori abandonată de
dragul creării unui paradis artificial în care cei mici sunt păziți
cu strășnicie de orice amenințare a durerii care i-ar putea
afecta și i-ar conduce mai apoi, în chip fals determinist, la
decizii eronate și anxietăți a căror vină ar purta-o nu defectele
lor caracteriale, ci mediul exterior condamnat ca atare.

Un John Searle ar denunța imediat devierea raționamen-
tului prin care corectitudinea politică îi întoarce pe oameni din
drumul spre sine pentru a arunca povara suferinței și a
greselilor proprii asupra celorlalți, eternii vinovați. De altfel,
Searle e un cunoscut oponent al mișcării anti-canonice din
America și a reacționat cu autoritate împotriva prejudecății
prin care „Sfânta Treime” a rasei, genului și clasei face ca
majoritatea capodoperelor occidentale să fie respinse ca
opresive de către grupurile minoritare pentru care marii scri-
tori au devenit niște detestabili bărbați europeni, albi și morți
(Dead White European Males, sintagmă prescurtată prin
DWEM).

Dezbaterea canon versus anti-canon este însă cam de
multușor depășită în America, dar nu se poate spune care din-
tre tabere a învins sau care a produs cele mai semnificative
urmări. Dacă te iei după ce s-a întâmplat cu *Scufița roșie* și
cu *Albă ca zăpada*, zici că a ieșit biruitor anti-canonul. Totuși,
au fost suficiente reacții care să contracareze excesele
pomenite. În 1994, spre exemplu, a avut un imens succes un
volum de povești satirice scrise de James Finn Garner, în
care poveștile clasice sunt rescrise astfel încât să se supună
rigorilor politic corecte ale adulților. Cartea s-a vândut în
peste 2,5 milioane de exemplare și a fost tradusă în 20 de
limbi. I-au urmat alte două volume de aceeași factură care s-au
epuizat la fel de repede. În România traducerea primului
volum a apărut la Editura „Humanitas”, în 2006, dar cred că
lectura ei a fost mai degrabă una aflată sub semnul curiozității
și al umorului satiric, decât una marcată de obsesia microbu-
lui corectitudinii politice americane.

Poveștile rescrise schitează niște personaje ale căror acți-
uni răstoarnă parodic orice scară obiectivă a valorilor. Astfel,
Scufița Roșie îl iartă plină de toleranță pe lup pentru remarca
lui „sexistă” referitoare la prezenta fetitelor în pădurea plină
de primejdii, pentru ca mai apoi să îi infierze pe vinătorul
care tocmai se repezise să o infulece, pe motiv că este un
obsedat care se folosește de armă pentru a nega puterea
unei femei de a se apăra singură. Bunicuța sare atunci din
burta lupului și, într-un avânt plin de indignare feministă, îi
taie capul vânătorului, după care bunicuța, lupul și Scufița
înființează un cămin bazat pe respect reciproc și trăiesc feri-
ciți până la adânci bătrâneți.

Albă ca zăpada este încă și mai și. Piticii sunt niște oameni
cu dizabilități de verticalitate (*vertically challenged*) care
patronează în pădure un stabiliment pentru bărbații veniți să
se trateze de dizabilități sexuale. Regina cea rea, deși
încearcă să o omoare pe Albă ca zăpada cu un măr otrăvit,
se ia cu vorba și se atașează de ea, uitând de măr și căzând
victimă și ea otrăvită prin degustarea fructului. Prințul nu este
decăt un bărbat venit la „tratament” care, văzând-o pe tânăra
nubilă și inertă, se gîndește că ea ar fi leacul ideal pentru el.
Piticii socotesc că ar face bani buni cu trupul ei ca remediu în
acest sens, dar când încearcă să mute trupurile femeilor,
bucățile de măr le ies din gît, ele se trezesc, iar regina îi
alungă pe pitici, organizând acolo, împreună cu Albă ca zăpa-
da, un centru de relaxare pentru femei.

Parodiile amintite nu au adus înapoi poveștile originale în
manualele pentru copii americani. Nu sunt sigură nici de ce
soartă va avea parte năpăstuita Cenușăreasa în viitorul din
licărirea ochilor studenților mei. Corectitudinea politică nu mai
e un subiect la modă, dar urmările ei sunt legiune.

Viorica Marica Hagianu

Asigurații

Edward stă tolănit într-un fotoliu confortabil de ratan la umbra cireșului din grădină, privește amuzat cu ochii întredeschși furnicile care urcă în șir indian pe scoarța brun cenușie a copacului. „Ce mici și harnice sunt, niște caraghioase” se gândește el mirat de tenacitatea furnicilor care se încapătănuu să care firimituri mai mari decât ele. Marinela, soția lui, intră val vârtej în curte, trânteste poarta din fier forjat cu bogate ornamente orientale, strigă către tânăr care nici nu se clinteste, se mulțumește să deschidă un ochi și să zâmbească.

- Bonjur dragule! spune scurt către bărbat. Niște cretini înfurmurați, niște escroci plini de aere care sfidează lumea, nu mai zic, niște incompetenți care nu știu să-și facă treaba! Este strigător la cer! mitraliază fata enervată.

- Bună iubito! Stai jos, respiră, relaxează-te și mai ales nu te mai enerva pentru nimicuri, îi arată calm fotoliul de lângă el.

Tânărul se aruncă în fotoliu bosumflată, își trăneste poșeta scumpă pe jos, acestea răscoală din pavajul de piatră al aleii pe gazonul din apropiere.

- Auzi cretinul, crezând că sunt o feteșcană oarecare m-a sfidat pur și simplu! Să-ți povestesc, știi că am plecat de dimineață pe la galerie, să mai fac puțină ordine prin atelier, să văd cum mai merg lucrurile, fiind în apropiere de sediul ăstora cu asigurările m-am gândit să trec să-mi fac o asigurare de viață, doar știi de când amân, sunt mereu ocupată...

- Și agitată, zâmbește soțul ei, îi ia mâna și i-o sărută tandru.

Fata continuă netulburată de vorbele și gesturile de afecțiune ale soțului ei.

- În galerie erau câțiva vizitatori care priveau cu interes picturile, am schimbat câteva vorbe cu Daniela, mi-a spus că s-au vândut pânzele mele, așa că eram fericită, am urcat plină de elan muncitoresc la etaj, în atelier, aici o harababură totală, m-am apucat să fac puțină ordine printre pânze, materiale, tuburile de culori erau împrăștiate prin cele mai neobișnuite locuri, când pictez parcă sunt în transă, nu mai știu de mine, nu mai există timp și spațiu...

- Aiurita mea dragă! o complimentează soțul îngăduitor.

- Nici o aiurită Edward, eram încântată de vânzarea tablourilor, fericită că munca mea este apreciată de oameni, toate mergeau strună, am stat trei sferturi de ceas în atelier după care am mers pe jos până la firma de asigurări, nu avea rost să iau mașina pentru 20 de metri, mai mare deranjul să mă urc și să mă cobor din mașină, nu mai zic de locurile de parcare, știi și tu ce probleme sunt...

- Evident, ai făcut și tu câțiva pași pe jos, este o vreme superbă...

- Intru în clădirea din sticlă, ăștia stau ca într-un acvariu

dragă, salut politicoasă, două cireșului, de frunzele ovale, duduul scriau de zor la calculator nici nu au ridicat capul să mă privească, o cucoană grasă și șleampătă vorbea cu o clientă cu față de șoarece, erau intime, bărfeau de mama focului, aia bătrână mai pune și mâna la gură, știi gestul ăla idiot de tată, chipurile să nu audă lumea ce vorbesc ele, mai era unul un malac înalt și gras, într-un costum ce se vroia cu pretenții, o marfă contrafăcută, cu o brățară de aur foarte groasă ca zgarda câinelui și cu inele turcești, ghiuluri, te lovea dambalau dacă erai un om cu bun simț... pe ecusonul prins în piept scria Mihailu, numele ilustrului angajat, un încrezut, ăsta de care vreau să-ți povestesc, care stătea tolănit pe scaun, cu picioarele crăcănate, răsfirete unul la nord, altul la sud, zici că era la bar, la berăria de la el din cartier, nu la birou, dacă poți să-ți imaginezi nesimțirea ăluia.

- Marinela, scumpa mea, ce sensibilă ești...

Edward închide ochii și se bucură de razele soarelui filtrate de coroana bogată a

cireșului, de frunzele ovale, dințate pe margini, cu fructele acestea globulare, în formă de inimă, de culoare roșu închis, buchețele de cireșe erau o încântare vizuală și gustativă, o ascultă relaxat pe soția lui.

- Edi, te rog să nu mai glumești cu mine, sunt foarte supărată, malacul cu o indolență greu de descris mă întrebă ce vreau, eu îi spun că vreau să-mi fac o asigurare de viață, dar că doresc să vorbesc cu directoarea lor, știi tu, cu Pușa, iar ăsta îmi spune că este plecat pe teren și nu știe când revine. Deși nu m-a pofțit nimeni să iau loc, mă așez resemnată pe un scaun, spunând că o aștept.

- Ai făcut foarte bine, oricum nu mai aveai nimic de făcut la acea oră...

- Am vrut să caut agenda în care aveam numărul de telefon al Pusei, dar am constatat că schimbam geanta și nu aveam decât câteva nimicuri prin ea, așa că am așteptat.

- Ți-am spus să nu-ți mai schimbi atât de des gențile, nu e practic draga mea, mereu ești

cu lucrurile împrăștiate, le rătăcești după care le cauți disperată dintr-o geantă în altă până la găsești.

- Nu e practic, recunosc, dar e estetic, trebuie să mă asortez cu hainele Edi, dragule, nu pot să port accesoriile de altă culoare, care nu este complementară și strică armonia vestimentară.

- Individul mă studiază cu insolentă de sus până jos și mă cântărește, evident nu sunt o persoană atractivă, în rochița mea de vară, fără bijuterii, știi că nu-mi place să le port când merg la atelier, mă deranjează când pictez, deși ador bijuteriile, venită pe jos, fără mașină, cretinul, se enervează ea din ce în ce mai tare rememorând amintirile acelei dimineți, nici nu se pricepe să „citească” oamenii, pupincuristul! Ceilalți angajați se desfășoară netulburați, unii bârfesc cu spor, alții lucrează cu lene.

Tânărul are o poziție rigidă, stă teapănă în fotoliu, gest care trădează încordarea, povestește cu patimă, retrăiește cu

intensitate frustrarea și nemulțumirea din acea dimineață.

- Parcă nu știi că așa se lucrează la noi în țară, dacă tot știi că mergi la firma de asigurări, trebuia să te îmbraci și tu bine, se amuză el, să-ți fi pus și tu câteva lăntoaie din aur, să semnalizezi și tu, râde el, să se vadă că ești bogată, dar tu, cu feteșoara ta de copilă, cu rochița de mătase și fără mașină, mare greșeală iubito, o tachinează el, normal că nu te-a luat în seamă pupincuristul!

- Hai Edule, nu fi rău, de ce râzi de mine? Se alintă ea, este deja mai relaxată, calmul soțului ei, energia lui pozitivă o acaparează și pe ea.

- Pentru că ești adorabilă, draga mea!

- Știi că ai dreptate, sunt adorabilă, clipește ea cochet, să vezi fază! După aproximativ 10 minute de așteptare se aude glasul Pusei, care începe să dea ordine încă de la intrare, de...e mare sefă de trib, venise de pe teren ca o vijelie, toți angajații au intrat în sevră, alergau harnici cu foi în mână de la un birou la altul, se animase tot locul, prinsese viață, deși cu câteva secunde înainte era o liniște și o plictiseală că te lua cu somn, parcă timpul stătea în loc, acum totul se puse în mișcare. Pușa mă vede și mă salută cu căldură „Bună ziua stimată doamnă Donateli, bine ați venit pe la noi!”, mă îmbrățișează și mă sărută pe obraji, știi cum este ea dragută și amabilă cu mine. Mihailu sare ca ars în picioare văzând această scenă, eu aproape că am tresărit datorită gestului bruscat și energic al ăstuia. Pușa zice repezită către dobitoac care pusese o față de slugoi „Ai primit-o bine pe doamna Donateli, a fost o conversație plăcută, ai servit-o cu un ceai, o cafea, câteva fursecuri?” Mihailu s-a repezit la dozatorul de apă a smuls un pahar de plastic, timp în care Pușa i-a soțit printre dinți, „Servește-o cu cafea dobitoacule și în ceașcă de porțelan”, după care s-a întors zâmbitoare către mine și m-a întrebat „V-ai hotărât să faceți asigurarea de viață la noi, d-nă Donateli?”, eu m-am ridicat și i-am spus scurt și răspicat „Așa intenționez, dar m-am răzgândit, rămăi cu bine Pușa”, m-am întors și am plecat, aceasta a rămas consternată, sigur a făcut o anchetă la sânge ca să afle motivul supărării mele.

- Mi se pare normal, o aprobă Edi.

- Așa că am plecat val vârtej de acolo!

- Micuța mea vijelie, râde Edward, ai pierdut timpul degeaba în dimineața asta, nu ți-ai făcut asigurarea și te-ai enervat teribil!

- Edi nu fii rău știu că tu mă înțelegi, se alintă ea.

Este deja relaxată, se așază confortabil în fotoliu, i-a povestit tot soțului ei, care a funcționat pe post de paratrăsnet, s-a descărcat, iar acum zâmbește încântată de isprava ei.

• Dragos Burlacu - Compoziție

Legăturile lui Mihail Sebastian cu literatura engleză datează din anii când se afla la Paris pentru a-și pregăti doctoratul în drept public. Primele lecții de limba engleză au loc sub îndrumarea unui profesor, însă, lipsindu-i banii, va continua să învețe singur și se va apropia de opera lui Shakespeare. Întors în țară, mai târziu, va traduce câteva sonete shakespeariene și va ține un curs despre autorul englez la Colegiul Onescu, material care se afla în arhiva lui Ioan Comșa, fostul său coleg de la biroul Roman.

Însă despre activitatea de traducător a lui Mihail Sebastian s-a vorbit puțin, deoarece multe dintre piesele adaptate sau traduse de el au fost semnate de diferiți prieteni, care îl ajutau astfel să supraviețuiască în perioada în care interdicțiile dictate evreilor erau drastice. În arhiva de la Biblioteca Academiei se păstrează câteva sonete traduse de Mihail Sebastian sub notația „poezii inedite” printre mai multe manuscrise care conțin însemnări zilnice intime și diverse. E limpede că datorator nu a cunoscut pasiunea scriitorului pentru literatura engleză și încercările acestuia de a traduce cât mai fidel în limba română nuanțele din sonetele shakespeariene.

Citindu-le, m-a impresionat munca meticuloasă și de mîgală depusă de traducător pentru a respecta rima și ritmul textului original, pentru a reda cât mai fidel imagini poetice care pun în evidență trăiri sufletești unice. Iată un exemplu: *Nici aurul, nici piatra princiară/ Nu vor trăi cât rima mea deplină./ Lumina ta în veci nu va să piară/ La marmura mîncată de rugină.// Statui de-a lungul vremii vor fi sparte/ Și mari clădiri cădea-vor în țărână./ Dar flacăra și sabia lui Marte/ De tine la o parte o să rămână.// Da, moarte și uitare tu vei trece/ Și vei găsi întotdeauna loc/ În timpurile ce se vor întrece/ Să poarte lumea spre-al ei trist soroc.// Și astfel pîn' la marea judecată/ Vei fi aici de-a pururi muritor.*

Preocuparea pentru opera lui Shakespeare nu se limitează doar la traducerea unor sonete. La Universitatea Muncitorească Liberă, Mihail Sebastian fusese numit conferențiar pe catedra de literatură universală. Cu ceva timp înainte de a se stinge, avocatul Ioan Comșa mi-a încredințat spre păstrare un curs de literatură comparată, pe care Mihail Sebastian l-a ținut pe 17 martie 1944 despre dramaturgia lui Shakespeare.

Materialul este interesant pentru că cititorul atent își poate contura o părere cu privire la modul în care profesorul își proiecta cursul. Iată începutul: *Am rămas să spun în completare oarecare lucruri despre Romeo și Julieta și să vorbim și despre cele 3 piese care urmează în ordine cronologică, adică: Richard al II-lea, Visul unei nopți de vară și King John.*

Analiza textelor dramatice este făcută cu atenție. Profesorul găsește că temele principale ale piesei Romeo și Julieta sunt: narcoticul, „revoluția dintre două familii dușmane”, revolta dintre părinți. Despre prima temă crede că a fost tratată întâi de Xenofon din Efes, apoi de scriitorii Renașterii italiene. A doua temă a fost inspirată de Infernul lui Dante, iar tema revoltei dintre părinți are o soartă literară plină de evenimente. Însă Mihail Sebastian nu detaliază subiectul în cursul scris. După ce le analizează pe toate, profesorul afirmă o idee seducătoare, care evidențiază că era foarte interesat să le dezvolte celor care îl ascultau un punct de vedere critic: *Shakespeare nu este un scriitor original, în sensul pe care îl dăm noi originalității, nu e un născocitor de teme, totdeauna împrumută subiectul de la cineva.*

Anunțând că despre tema iubirii va vorbi la un alt curs, profesorul Mihail Sebastian își continuă expunerea cu analiza piesei Richard al II-lea. Demersul critic este bine articulat. El insistă asupra unor amănunte referitoare la data apariției piesei, citează și analizează diferite surse critice, compară unele nuanțe la care autorul englez a lucrat în prezentarea personajelor și a statutului acestora: *De data aceasta, actorii nu se mai cheamă „slujitorii” lordului Chamberlain, ci se numesc „oamenii regelui”.* Discursul referitor la piesa Richard al II-lea este construit pe o idee interesantă: corespondența dintre ficți-

Gabriela GÎRMACEA

Mihail Sebastian și literatura engleză

une și realitate. Afirmând că *există în piesa lui Shakespeare cineva care seamănă destul de aproape cu un personaj elisabetan, cu contele de Essex* profesorul Mihail Sebastian face referire la contextul în care s-a jucat pentru prima dată piesa și la urmări: *Piesa se joacă la 7 februarie de către trupa Chambelain și se joacă fără tăieturi, cu scena detronării lui Richard al II-lea și această scenă a detronării este o sugestie și o prevestire. Ce a urmat se știe: Essex arestat, peste scurtă vreme judecat și decapitat.*

Este apreciat faptul că Shakespeare nu a avut intenții politice subversive dovadă fiind faptul că piesa se joacă mai departe la curte, iar discursul profesorului se îndreaptă spre sursele de inspirație ale piesei și spre modul în care este construit personajul central care se schimbă sub ochii noștri, care are o

devenire dramatică; *evenimintele nu trec pe lângă el fără a-l modifica.* Paragraful din curs referitor la Richard al II-lea se încheie cu o concluzie seducătoare și cu o promisiune, care demonstrează că Sebastian își pregătea atent cursul, deși meseria de profesor, dacă ar fi să dăm crezare în totalitate jurnalului, nu-i plăcea: *Regalitatea nu este niciodată confortabilă la Shakespeare; este întotdeauna tragică, chiar dacă este măreată, generoasă, tragedia ținteste totdeauna tronul lui Shakespeare. Regalitatea este ideea asupra căreia vom reveni.*

Pasajul despre Visul unei nopți de vară începe cu o observație interesantă: *Piesa are un caracter himeric, dacă vă gândiți la subiectul ei.* Faptul că Shakespeare a scris piesa pentru o nuntă princiară, îl determină pe Mihail Sebastian să o aprecieze drept o mască și să afirme că acest tip de teatru

are un rol asemănător cu divertismentul din opera lui Mozart. La premiera piesei se pare că a asistat regina însăși, deoarece Mihail Sebastian crede că în text există *câteva lucruri agreabile* la adresa ei.

La nivelul întregii opere a scriitorului englez, Mihail Sebastian observă că există niște legături, care se nasc din faptul că Shakespeare a respins întotdeauna convenționalul și artificialul: *poetul din Shakespeare care se războiește cu omul de scenă. Sunt în Shakespeare mi se pare câteva locuri în care teatrul primește grele loviturii.* Referindu-se la imposibilitatea de a reprezenta piesa pe scenă, Mihail Sebastian face o scurtă referire la filmul lui Max Reinhard, care, deși avea o distribuție excepțională, nu putea reda atmosfera autentică, iar pledoaria lui, cum era și firesc pentru un intelectual fin ca el, se îndreaptă spre lectură *căci e o piesă de pădure și această mireasmă de pădure ne-o poate da lectura, dar nu ne-o poate da nici un spectacol pe această lume.* Care ar fi cauza? Tot Mihail Sebastian o formulează: *suntem prea greoi pentru Shakespeare și pentru a fi cât mai convingător își încheie cursul cu lectura Sonetului CXXXII.*

Despre activitatea didactică a lui Mihail Sebastian s-a vorbit puțin în ultima vreme. Unii dintre foștii elevi i-au conturat profesorului lor un portret, însă mărturiile scrise despre maniera în care lucra nu s-au găsit. După ce i s-a interzis să mai funcționeze la Revista Fundațiilor Regale, Mihail Sebastian a lucrat pentru o vreme (1941-1943) ca profesor la Liceul Cultura B. Despre această perioadă a notat lapidar în Jurnal: *Primele zile de școală m-au obsedit dincolo de orice măsură. După patru ore de curs, mă simt extenuat. Sau: Măine încep școala. Aș vrea în același timp să-mi refac un program ordonat de lucru.* Observațiile sugerează clar că viața de profesor nu i-a plăcut, dar se pregătea meticolos pentru ore. Cursul păstrat aproape 60 de ani în arhiva personală de Ioan Comșa este o dovadă în acest sens. Mărturiile foștilor elevi sunt relevante și ele. Printre elevii lui Mihail Sebastian s-au numărat: Vicu Mândra, Paul Cornea, Octavian Sava, Burschi Gruder, Henry Zalis, Petre Solomon.

• Mădălina Anton

Cum să nu consider întâlnirea cu Pârvan ca fiind una de destin?

I. M.: *Stimate domnule acad. Alexandru Zub, vă mulțumesc, în primul rând, pentru că ați acceptat acest dialog, într-un moment important al cursului vieții dvs. Contrar obiceiului nu am să insist aici asupra anilor de copilărie și pregătire preuniversitară. Cei interesați pot afla multe date semnificative din consistentul dialog pe care l-ați avut cu Sorin Antohi, publicat în 2002, într-o carte cu titlul Oglinzi retrovizoare. Istorie, memorie și morală în România. Vă rog însă, pentru cititorii revistei de cultură „Ateneu”, la care colaborați de peste patru decenii, să zăbovim asupra unei etape cruciale din viața dvs., marcată de evenimente petrecute între anii 1957 și 1964. Cum priviți acum, după jumătate de secol, evenimentele pe care le-ați trăit în 1957 când ați fost unul dintre principalii organizatori ai manifestării de la Putna legată de sărbătorirea lui Ștefan cel Mare; din 1958 când ați fost implicat în procesul de la tribunalul militar din Iași, intentat lui Ștefan cel Mare, când dvs. și alți colegi de generație ați fost acuzați „de tentativa de rebeliune și complot împotriva ordinii de stat” și condamnați în final la ani mulți de temniță; din anul 1964 când s-a încheiat trista experiență carcerală, fiind pus în libertate, ați început, în fapt, o nouă viață?*

A.Z.: Ați definit corect traseul meu biografic până în 1964, mai precis la 16 aprilie, când, pe baza unui decret de grațiere, am fost pus în libertate. Mă aflam la Jilava, după ce navigasem sinuos prin lașărele de muncă din Balta Brăilei (ultima dată la Giurgeni), suportând și regimul de celulă de la Gherla, destul de lung. În momentul eliberării situația era confuză, incertă, penibilă. Nu se putea ști ce se întâmplă cu cei care vin sau pleacă. Unii erau ținuți în anchete, sub presiune, alții erau duși în direcții necunoscute. Totul se întâmpla în deplină izolare, lipsă de informații și de orizont. O mișcare mai vie de oameni se putea comenta în fel și chip. Nimeni nu avea certitudinea că au loc evenimente de seamă. Fiecare era atent la propria situație. De lângă mine s-a eliberat un tânăr blond, înalt, costeliv (toți eram așa), Mihai Ursachi, student la filosofie, viitor mare poet și eseist. Când mi-a venit mie rândul, cu билет de eliberare și foaie de drum, știam numai că mă pot întoarce la Iași, că am dreptul să fiu reintegrat în câmpul muncii, conform competenței profesionale și că trebuia „să-mi bag mintile în cap”, formulă curentă în relația dintre paznicii de la închisoare și cei supravegheați. De fapt, supravegherea

avea să continue și afară, chiar dacă în forme mai puțin vizibile. După un popas de câteva ore în capitală, am luat deci trenul spre Iași, noaptea, ca să ajung „acasă” la un ceas potrivit. Începea, pentru mine, o nouă etapă, asupra căreia nu pot insista aici. Luni de zile mi s-a refuzat orice loc de muncă. Am înțeles (mi s-a și spus de fapt) că trebuie să-mi caut rostul în altă parte, la „munca de jos”. Așa am și făcut, plecând la Bacău, apoi la Roman, unde colegii mei, Viorel Căpitanu și Vasile Ursachi, m-au angajat ca zilier pe șantierele de săpături din subordine. Am fost apoi încadrat de Iulian Antonescu muzeograf la instituția pe care o fondase, așa că s-a creat un precedent „administrativ” de care urma să mă folosesc. Am deschis această paranteză, poate prea lungă, numai pentru a sublinia cât de importantă este pentru mine relația cu Bacăul. Am plecat de acolo, ca salariat al muzeului, pentru a deveni, la Iași, bibliograf, timp de patru ani, însă am revenit cu diverse ocazii, grație persoanelor deja amintite, apoi fiindcă istorici mai tineri, ca profesorul I. Mitrea, sau critici, precum C. Călin, au ținut să iau parte la unele activități de interes comun, cele mai multe în conexiune cu personalitatea lui Pârvan. Un premiu cu acest nume mi-a și fost atribuit de către revista „Ateneu”, al cărui colaborator eram, în 1984, când împlineam o vârstă rotundă. A trecut de atunci un sfert de secol, timp în care s-au schimbat câteva echipe la conducerea Muzeului, s-a stins din viață ingeniosul Iulian Antonescu, iar viața academică locală a cunoscut forme noi, demne de stimă. Revista „Carpica” a fost dublată de o altă publicație, „Zargidava”, care mi-a găzduit, generoasă, unele contribuții istorico-culturale. Am apreciat întotdeauna orizontul de idei în care și-au înscris programele. O fac și acum, când revista „Ateneu” îmi dă ocazia să răspund la câteva întrebări colegiale.

I.M.: *Din anii copilăriei ați cunoscut ce înseamnă munca alături de părinți, apoi din anii de școală normală ați înțeles ce presupune „școala muncii”, pentru ca mai târziu, treptat, să dovedeți un autentic „cult al muncii” în sens pârvanian. De unde vine însă pasiunea dvs. pentru istorie? Dacă ați fi din nou la vârsta opțiunilor profesionale, ați opta tot pentru istorie?*

A.Z.: Am mai spus-o, nu fac decât să rezum un răspuns care se întemeie pe o anumită moștenire genetică, dar și pe achizițiile din anii școlărității, ani tulburi pentru țară și pentru cultură în ansamblu, însă productivi pentru adolescentul sau tânărul care dorea să învețe. Primul nucleu de bibliotecă personală atunci s-a încheiat, din cărțile primite ca premii, dar și din cele ascunse de cineva în podul școlii, poate ca să le apere de foc sau de topire. S-a

Al. Zub:

„Lecturile din Pârvan mi-au influențat gândirea.”

Academicianul Alexandru Zub reprezintă azi, în „republica istoricilor” români și pe un plan mai larg în istoria culturii românești, un nume de rezonanță, un adevărat reper moral și profesional.

Născut la 12 octombrie 1934, în satul Maghera, din comuna Vârful Câmpului, jud. Botoșani, după clasele școlii primare în localitatea natală a urmat cursurile Școlii Normale din Șendriceni. Între anii 1953 și 1957 a urmat, așa cum a visat de mic, ISTORIA în cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași, la absolvire fiind încadrat, prin concurs, la Institutul de Istorie și Arheologie din Iași. În acest moment, la intrarea în maturitate, cursul vieții normale academice i-a fost fracturat de câteva evenimente cu urmări dureroase. Încă din ultimul an de facultate a fost implicat efectiv în organizarea și desfășurarea manifestărilor de la Iași și Putna, din aprilie 1957, consacrate sărbătoririi a 500 de ani de la urcarea lui Ștefan cel Mare pe tronul Moldovei, activități care, pentru Al. Zub și mulți dintre colegii săi, au avut urmări dramatice. Regimul comunisto-securist a reacționat cu duritate și, în urma înscenării unui proces desfășurat la tribunalul militar din Iași, în iulie 1958, mulți dintre organizatorii manifestărilor menționate au fost condamnați la ani mulți de temniță.

Între 6 martie 1958 și 16 aprilie 1964 Al. Zub a cunoscut rigorile închisorilor comuniste, trecând prin temnițe din Iași, Jilava, Gherla și

întâmplat ca un profesor de istorie, G. Romândașu, să aibă o influență destul de mare pentru a-mi ușura (eram premiant, apt să îmbrățișez și alte discipline) decizia de a studia același domeniu. Era în 1953, în care moartea tiranului Stalin a făcut să se nască unele speranțe în „lagărul sovietic”. Am profitat de această deschidere, întărită apoi de reuniunea la nivel înalt de la Geneva, pentru a-mi asigura anumite înlesniri formative.

I.M.: *Ca student ați participat la lucrările de pe unele șantiere arheologice. După anii de reclusiune ați revenit, pentru foarte scurt timp, pe un șantier arheologic. Nu ați fost tentat să optați pentru arheologie?*

A.Z.: Prima experiență de tip arheologic am avut-o, fără să-mi dau seama, făcând o periegeză pe colinele Șendricenilor, cu profesorul amintit. A doua, de astă dată ca student, la finele primului an, când profesorul M. Petrescu-Dimbovița m-a selectat pentru echipa ce făcea săpături la Trușești, pe dealul Tușueta. O lună de zile, cu activități obișnuite de șantier și memorabile seri de analiză a rezultatelor, când profesorul ne ținea la curent cu alte și din cele ascunse de cineva în podul școlii, poate ca să le apere de foc sau de topire. S-a

Balta Brăilei. După anii de reclusiune politică a fost reîncadrat, prin concurs, parcurgând toate treptele ierarhiei de cercetător științific.

Doctor în istorie din 1973, director al Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” din Iași din ianuarie 1990, profesor universitar la Facultatea de Istorie din cadrul Universității „Al. I. Cuza”, conducător științific de doctorat, formând mai mulți tineri istorici, membru al Academiei Române (corespondent din 1991 și membru titular din 2004), președinte al Secției de Istorie și Arheologie al Academiei Române, din 2005, istoricul Al. Zub este, azi, un savant cunoscut și apreciat pe plan național și internațional, situat în avangarda istoriografiei românești și europene.

În cei peste 45 de ani de muncă științifică tenace și rodnică, desfășurată cu responsabilitate, metodă și talent, a elaborat un număr impresionant de lucrări, constând în peste 1000 de studii, articole, eseuri etc., peste 30 de volume de autor și peste 25 de volume la care este coordonator sau editor etc., având ca dominantă examinarea istorismului românesc. Între lucrările sale de referință, modele în domeniu, un loc aparte îl ocupă cele dedicate vieții și operei iluștrilor săi înaintași M. Kogălniceanu, A. D. Xenopol și Vasile Pârvan.

A consemnat Ioan MITREA

Radu Vulpe și alți maeștri ai domeniului. Toamna însă, la început de nou an, m-am îmbolnăvit de plămâni, fiind internat la spital și pus în imposibilitatea de a mai lucra în domeniul arheologiei. Așa fi an fatidic, în care moartea tiranului Stalin a făcut să se nască unele speranțe în „lagărul sovietic”. Am profitat de această deschidere, întărită apoi de reuniunea la nivel înalt de la Geneva, pentru a-mi asigura anumite înlesniri formative.

I.M.: *De timpuriu v-ați angajat, cu un devotament devenit exemplar, în a examina istorismul românesc. Sunt cunoscute preocupările și rezultatele muncii dvs. științifice îndeosebi privind opera lui M. Kogălniceanu, apoi A.D. Xenopol, N. Iorga și V. Pârvan. Una din marile dvs. pasiuni a fost și încă mai este viața și opera lui V. Pârvan. În ce măsură exemplul marelui savant v-a călăuzit în viață?*

A.Z.: Pârvan m-a fascinat din momentul când i-am auzit prima dată numele (cu rezonanță exotică), în timpul școlii. Era amintit alături de G. Tocilescu și R. Vulpe, așadar de un arheolog din generația anterioară și de unul care i-a fost elev, discipol, emul. La facultate nu se făcea prea mult caz de Pârvan. Fusese

criticat la Academie de C. Daicoviciu și se păstra în jurul său o anume rezervă. Abia după studii și biobiografia publicate de E. Condurachi și după reeditarea volumului despre Dacia, de către R. Vulpe, s-a deschis un orizont pârvanian de care am putut profita. Anii de închisoare mi-au dat apoi ocazia de a întâlni un preot, G. Chiriac, teolog erudit, cu înclinații poetico-filosofice, care cunoștea bine eseistica lui Pârvan. Am decis pe loc să mă apropie de acea operă de îndată ce voi putea. A fost întâia mea lectură semnificativă, la Muzeul de Antichități de la Palat, în puținele ceasuri libere de care am dispus după eliberare. Păstrează și acum fișele, cu pasaje ample din *Ideii și forme istorice*, din *Memoriale*, cărți pe care am reușit apoi să mi le procur, înainte chiar de a fi repuse în circulație pe seama programului de „valorificare a moștenirii culturale”. Sunt lecturi ce mi-au influențat nu doar gândirea, ci și un anume fel de a mă raporta la alteritate. Le-am dedicat apoi, ca și biografiei respective, ani lungi de căutări, restituții fragmentare, studii monografice. Cum să nu consider întâlnirea cu Pârvan ca fiind una de destin?

Din păcate, noile circumstanțe n-au încurajat și travaliul documentaristic

I.M.: Într-un interviu din 1983 făceați afirmația, pe deplin îndreptățită, că „istoriografia română nu e prea bine cunoscută în lume” și speranța dvs. era la tineri, cei „de la care trebuie să așteptăm renovarea domeniului”. A venit 1989, au trecut iată două decenii. S-au produs marile schimbări așteptate în ceea ce privește evoluția istoriografiei românești?

A.Z.: Într-o anumită măsură, da, fiindcă mulți tineri și-au putut continua studiile în străinătate, învățând limbi străine și asimilând metodele de lucru. Din păcate, noile circumstanțe n-au încurajat și travaliul documentaristic, în sensul instrumentelor necesare, așa încât prea puțini din noile eșaloane s-au devotat structurilor și substructurilor acestui imens edificiu care este istoriografia. Au ales ce era mai ușor, să facă texte din texte, cărți din cărți. Arhivele s-au deschis, dar nu prea există studioși calificați pentru ele. Să sperăm însă că vor profita de exemplele întâlnite în lume, dacă nu și în proximitatea locală.

I.M.: Cum vi se pare nivelul pregătirii studenților de azi din facultățile de istorie? Programul Bologna, cu reducerea duratei studiilor pentru licență, îl considerați benefic? Este asigurat viitorul istoriografiei românești?

A.Z.: Nu mai predau de aproape un deceniu la Universitate, așa că nu pot avea o părere autorizată. Cât privește „programul Bologna”, eu sesizez mai curând carentele decât beneficiile. Nu cred că istoriografia are motiv de satisfacție.

I.M.: Ați fost conducător de doctorat, membru în multe comisii de doctorat din diverse centre academice ale țării. Cunoașteți nivelul științific al tezelor de doctorat. Firește că ați întâlnit lucrări de foarte bună calitate. Totuși sunt și multe cazuri de lucrări modeste, ca să nu spun slabe. Sunt cam mulți care fac „tezele” din alte „teze” și nu prea aduc nimic nou. Nu con-

siderați că a venit timpul unei necesare reevaluări a sistemului de doctorat din țara noastră?

A.Z.: Nu mai conduc doctorate, iar prezența mea în comisii de acest fel e sporadică și accidentală. Nu am dreptul să emit judecăți de ansamblu.

...e nevoie de oameni devotați, de profesioniști veritabili

I.M.: Cum bine știți, cu peste un secol în urmă, într-o conferință, pe tema Unirii, V. Pârvan invocă „blăstămul dezunirii” care a apăsat „veac după veac asupra neamului nostru”. Mai dăinuie și azi „umbra acestui blăstăm”?

A.Z.: Nu știu dacă e bine să vorbim în acești termeni despre o comunitate în continuă schimbare. Pârvan îi folosea ca stimulent pe linia unei solidarități mai ample, mai coerente, contând pe valoarea pedagogică a ideii respective. S-a bătut, cred, prea multă monedă pe tema dezbinărilor de la noi, uitându-se că dezbinarea i-a făcut pe polonezi să-și piardă în câteva rânduri chiar statul. Să nu absolutizăm, socotind că relevarea carentelor ar putea să aibă un efect miraculos, de redresare a spiritului național. Se pot invoca la fel de bine și însușirile pozitive, cele care ne-au asigurat continuitatea în timp și ne-au permis a folosi bunele ocazii pentru a dobândi un statut internațional mai bun.

I.M.: „Dezunirea”, lipsa de solidaritate, a fost prezentă mereu și la nivelul comunității istoricilor români. Într-un document important formulat imediat după „revoluția” din 1989, intitulat Apel către istoricii români, se vorbește de nevoia de a se ajunge la formule de solidaritate în lumea istoricilor.

Cum se vede azi această solidaritate după două decenii de la acest „Apel”?

A.Z.: Cazul istoricilor nu diferă prea mult de situația descrisă mai sus. În 1989, la schimbarea de regim, breasla noastră a simțit nevoia să formuleze câteva exigențe, un fel de program, în care se sugera și trebuința unor forme noi de solidaritate profesională, dat fiind că mai înainte asemenea forme nu prea existau. Asociația istoricilor era o formă goală, o pseudomorfoză, chiar dacă scotea din când în când câte un volum de Studii și articole. Apelul invocat era desigur oportun, însă nu a produs pare-se aproape nici un efect practic.

I.M.: Pentru a merge mai departe, la nivelul tendințelor europene, care considerați că sunt direcțiile și prioritățile istoriografiei românești pe termen mediu și lung?

A.Z.: Ar fi să dezvolt un amplu program – și nu e posibil, nici nu e cazul aici. Există institute de resort, o secție de specialitate la Academie, care în mod firesc elaborează tot felul de planuri. Din păcate, aproape nicăieri nu s-au produs înnoiri semnificative. Știm bine, ca istorici, că înnoirile nici nu se pot proba atât de lesne. Și ele au nevoie de timp, de mijloace, de continuitate a eforturilor. Direcțiile nu pot fi decât cele care se degajă din tradițiile istoriografiei noastre, complinite cu eventuale sugestii aduse din afară. Dar e nevoie de oameni devotați, de profesioniști veritabili, nu de simpli speculanți ai împrejurărilor.

I.M.: În discursul de recepție pe care l-ați rostit la Academia Română, în 27 ian. 2006, intitulat Discurs istoric și ego-istorie, ați pus în circulație la noi termenul de ego-istorie. Este un termen, în fapt un concept,

• Viorel Cojan - Gornistul

pe care unul dintre promotorii istoricului francez Pierre Nora, îl vedea ca un semn de „ceas bun al istoriografiei”. Care este stadiul implementării acestui concept în istoriografia românească?

A.Z.: N-a fost în gândul meu să implementez, cum spuneți, un nou concept, ci să mă folosesc de ego-istoria definită de Nora pentru a obține o mai bună întâlnire între biografia cercetătorului și domeniul în care profesează. Era o țintă mai modestă, nu știu dacă și cu efectul dorit.

I.M.: Stiu că nu vă place să fiți scos în față, că vă aflați la acea vârstă a deplinei maturități spirituale și a unei experiențe de viață la care laudele nu vă mai pot tulbura, dar eu trebuie să spun totuși că prin opera dvs. ați îmbogățit substanțial istoriografia românească cu lucrări de referință și puncte de vedere devenite

repere în domeniu. Cunosându-vă, în mare măsură, puterea de muncă științifică, pasiunea și dăruirea de a lucra, evidențiind un exemplar cult al muncii, care ne amintește mereu de V. Pârvan, așteptăm din partea dvs. noi lucrări. Așa încât vă întreb direct, ce proiecte aveți pe masa de lucru?

A.Z.: N-ar fi tocmai înțelept să vorbesc acum de planuri. Ce pot spune e că din mulțimea de proiecte pe care le-am inițiat și care se află în diverse stadii de împlinire, n-am dus la capăt decât o infimă parte. E o concluzie melancolică, asupra căreia nu se cade a insista.

I.M.: Stimte domnule Acad, Al. Zub vă mulțumesc în numele redacției și cititorilor iar la acest ceas aniversar vă doresc multă sănătate, ani mulți și noi realizări pe ogorul istoriografiei românești.

Dialog ultrascort cu Gabriel Chifu

„O datorie pentru orașul Bacău”

I.D.: - Stimată domnule Gabriel Chifu, pentru că vă aflați la Bacău, în calitate de secretar al U.S.R., într-o ambianță exclusiv literară, vă provoc să vorbim despre necesitatea unei case-muzeu „Vasile Alecsandri” în acest oras.

G.C.: - Este o inițiativă absolut salutară, este chiar o datorie pentru orașul Bacău să fixeze în memoria publică, în memoria colectivă prezența poetului fundamental - așa zice -, Vasile Alecsandri, născut aici. Este evident că locurile care știu să-și prețuiască scriitorii sunt locuri care au șanse în confruntarea cu istoria, este evident că locurile care au memorie culturală sunt locuri care au șanse să câștige această bătălie cu uitarea. Cu cât vom face mai multe semne în spațiu, vizibile pentru toată lumea, cu atât individualitatea noastră va fi mai puternică și vom conta mai mult. Am văzut popoare noi, țări cu o istorie doar de secole - America -, dar care au știința să fixeze foarte bine fiecare loc ce poate conta ca o dâră în memoria colectivă. De pildă, undeva la Boston sunt cortegii întregi de turiști care vin să vadă o presupusă piatră pe care au pășit primii europeni, care au venit cu corăbiile în tinutul acesta nou, pe când aici noi avem o vechime pe care

trebuie să învățăm să ne-o prețuim și care să conteze cu adevărat nu numai pentru acest oraș, ci pentru acest popor.

I.D.: - Se întâlnesc fericit aici, la Bacău, tristul Bacovia cu veselul Alecsandri, e un Ianus bifrons.

G.C.: - Da, sunt până la urmă fețe ale aceleiași realități sufletești complexe, dualitatea aceasta sau, să spunem, spiritul solar și cel nocturn, melancolic sunt date ale firii românești și e foarte bine că aici ele se concretizează prin două nume importante pentru literatura noastră.

I.D.: - Recomandați ceva filiale locale a Uniunii Scriitorilor din România?

G.C.: - Filiala - am spus-o și acum, la adunarea generală - este una care și-a găsit o ființare ce stă sub semnul normalității, o normalitate care a reușit să adune aici scriitori nu doar trăitori în Bacău, ci și în alte regiuni ale țării. Este un semn foarte bun. O normalitate care numără între argumentele sale și faptul că aici există câțiva scriitori absolut reprezentativi, așa zice, pentru literatura română contemporană, de la Petru Cimpoeșu până la Ovidiu Genaru (se pot adăuga și alte nume). Ceea ce as recomanda acestei filiale, tocmai sub zodia aceasta a normalității, a unei ființări civilizate - în care oamenii să știe și adevărată măsură și să se respecte unul pe altul -, ar fi să individualizeze prezența filialei în zonă printr-un proiect cultural coerent, la nivel național, care să fie numai și numai marca acestui loc. Scriitorii de aici au idei, nu-mi permit să sugerez cum să arate acel proiect cultural.

I.D.: - Vă mulțumesc.

A consemnat Ioan DĂNILĂ

Puține muzici savante contemporane scapă de pândă perisabilului, a efermerului. Multe nici nu-și propun acest lucru (de pildă, creațiile de tip happening sau installations). Există, se pare, o întreagă șleahță de cauze. Printre ele: a) dispararea încărcăturii semantice și emoționale tradiționale, consacrate; b) anonimizarea problematicilor autentice aferente dimensiunii sacre (sau măcar tainice) a limbajului sonor; c) globalizarea și, în consecință, hibridizarea clironomiei specifice, dublată de de-idiomatizarea și de-personalizarea ethosului muzical; d) colhozizarea prospectivilor și văduvirea de la bun început a identității și memoriei acestora; e) tolerarea ereziilor (stilistice, tehnologice) concomitent cu subvenționarea subversiunii și compromisiului (în plan estetic); f) promovarea excesivă a amuzamentului, ironiei ori bășcăliei devenite, culmea, obligatorii; g) omogenizarea diferențelor și sindicalizarea platitudinii, a derizoriului, prin care este discreditată sistematic restaurarea evenimentului. De altfel absența dimensiunii evenimentale, ca și a amprentei personaliste coboară muzica savantă actuală într-un beci

mondo musica

Liviu DANCEANU

Un colac de salvare

care începe să semene tot mai mult cu un cavou. Iar de va succomba, creația muzicală cultă nu o va face, așa cum îi stă bine, apocaliptic, ci viclean, ca și cum nu ar fi traversat falnic un mileniu de existență fără pereche. Mă tem că fenomenul sonor va muri, vai, din lășitate. Fără să vrea să supere pe nimeni, cu excepția, desigur, a celor ce încă îl adoră și îl conjură să nu ia chipul timpului nostru gregar, înșelător. Pentru a se mai putea salva de la naufragiul numit „cultura de masă” (îmbuibată de consumism, cameleonism și confortabilitate), în care se avântă fără cel mai

firav simț al responsabilității, componistica savantă trebuie să revină la viața evenimentială și să părăsească urgent traiul asimilării într-o înaltă abstracțiune. Evenimentul se opune idealului static, întreprinderilor nivelatoare, aplativitate. El degajă acea forță necesară irumperii personalizărilor atât de necesare în muzică întru instituirea operei-unicat, operei-efigie. În plus energia immanentă evenimentului transformă cantitatea în calitate, globalitatea în individualitate, contrazicând sloganul postmodernist conform căruia este mai ușor să produci decât să vinzi. În fond, mu-

zica nici n-ar trebui vândută, ci doar distribuită. Nu de către samsari feroce ori impresari pernicioși, ci de ființe poetice, visătoare, lipsite de simț practic și inoculate cu o puternică doză de idiosincrazie la adaptare. Pentru cine privește cu atenție avatarurile fenomenului muzical contemporan este clar că arta sunetelor este împinsă să pună umărul la fuziunea planetară (*one world, one accord*), aglutinând locurile comune și împrăștiind diferențele, specificitățile, proprietățile. Pe de altă parte, muzica beneficiază de un sui generis statut de outsider (ori de Cenușăreasă) întrucât nu constituie un canal elocvent și productiv de vehiculare a doctrinelor despre conexiunism și acclimatizare. Șansă? Ghinion? Probabil și una și alta. Cert este că postmodernismul detine sub faldurile sale un colac de salvare pe care scrie că mai mult ca oricând compozitorul trebuie să fie astăzi o personalitate autonomă, care nu depinde de nici o rețea și a cărei autoritate nu derivă din vreun statut instituțional ori mediatic. Ci numai din prestatia sa. Cât mai evenimentială și cât mai personalistă.

Dimitrie Goga

N. 27 octombrie 1894, în Bacău - m. 30 ianuarie 1970, la București. **Scriitor.** Fiul agricultorilor Elena și Ioan Goga. Copilărește în orașul natal, începându-și studiile la Școala Primară de Băieți Nr. 2 (azi, „Al.I. Cuza”), unde îl are ca învățător pe Arion Sava. Continuă la liceul din localitate, dar în urma unui conflict cu profesorul de matematică rămâne repetent în clasa a II-a liceală, fiind silit să dea admitere la Școala Normală de Învățători „Vasile Lupu” din Iași, unde intră prin concurs, în 1909. Peste trei ani se transferă la Școala Normală din Turnu-Severin, după absolvire revenind în județul de baștină, fiind pentru scurtă vreme învățător la Școala Helegiu-Deleni. Reîntors în Turnu-Severin, este pentru o perioadă învățător la școala pe care tocmai o absolvise, activitatea la catedră fiind întreruptă în 1916, când e încorporat în Regimentul 27 Infanterie Bacău. Alături de camarazii de armă luptă pe fronturile din Transilvania și Moldova, fiind rănit, decorat de mai multe ori pentru actele de vitejie și avansat la gradul de locotenent în rezervă. În 1920 se reîntrează în învățământ, mai întâi la Școala Primară de Stat din Cluj și, apoi, la Școala de Aplicație din aceeași localitate. Își completează studiile la Universitatea din Cluj, urmând pedagogia, după obținerea licenței, în 1924, fiind numit director al Școlii Normale din Cluj. În această calitate, în 1929 întreprinde o călătorie de studiu la câteva școli primare și secundare din Paris, experiența valorificând-o apoi în propria unitate de învățământ. Începe să publice în presa pedagogică - **Făclia, Gazeta Învățământului, La nuova scuola italiana, Satul și Școala, Școala și viața ș.a.** -, pe aceasta din urmă conducând-o, împreună cu C. Iencica, în perioada 1931-1940. În același tandem, căruia i se

Personalități băcăuane

adaugă uneori Ana Iencica, Gheorghe Aniței ori Ion Borca, publică mai multe manuale școlare pentru ciclul primar, între care amintim doar **Carte de citire pentru clasa a II-a primară** (1927), **Gramatică și compunere pentru clasa a III-a** (1931), **Citire pentru clasa a IV-a** (1951), **Limba română pentru clasele a III-a și a IV-a** (1957). La acestea se adaugă micromonografia **Pedagogul Vasile Gr. Borgovan** (Cluj, 1935) și volumele de proză **Povești** (Întreprinderile de Editură, București, 1946), **Povestea vulpei** (1953), **Povestea purcelului** (1954), **Povestea motanului** (1954), **Povestea lupului** (1954), **Domnul Florilor și al Pământului** (1967) și **La revedere, copiii mei!** (1972), apărute sub egida Editurii Tineretului din București, care în 1951 îi acordase Premiul al III-lea la Concursul literar dedicat tinerilor. Urmare a Diktatului de la Viena, părăsește Ardealul ocupat și se retrage în Capitală, activând ca profesor la Școala Comercială „N. Crețulescu”, apoi ca inspector general în cadrul Ministerului Învățământului. La împlinirea unui sfert de veac dedicat școlii, în 1944 i se conferă, prin ordin regal, semnul onorific „Răsplata Muncii pentru 25 de ani în serviciul Statului”. Rămâne în București și după cea de-a doua conflagrație mondială, fiind profesor la Școala Pedagogică de Educatoare, director în Ministerul Educației, inspector general-șef în regiunile Alba Iulia, Cluj și Sibiu. În 1966 rela legătura cu Școala „Al.I. Cuza”, căreia îi donează câteva cărți, iar un an mai târziu e omagiat de Muzeul Pedagogic din București, la împlinirea a patru decenii dedicate învățământului românesc. În ultimii ani de viață a condus Cenaclul Literar „Mihail Sadoveanu” al Muzeului Pedagogic bucureștean, lăsând

în sertare mai multe manuscrise de interes pedagogic, dar și romanul **Învățătorul din Cornești**, piesa de teatru pentru copii **Ce vor jucăriiile?**, jurnalul de pe frontul anilor 1916-1917, o bogată corespondență. Povestirile **Întâmplări din clasă** și **Minunile grădinii** au fost incluse de Tudora Pitiță și Cleopatra Mihăilescu în culegerea de texte **Educație civică** (Editura Aramis, București, 2003), iar fragmente din povestirea **Vacanța mare** și din **Jurnalul de front** au văzut lumina tiparului, sub îngrijirea lui Eugen Budău, în revistele **Fântâna Blanduziei**, respectiv, **Ateneu**. În prezentarea aceluiași critic și istoric literar, amintirile de pe front au fost reluate în **Almanahul „Veteranul de război” - Bacău 590** (Bacău, 1998).

Panaît Popovici

N. 19 februarie 1884, în Bacău - m. 21 noiembrie 1949, la Piatra Neamț. **Profesor.**

• Diana Rău - Arca lui Noe

Popovici și Valentin Focșa”, pentru care a elaborat manualul **Geografia județului Neamț**, destinată elevilor din ciclul primar. Peste patru ani avea să devină directorul Școlii Inferioare de Comerț din Piatra Neamț (1925-1928), elaborând un alt manual - **Geografia economică** - apărut în mai multe ediții, tinta fiind de data aceasta profesorii și elevii școlilor normale. Editorial debutase încă din 1911, când a publicat, la București, în populara colecție „Biblioteca pentru toți”, volumul **Din Cronica lui Șincai**. Acesta a fost urmat de volumul **Lui C. Meissner. Omagiu** (Iași, 1913) și de zeci de articole risipite prin publicațiile vremii. Dedicându-se cu toată ființa slujirii învățământului, a activat totodată în asociații și societăți cu profil cultural și comercial, fiind recompensat de ministerul de resort cu distincțiile „Răsplata muncii” pentru învățământ, clasa I (1930) și „Răsplata muncii” pentru 25 de ani de serviciu în învățământ (1935). În scopuri științifice și didactice a călătorit mult prin Europa, luând parte la congrese și conferințe internaționale ale geografilor în cooperatiei, invitat adesea de înalte personalități ale vieții științifice și publice, între care s-a numărat și Regele Gustav al Suediei. Om al cetății, n-a rămas indiferent la problemele concetățenilor, pe care i-a reprezentat, ca membru marcant al Partidului Național Liberal, în Parlamentul României, ales fiind de ei deputat și senator. Decorat cu „Steaua României” în Grad de Ofițer (1929), avea să-și găsească moartea ca urmare a sechelelor crunței bătăi primite, la Târgu Neamț, în confruntările electorale ale anului 1946, care l-a ținut în pat și l-a îndepărtat definitiv din viața publică.

Cornel GALBEN

„Toamnă” (Răsună din margini de țirg) concentrează patru repere băcăuane: cazarma, școala, catedrala, grădina publică. Vorbind despre Bacovia, Gr. Tabacaru o avea în minte, împreună cu alte câteva, atunci când spunea: „Poezia lui este (...) legată de colțurile de provincii. Catedrala din poezia lui poate fi orice catedrală, ea este însă catedrala Sf. Neculai din Bacău; grădina – este grădina publică a orașului; școala – este școala domnească la care am învățat, codri sunt de la Hemeiș(i), din zare; abatorul este cel de pe malul Bistriței, moara... până și ploaia și toamnele sînt ale Bacăului”. („Bacovia”, „Ateneul literar”, 1, nr.6, august 1925, p.3) În „Toamnă”, primele două „culturi de provincii” din enumerarea profesorului sînt amintite în strofa a treia: „Se uită în zări catedrala/ Cu turnu-i sever și trufas;/ Grădina orașului plînge/ Și-aruncă frunzișu-n oraș”. Topografic, ele sînt apropiate, le despart cam o sută de metri: catedrala e spre răsărit, pe creștetul unei pante; grădina publică spre apus. Văzută de pe banca pe care stătea de obicei Bacovia, catedrala apărea drept cea mai impunătoare construcție din zonă. Ca vechime era a treia dintre bisericile Bacăului, după Precista și Sf. Ioan Botezătorul. Terminată în 1848, avea numai 55 de ani la data publicării poemului în „Arta”. Poziția privilegiată, centrală, „pe o piață dintre cele mai frumoase și la o mare întretăiere de străzi”, i-a conferit însă statutul respectiv. Are două turnuri pătrate deasupra intrării, nu unul, iar faptul acesta îi dă o înfățișare abruptă și o face să pară mai înaltă decît e. Poposind în Bacău, nici N. Iorga, nici G. Călinescu n-au remarcat-o (v. *România cum era pînă la 1918 și Croniclele optimiste*), probabil din cauza stării ei în acele momente. Dar, după ce-a fost restaurată (întîia oară) la sfîrșitul anilor 20 ai secolului trecut, un ziarist o considera „arătoasă” și o descria astfel: „Este curată și albă ca o patrată de zahăr (...). Deși nu are frumusețea arhitectonică bizantină (fiind în „stil neoclastic” – n.m.), și nici vreo bogăție deosebită interioară, are totuși o sobrietate impresionantă”. (N.S. [Pompiliu Nicolau-Stoica], „Două biserică”, „Bacăul”, 6, nr.63, 6 mai 1929, p.3) Astăzi, într-un peisaj schimbat, pare mică, întrucît are în fundal un cvartal de blocuri turn, iar în față un hotel cu 14 etaje. Catedrala nouă care se ridică alături, la nord-vest, va fi de două ori mai înaltă și de zece ori mai încăpătoare. În tineretea lui Bacovia, fundalul era aproape gol și nici o clădire din vecinătate nu avea etaj. Zărilor erau libere și catedrala putea privi adînc în ele pînă la linia orizontului. Impresia poetului că ea „se uită” cu severitate și trufie e legată și de alte elemente decît cele strict fizice. Trebuie de admis că nu doar talia oamenilor era atunci alta, vreau să zic mai mică, ci și percepția lor asupra mărimii lucrurilor. O dovadă (o voi comenta într-un fragment viitor) e denumirea de „palat” pe care o acordau unor clădiri modeste ca dimensiuni și înfățișare. În cazul catedralei, percepția ei ca semeată se datora respectului derivat din funcțiile pe care le îndeplinea în viața orașului. Catedrala era punctul de unde porneau toate manifestările solene. Aici, în prezența autorităților (prefect, primar, consilieri județeni și comunali, totdeauna în ținută de ceremonie, cu haine negre), aveau loc Te-Deum-urile pentru începutul Anului Nou, Iordan, Înviere, Înălțare, Crăciun, 24 ianuarie, 10 mai, zilele de naștere ale Regelui și Reginei, cît și parastasele pentru odihna sufletului personalităților defuncte. După oficierea serviciului divin, în piața din față, se desfășurau, în ritmurile muzicii militare, defilări ale armatei, școlilor secundare, corporațiilor și societăților. (Spațiul din fața celorlalte biserici nu era – și nici acum nu e – potrivit pentru așa ceva.) Asemenea evenimente o ridicau în ochii publicului. Fapt ciudat, în cele două versuri despre catedrală, Bacovia lasă să se

arte & meserii

Constantin CĂLIN

Reveniri la Bacovia (5)

întrevadă un soi de ostilitate față de ea. Motivul? O simțea dominantă nu numai în spațiu, ci și în conștiință. Reacția sa era a unui intelectual dintr-o generație materialistă, dar și a unui spectator imun la parăzi și discursuri.

Cei o sută de metri (sau chiar mai puțini) care despărțeau catedrala de grădina publică constituiau un fel de hotar între două, dacă le pot numi așa, instituții antagonice, cu roluri deosebite. Catedrala îndeplinea rolul cel grav, grădina publică pe cel pitoresc. (Asta nu înseamnă că în spațiul ei nu se petreceau și drame). Diferențele se reflectau în comportamente: de-o parte seriozitatea, de cealaltă – amuzament, frivolitate. Un „mit” al urbanisticii de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și din primele decenii ale secolului XX, grădina publică era locul cel mai frecventat, dintr-un oraș, de contemporanii lui Bacovia. Acest lucru se întimpla și la Bacău. Duminicile, sâmbăturile, joile (zile libere pentru servitorime), toate drumurile duceau la ea. Cei ce ieșeau să se plimbe „pe centru” treceau, din curiozitate, și pe acolo. A nu o face echivala cu o frustrare. Populația orașului fiind din ce în ce mai numeroasă, iar grădina dintre cele mici (50 de prăjini, spune un autor), în timpul promenadelor se produceau, inevitabil, înghesuiri, rușoare, cîteodată certuri și îmbrînceli. Scurte și nu îndeajuns de largi, aleile (acoperite cu prundiș, ulterior și cu „nisip de sub ciur”, mai „ușor de pietonat”) se întîlneau la mijloc, unde înconjurau un strat cu un pîlc de copaci plantați pe vremea unuia din vechii primari, Gheorghe Negel. Stratul acela, cît și straturile laterale, era semănat cu „trifoi de piatră”, mărunț (mai firziu cu gazon) și cu flori și garnisit cutrandafiri înalți și pitici. (Prezența lor le va sugera edililor noua denumire a grădinii, „Parcultrandafirilor”, dată în 1955. Vezi: Ioan Ungureanu, „Istoricul unui fost edificiu băcăuan: «Pavilionul» din „Grădina pu-

blică”, „Carpica”, nr.24/1993, p.255) De „estetica ornamentală” se îngrijea „grădinarul comunal”, funcție îndeplinită multă vreme de cîte un străin. Acesta era horticultorul și, în același timp, administrator. Comanda specii de plante de la firmele reputate în bransă (cel mai adesea din Olanda și Germania), reînnoia prundișul pe alei cînd se subția (căci, din această cauză, după ploii, apăreau bălți), repara picioarele (de fontă) și lemnul (lung de 1,9 m și vopsit cu „ulei de culoare verde”) băncilor, al căror număr va ajunge, spre sfîrșitul anilor 20, după desființarea serelor, la peste 50: „transportabile” și „bătute în pămînt”. (Arhivele Naționale Bacău, Fond Primăria Bacău, Dos. 26/1927, f.3) În mijlocul grădinii era un chioșc în care cînta „fanfara militară”, adică muzica Regimentului 27 Infanterie sau, după război, uneori, a Regimentului 5 Artilerie Grea, iar în fund un pavilion cu cofeturi și limonadă, a cărui închiriere aducea o sumă de cîteva mii la bugetul comunei. Lîngă chioșc, într-un rond cu flori, care - s-a reclamat - încurca circulația, era bustul lui Vasile Alecsandri, inaugurat în 1896. Locul servea uneori și de agora: de pildă, un ziarist, I. Nicobrad, a ținut aici un „discurs” despre „Ziua Unirii”, pe care apoi l-a publicat în revista „Răsăritul” (2, nr.10, februarie 1906, p.195-196).- Grădina publică era pentru toți, dar mai ales pentru tineri și bătrîni. Bătrîni stăteau în ea de obicei după-amiezele, pînă spre inserare; tinerii o vizitau în toate momentele zilei și o ocupau pînă la închidere (1 noaptea, în zilele de lucru și 2 noaptea, în zilele de sâmbătoare). La cerere (cereri care se înnulțesc an de an), grădina era cedată unor societăți, școli, grupuri de persoane pentru chermeze și serbări, motivate mereu prin necesitatea măririi fondurilor. Deși cadru natural, incinta era pavoazată în astfel de ocazii cu crengi de brad și stegulețe tricolore agățate pe chioșc, pavilion și în

copaci. După petreceri (care, în anii 20, înainte de plecarea poetului la București, se terminau cu artificii), plină de resturile unor asemenea „primitive decoratii”, cum le califică, indignat, grădinarul-șef, grădina căpăta „un aspect jalnic de bilci spre sfîrșit”. (Arhivele Naționale Bacău, Fond Primăria Bacău, Dos. 26/1927, f.27) E cazul să spun că, loc democratic, grădina era, la fel ca orașul în acea epocă, un loc murdar, fără barem o vespasiană. „Construirea unui closet public și a unui pișuar public” devine obiect de licitații abia în a doua jumătate a deceniului al treilea (Dos. 65/1927), dar fu mereu amintată (v. Roland Kaufman, „O vespasiană”, „Bacăul”, 6, nr.58, 1 aprilie 1929, p.2; „Informațiuni”, „Bacăul”, 9, nr.174, 22 iunie 1931, p.4; Marius Mircu, „O stradă privată”, „Moldova”, 2, nr.60, 3 iulie 1938, p.1-6). Spre deosebire de Ion Minulescu (v. „Spovedanie”, în *Nu sunt ce par a fi...*, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1936, p.13) și de alții pentru care „grădina publică” e legată exclusiv de tinerete, Bacovia a zăbovit în ea atît tînr, cît și bătrîn (căci el a îmbrătințit prematur), de primăvară pînă toamna, cînd „plîngea” și se pustia, vîntul aruncîndu-i frunzele pe străzile din jur, - cîteodată și iarna, spectator tăcut, reflexiv și comprehensiv al naturii și al oamenilor. La fiecare vîrstă, desigur, cu alte sentimente și atitudini. Unii l-au evocat ca făcînd parte din peisaj, prezentă statornică, indicînd drept loc favorit al său o bancă așezată sub o salcie. Într-un fel, cred, au exagerat. Evocările lor seamănă a litografii romantice. Trebuie deci corectate prin cîteva precizări. Una ar fi că Bacovia folosea grădina publică (aflată nu departe de casa sa) altminteri decît majoritatea băcăuanilor. Aceștia căutau aglomerația, forțata intensă. Fiecare voia să vadă și să fie văzut de *tot orașul*. Bacovia voia, dimpotrivă, să rămînă incognito. Multimea căuta elementele de agrement, *distracția*; el – odihna. Venea aici doar în zilele și nopțile liniștite (sau relativ liniștite), cînd era el însuși liniștit. Într-un interviu a afirmat că „multe din poeziile din volumul *Scînteii galbene* mi-au fost inspirate de priveliștile din grădina publică” (v. Vasile Netea, „De vorbă cu Bacovia”, *Opere*, editura pentru Literatură, 1978, p.445), dar asta nu înseamnă că-și fixase acolo „masa de lucru”. Scria sub salcie? Să scrii într-o grădina publică (într-un parc) e suspect, devii - vrînd-nevrînd - obiect de curiozitate. Cert, lua „note”, ceea ce e altceva, reținea un „vers dat”, o imagine, în momentele scurte și rare de inspirație. În rest, în grădina publică, datorită prezenței oamenilor și lucrurilor din jur, starea sa sufletească era adesea - cum o arată următorul fragment *Dintr-un text comun* - destinată, prielnică unei melancolii ușoare, chiar surzătoare:

„Iubire, muzică de noapte la o grădina publică... De pe o bancă privesc mulțimea care se preumblă serioasă printre straturi de flori, argintate de globurile electrice...”

Prin tușisuri - fete, sau domnișoare în rochii subțiri, cu elevi de școală sau militari...

Risete, șoapte...

Un tînr îmi cere sfaturi pentru un amor nenorocit.

Fanfara răsună peste grădină și peste oras.

Cîntece vechi, flori, amantîi atît de tineri... mă cheamă cu mulți ani în urmă... Iubiri pe care le-am uitat mă ridică să plec pe străzi adormite...

O, pasiuni amoroase...” (*Opere*, ediția citată, p.345)

Cînd rememorările deveneau dure-roase, „crize”, plimbările continuau, solitari și pe străzi periferice sau, mai departe, pe cîmpurile de dincolo de marginile orașului.

• Carmen Poenaru - Rupestră II

Timpul regăsit al copilăriei

E frumos în octombrie la Iași, la Festivalul Internațional de Teatru pentru Copii și Tineret! Vine lume multă, anul acesta au fost artiști din Canada, Germania, Franța, Italia, Chile, Brazilia, Ucraina, iar din țară au fost trupe de la Galați, Cluj-Napoca, Târgu Mureș, Timișoara, Sibiu, Târgoviște, e o atmosferă caldă, prietenoasă, animată. Cum altfel, din moment ce e sărbătoarea animației? De apreciat, în primul rând, este consecvența organizatorilor, faptul că și-au dus mai departe proiectul, că l-au îmbogățit cu idei noi. Cea de-a doua ediție a manifestării ieșene (desfășurate între 4-9 octombrie) a stat sub semnul inovației și creativității, pentru că prin ele „cuceresti lumea”, după cum spune criticul de teatru Oltița Cîntec în programul festivalului (viu colorat și foarte atractiv). Și cine ar putea să contrazică acest lucru? „Uptadați”, așadar, ieșenii s-au conectat la trendul internațional, anul 2009 fiind înscris în calendarul UNESCO drept unul al inovației și creativității. Oricum, cei doi termeni fac casă bună cu arta animației, cu spiritul ei liber, ludic, ingenios, fan-tezist.

Dar să depănăm puțin povestea festivalului, să intrăm în joc! Am văzut, în deschidere, spectacolul *Albinuța* al Teatrului „Lucaefărul” din Iași, gazdele luându-ne ușurel, de la alfabet, pentru a ne conduce apoi în călătoria mai îndepărtate și mai îndrăznețe. Regizorul Ion Ciubotaru a adaptat scenic încântătoare cântărea omonimă a regretatului poet Grigore Vieru, construind un spectacol sprintar, plin de culoare, interactiv, cu mare priză la micii spectatori. Poznașii elevi, îndrumați de o învățătoare frumoasă, blândă, cu o voce ușor cântată, persuasivă, răsoaiu filele de abecedar, cu imagini ochioase foc (inspirată scenografie îi aparține lui Mihai Pastramagi), învățând în joacă o mulțime de lucruri folositoare. Mai presus de toate deprindeau noțiuni care țin de un alfabet mai subtil, cel al sentimentelor, pentru că textul vorbește despre dragostea și respectul pentru părinți, limba maternă, pentru natură, țară și oamenii ei de valoare, cărturari, artiști, despre prietenie și cam tot ce dă sens vieții. Simpatice și spontane în reacții sunt toți interpreții, Gabriela Andrei, Beatrice Engel, Ionela Arvinte, Emanuel Florentin, Raluca Pintilie, iar muzica semnată de Simion Filimon și Gigi Șfaițer imprimă un ritm alert acestui spectacol deopotrivă agreabil și

instructiv. „Mai bine să-i lași copilului o carte decât un sac cu bani”, zice textul și „dacă n-ai carte, n-ai parte”, deși vremurile actuale ne cam contrazic. Cel mai nimerit ar fi să le ai pe amândouă, și știința, și finanța. Că vorba aia, n-ar fi rău să fie bine!

Din Canada, de la Montreal, au sosit doi actori, Pavlo Mano și Csaba Raduly, de la Teatrul „Puzzle”, cu un spectacol intitulat *Hurry Up!* destul de simplu, morala fiind una știută de când lumea: graba strică treaba și nu folosește la nimic, timpul scăpând oricum de sub control celor nechibzuți și aflați într-o alergătură fără rost. A urmat o altă premieră a Teatrului „Lucaefărul”, cu *Aventurile baronului Münchhausen* repovestite de Ion Sapdaru și Gabriel Andronache, în decorurile talentatului Mihai Pastramagi și costumele deosebit de frumoase ale Alinei Dincă Pușcașu. Celebrul baron alergic la proștia și mărginirea oamenilor e întru chipat de Liviu Smîntinică, bine intrat în rol, spiritual, hazos, convingător, întreaga distribuție fiind de altfel atent aleasă de către regizor, fiecare actor izbutind să-și impună personajul. Emanuel Florentin (Johan), Gigi Șfaițer (Judecătorul), Toma Hogeia (Rottweiler), Cristian Gheorghiu (Brack), Gabriel Lazăr (Schnautzer), Adi Diaconu (Grefierul), Adrian Buliga (Marinarul, Un lunatic),

Cătălin Cucu (Pictorul, Un cazac), Liliana Mavriș Virlan (Ecaterina cea Mare), Ion Agachi (Generalul rus), Viorel Virlan (Directorul cercului), Ionuț Ginju (Un domn onorabil), Mariana Ivanov (O doamnă), Raluca Pintilie (Fiica doamnei), Cristina Anca Ciubotaru (O bătrânică) și copilul Teodora Gheorghiu au jucat cu poftă, reușind să transmită stări, emoție. *Aventurile baronului Münchhausen* au savorea bine cunoscută, ele amintindu-ne de nevoia de visare, de evadare, prin puterea imaginației, dintr-o realitate prea strâmtă, adesea meschină, de frumusețea gândirii libere, cutezătoare. Montarea lui Ion Sapdaru are multe calități, fluentă, farmec, percutanța ideilor cu trimiteri actuale, dar și unele neglijențe și lungimi în partea a doua, care nu-i umbresc însă supărător meritele subliniate și nu-i taie din zbor (al baronului și al nostru, odată cu el, pe aripile minunatelor născociri ce ne salvează de convenționalism, rutină și plictis mortal). În celelalte zile ale Festivalului copiii s-au amuzat privind două reprezentații cu clovni, atât de îndrăgiiți de ei, primul numit „1,2,3....Circ!” (Teatrul „Mihai Popescu” din Tîrgoviște), al doilea, *Acrobatul*, cu o acțiune experimentată, Lily Curcio (regia e semnată de vestitul Nani Colomabaioni) de la „Seres de Luz Teatro” din Sao Paolo. Bine primite au

fost și spectacolele Teatrului de păpuși „Puck” din Cluj-Napoca, *Dănilă Prepeleac* după Ion Creangă, cu Ovidiu Crișan în rolul titular (regia, Ion Savinescu) și *Castelul din Carpați* după Jules Verne al Teatrului „Gulliver” din Galați, în regia lui Bogdan Drăgulescu și scenografia Daniei Drăgulescu, o montare cu efecte speciale de „creepy story”, cu muzica lui Verdi și o echipă actoricească remarcabilă, îi notez pe Stelian Stancu, Marian Sterian, Eduard Șisu, Mircea Văjăianu, Gina Geru, Rodica Pană, Nicole Lungu. Absolut captivantă, inedită a fost performanța lui Alain Lecucq de la „Papiertheatre” Troyes Franța, care a adus în scenă repetițiile lui Robinson Crusoe (*Un Robinson*), adaptându-le pentru genul numit teatrul pe hârtie despre istoricul căruia le-a și dat copiilor, în final, câteva prețioase informații. Mi-au mai rămas în memorie din ce am văzut la Iași (din păcate nu am stat toată perioada Festivalului) încântătoare reprezentate a actorilor ucrainieni de la „Teatrul Academic Regional de Păpuși Rivne” cu diafanul *Cântecul pădurii*, stilizat, poetic, tulburător, și extraordinarul recital *Liniste!* al celor doi mimi, Alexander Neander și Wolfram Bodecker din Berlin (Bodecker & Neander Company) doi artiști desăvârșiți, care au urmat cursuri la Paris, la Școala lui Marcel Marceau. Expresivitate, rafinament, umor, tandrețe, lirism, simțul măsurii, grație, toate s-au topit într-un recital de zile mari care a entuziasmat publicul. Despre care trebuie spus că a invadat săile Teatrului „Lucaefărul”, spectacolele invitate în Festival (organizat cu sprijinul Consiliului Local și al Consiliului Județean Iași) adresându-se copiilor, tinerilor și adulților deopotrivă, în mod perfect democratic. Iată că la teatru, cel puțin, democrația poate funcționa și la noi. Oamenii mici și mari (aceștia au trăit iluzia regăsirii timpului copilăriei) au participat cu căldură și viu interes la acest eveniment, sperând că poate vor zări și vor prinde pentru o clipă acea pasăre albastră (de care pomeneste criticul literar Ioan Holban, directorul Teatrului „Lucaefărul” și al FITC), fiindcă măiastra știe toate poveștile din tărâmul pur al copilăriei și are puteri miraculoase care ne ajută să nu ne pierdem visurile și speranțele.

Carmen MIHALACHE

Angela Scarlat

Clipa... și timpul

Inspirat intitulat *Clipa... și timpul. Publicistică și proză scurtă* (Bacău, Editura „Alma Mater”, 2009), recentul volum al Angelei Scarlat ne-o dezvăluie pe autoare într-o ipostază nouă și totuși cunoscută. Dacă anterior ea publicase cu precădere poezie, o descoperim acum o călătoare pasionată, care observă lumea, reținând aspecte legate în primul rând de artă, cultură și de frumos. Prima secțiune a cărții, „Restituirii și timpul ca lungă durată”, înfățișează frânturi din cultura românească, aducând în prim-plan personalități și locuri (aproape) necunoscute. Intenția autoarei (așa cum ea însăși mărturisește cu modestie) nu e alta decât de „ilustrare a ideii divizării timpului, aplicată activității culturale și actului cultural”, de salvare a efemerului, de a-i da valoare de timp. Propunându-și să prezinte și să descrie, nu să evalueze și rescrie, Angela Scarlat transformă această carte într-un fel de Arcă, în care au fost urcate, din proprie voință, aspecte considerate demne de interes.

Capitolele următoare, „Prezentul care se scrie” și „Paris - secvențe din viața culturală”, continuă periplul cultural, oferind unele interesante informații documentare mai ales

despre oameni de cultură ale căror destine sunt legate de Bacău, dar pe care viața i-a purtat în lumea întreagă. Nume precum Ioachim Băcăuanul, Gheorghe Iorgu Sion, George Zlotescu, Laurențiu Stan, Marcel Chirnoagă, Mihai Chiuaru sau Ilie Boca își găsesc loc în paginile cărții, intersectându-se adesea cu evenimente culturale importante. Ultima parte, *Lumi nebănuite*, cuprinde câteva proze scurte inegale ca valoare, dintre care doar două merită reținute: „Păpădia” și „Magnolia și o întâmplare cu gitani”.

Din păcate, așa cum se întâmplă din ce în ce mai des în ultimii ani, și acest volum păcătuiește prin reaua paginare și prin lipsa unei corecturi atente. Semn că redactorii de carte profesioniști sunt o specie pe cale de dispariție.

Fără a excela, cartea Angelei Scarlat este aidoma unei zile frumoase de toamnă târzie. Bine scrisă, ea poate plăcea iubitorilor de frumos, care vor găsi aici prilejul pentru a se delecta, sau celor interesați de cultură, care pot descoperi informații inedite.

Adrian JICU

Cea de-a XIX-editie a Saloanelor a fost organizată de Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Moldova și Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” Bacău în parteneriat cu Ministerul Culturii și Turismului al Republicii Moldova, Departamentul pentru Relațiile cu Românii de Pretutindeni din cadrul Ministerului Afacerilor Externe al României, Consiliul Județean Bacău și Primăria Municipiului Chișinău, în colaborare cu Muzeul Național de Artă al Moldovei, Colegiul de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală” Chișinău și Filiala Bacău a Uniunii Artiștilor Plastici din România.

Unic în țară, angajat în dezvoltarea unei reale strategii culturale legitimată după anul 1990, programul cultural „Saloanele Moldovei” are ca scop evidențierea identității culturale comune românilor de pe cele două maluri ale Prutului, precum și intenția clar exprimată încă de la debut de a reda artiștilor basarabeni posibilitatea reluării dialogului cu arta românească după 50 de ani de izolare.

Integrarea culturală a Basarabiei în contextul culturii naționale a reprezentat scopul principal al organizării „Saloanelor Moldovei” încă din anul 1991.

Achiziția, izvorâtă dintr-o reală necesitate, - la inițiativa unor grupuri de artiști și personalități din viața culturală a României și Basarabiei reuniți în jurul măștrilor **Ilie Boca**, respectiv **Mihail Grecu**, - s-a constituit de-a lungul timpului într-o instituție care lucrează consecvent pentru sincronizarea procesului creator în domeniul culturii românești.

Saloanele Moldovei

Prin „Saloanele Moldovei” s-a redescoperit limbajul comun al frumosului, care a făcut - încă înainte de podul de spiritualitate comună între cele două maluri ale Prutului.

Urmărind, în primul rând, depășirea ariei geografice conținută în titlul manifestării, prin participarea artiștilor plastici, membri ai uniunilor de creație din România și din Republica Moldova, „Saloanele Moldovei” au generat diverse alte forme de colaborare și contacte cultural-artistice: expoziții personale ale unor artiști din Republica Moldova organizate în Bacău - Mihail Grecu, Ion Sfeclă, Ghenadie Jalbă, Grigore Plămădeală - o expoziție-eveniment Ilie Boca la Chișinău, participări anuale ale artiștilor basarabeni în Tabăra de Creație de la Tescani și a unor artiști băcăuani în taberele de la Chișinău și Cimișlia, desfășurarea proiectului **Dialoguri culturale** organizat de Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu”, în cadrul căruia acesta a găzduit expozițiile artiștilor basarabeni Dimitrie Peicev și Tamara Grecu etc.

La nivelul Scolilor de Artă din cele două orașe s-au desfășurat anual participări ale elevilor și profesorilor în taberele scolare din județul Bacău și de la Chișinău.

În anul 2007 pictorul Ilie Boca i-a fost acordată cea mai înaltă distincție culturală în Republica Moldova, medalia „Constantin Brâncuși”.

• Cristian Diaconescu - Chip luminat II

Dincolo de scopurile inițiale, stăruința și seriozitatea organizatorilor, partenerilor și colaboratorilor acestora, a celor peste 400 de artiști participanți și a unor nume de prestigiu reprezentative pentru cele două culturi au făcut ca pe parcursul a 18 ediții desfășurate fără întreruperi, orașele Bacău și Chișinău să devină adevărate capitale culturale, dând fenomenului în discuție o configurație distinctă pe o arie mult mai largă decât cea pe care titlul generic încearcă să o consacre.

Juriul ediției 2009 alcătuit din: Zbăreanu Tudor pictor (președinte), Bolboceanu Dumitru, Daghii Ion, Jalbă Ghenadie, Târșu Mihai, Văngă Valeriu (pictori), Grecu Ioan (sculptor), Cojocaru Oleg (grafician), Toma Ludmila (critic de artă) a acordat următoarele premii: Sergiu Ciuciu (Chișinău) - Premiul acordat de Departamentul pentru Relațiile cu Românii de Pretutindeni din cadrul Ministerului Afacerilor Externe al României, Ilie Boca (Bacău) - Premiul acordat de Ministerul Culturii și Turismului al Republicii Moldova, Elena Lupășcu (Moinești) - Premiul acordat de Muzeul Național de Artă al Moldovei, Tudor Cataraga (Chișinău) - Premiul acordat de Consiliul Județean Bacău, Dany Madlen Zărnescu (Bacău) - Premiul acordat de Primăria Municipiului Chișinău, Carmen Poenaru (Bacău) - Premiul Mihai Grecu, acordat de Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Moldova, Petru Jireghea (Chișinău) - Premiul acordat de Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, Edward Costandache (Galați) - Premiul acordat de Colegiul de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”, Măteș Serbinov-Keptenaru (Chișinău) - Premiul acordat de Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” Bacău.

După vernisajul expoziției-concurs, care a avut loc la Bacău, pe data de 1 octombrie și decernarea premiilor, artiștii au participat la o frumoasă și caldă seară a prieteniei, în spațiul primitor al Centrului „George Apostu” schimbând impresii și stabilind viitoare colaborări.

Geta BARBU

• Ovidiu Ungureanu - Efemeride

De la real la fantastic

Carmen Iordache este absolventă a Universității de Artă București. Arată un nivel de cunoaștere a uneltelor și mijloacelor specifice zonei textile a artelor, cu totul remarcabil.

La Galeria „Nouă” din Bacău, sub titlul „Între real și fantastic”, Carmen Iordache expune structuri textile, hârtie și colaj. De fapt, sunt cercetări despre calitatea intrinsecă a materiei, singure, de a fi expresivă, apoi despre calitatea materiei de a se diferenția în substanțe, de a se asocia și a se construi în operă și, mai departe, sunt cercetări despre calitatea construcțiilor de a se constitui în idei plastice.

Una, cea mai frumoasă, se referă la tipul de artist, profund feminin, care dialoghează egal cu mijloacele sale, fără a le impune o anumită direcție, intuitiv, lăsându-le să crească, vegetal, într-o narativ deschisă. Alta, altă idee plastică, se referă la inteligența de a dăruți transparentă substanțelor: hârtie, pânză, rabiț, plexiglass, pigment, toate dirijate polifonic înspre armonie. Puterea și limpezimea cu care comunică fac din tână artistă Carmen Iordache mai mult decât o promisiune.

Iulian BUCUR

Invitație la un nou și frumos început

„Punctsidelacapăt” ne propune tână artistă Elena Lupășcu în picturile expuse la Galeriele Frunzetti. Expoziția, animată de culori vii, este veselă, luminoasă, ludică și expresivă. În contrast cu unele lucrări în care sunt abordate subiecte cu aluzii ironice, în tușe pastelate se strecoară subtil notele femininității diafane și ale gingășiei. Calofită dar și enigmatică, artista transmite privitorilor stări de seninătate și bună dispoziție.

Talentul artistei Elena Lupășcu a fost remarcat anul acesta și la concursul de artă plastică „Saloanele Moldovei” fiindu-i acordat, pentru lucrarea „Tunet”, Premiul Muzeului de Artă al Moldovei. (V.S.)

• Elena Lupășcu - Simțire

Arena photo 2009

Arena Mall Bacău găzduiește în perioada 2 octombrie - 10 noiembrie o inedită expoziție de artă fotografică. Au expus 11 fotografi (Mădălina Anton, Mihail Andoni, Dan Abălașei, Titi Brosu, Ioan Viorel Cojan, Eugen Grigore, Liviu Mațte, Mihaela Nazarie, Elena Nazare, Ovidiu Ungureanu, Andrei Venghiuc), reunindu-se la „Salonul Anual al artiștilor fotografi”. Proiectul a fost inițiat și conceput de Ioan Viorel Cojan.

Imagini deosebite pot fi admirate prin ochii artiștilor fotografi care privesc lumea relevantă-ii farmecul. Fini cunoscători ai psihologiei umane, prin jocul lor de lumini și umbre, ei surprind în portrete, diverse tipologii. În decoruri desprinse din cotidian, elementele subtile din compoziție determină aspectul estetic și armonios.

O bancă de lemn ocrotind semne ale gingășiei materne, acoperișuri de biserici adăpostind apropieri de suflete, frunze care au contururi de inimi fragile, o eșarfă în adiere descoperind goliciunea grațioasă feminină, o urmă de toc pe un asfalt fie el și din New York, manechine imobile cu zămbete triste, petale efemere de flori, freamțul gărilor în care secretele călătorilor se îmbină

într-o notă comună de mister, o umbrelă agățată de cer printr-un pas de dans, zmeie care ne amintesc inevitabil de copilărie, un puști mușcând cu expresia suferinței umane dintr-un codru de păine, arbori cu siluete înalte, dorința omului de a prinde aripi și a zbura, preaplina de senzualitate feminină, atitudinile carismatice ale unui artist, un felinar cu abajur rotund exacerband tandrețea lunii - toate acestea și altele pe deasupra se pot admira în fotografiile expuse.

Am vizitat expoziția și în altă zi decât cea a vernisajului care a avut loc pe 2 octombrie, curioasă fiind să aflu ce impact are asupra trecătorilor ocazionali. Nu mică mi-a fost bucuria când cineva zăbovea asupra acestor imagini atât de frumoase. Unele dintre ele au parfumul din filmele vechi, altele au mesajul direct al reportajului iar dintre cele mai distinse sunt cele cu reflexe picturale. Parcurgând expoziția îți rămâne gustul subtil și plăcut că te-ai întâlnit cu frumosul.

Despre acest Salon și despre fascinația fotografiei **Ioan Viorel Cojan (media artist, membru U.A.P., curator al expoziției)** ne-a mărturisit următoarele: „Apărută parcă din grădina miracolelor, fotografia păstrează și acum, la cei 200 de ani ai săi, prospețimea și fascinația primei ediții, flatând încă vanitatea unei lumi ce-și conservă avid fiecare clipă de extaz sau de agonie. Ceea ce o face reductibilă este încăpătânarea cu care s-a insinuat în viața noastră, trecând de la prețiozitate la banal, de la excepție la îndemâna tuturor, de la unicul la mil de reproducere, de la hobby la profesie, de la simpla reproducere la operă de artă, de la curiozitatea de bălci la mândria muzeelor și colecționarilor. Dacă pesimistii au prognozat la apariția ei moartea picturii, iată că destinul ei a fost tocmai contrariu. Eliberând pictorii de servitutea reproducerii realității, fotografia tocmai le dăruia libertatea totală de exprimare, le descătușa pentru totdeauna zborul

imaginației. Și nu s-a resemnat în rolul docil de oglindă, nu s-a blazat contorizând la infinit, în imagini, efemerele noastre destine. A avut orgoliul să ajungă în cortegiul artelor și a reușit pe deplin, asumându-și un limbaj propriu, de o dezamantă franchețe.

Peste tot în lume, fotografiile sunt iubite sau hulite, admirați sau ignorați, adulați sau negați, dar un ascuțit și exemplar spirit de solidaritate îi leagă în mândria de a face parte din această breaslă. În pragul consumării primului deceniu al acestui secol, fascinația fotografiei lucrează încă, deosebit de puternică, mutată-o până și în telefoanele mobile. Pândită de vulgarizare, părăsind chiar și romantica metodă negativ - pozitiv care a consacrat-o, ea favoroazea impalpabililor pixeli, ea freamătă ca o iubită în îmbrățișarea pasionată a celor ce o doresc, stărnind satisfacție și extaz.

Sub acest semn am gândit acest Salon Anual al Artiștilor fotografi din Bacău, după o nemeritată și poate lungă expectativă. Cu un aer proaspăt și temerar, expoziția este de o valoare artistică evidentă, are sarm și strălucire. Cele trei studențe la Academia de Artă Fotografică, Mădălina, Mihaela și Elena, mustind de talent, fac o demonstrație de forță prin stil și rafinament. Vor avea, sunt sigur, un cuvânt de spus în fotografia românească și nu numai. Andrei, încă elev, este debutant, promite mult și ne dorim să se alature celor trei fete anul viitor. Mihai și Ovidiu vin cu câte o grupare rafinată confirmând o interesantă evoluție. La fel de spectaculos ca și altă dată, Titi vine cu fotografii făcute din ... cer. Dan este sarmant la propriu și figurat, iar Eugen și Liviu sunt aceeași fotoreporterii inspirati. Eu am încercat să leg cu lucrările mele, într-o imagine unitară, o colecție în care cele 11 nume vă fac o confesiune de suflet.

Noi iubim fotografia și ne simțim iubite de ea.”

A consemnat Violeta SAVU

Memorialistica de călătorie, „literatură de frontieră” vitregită încă și astăzi de teoria și istoria literară, constituia în trecut un compartiment detașat de domeniul artistic, ce angaja îndeosebi fundamentele morale ale scriitorului, acționarea de mobiluri egocentrice și de evenimente de ordin și interes personal, cu o redusă tentație de a recurge la analiza mecanismelor care agită și determină conștiința frământată a epocii. Posedă aceste scrieri sau unele dintre ele și altă valoare decât (eventual) una documentară? Relevă textele nefinite eternul omnesc odată cu atribute individualizante ale sufletului persoanei emițătoare? Florin Faifer încearcă să răspundă afirmativ de-a lungul unui erudit și atractiv studiu, „Semnele lui Hermes” (ed. I, Ed. „Minerva”, 1993; ed. a II-a, Ed. „Timpu”, 2006, cu o prefață de Nicolae Mecu), cu subtitlul „Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar”. Memorialistul este ideograf iar nu autobiograf „și nici nu poate fi altfel”, căci, dacă ar fi să se „biografizeze”, nu ar reproduce decât nesemnificativul. Problema pe care și-o pune istoricul nostru literar este de a descoperi prin ce anume decizia de a scrie poate genera un act ideografic, dător de sens.

Formele de comunicare a subiectivității prin confesiune și memorii au anticipat cartea de călătorie, constituită în specie literară abia în epoca romantică. Înainte de a se contura pe deplin nuvela și romanul și simultan cu consolidarea acestora, memorialul de călătorie reprezintă cea mai adecvată specie literară în procesul reflectării complexității de aspecte (social-politice, economice, științifice sau literar-artistic) care au solicitat o anumită epocă. Cercetătorul a ținut seama de faptul că interiorizarea spațiilor străine parcurse, departe de a fi o însumare de impresii subiective, este o absorbție subiectivă printr-un proces de simetrie inversă creației literare, întrucât nu este vorba de obiectivarea unei idei, ci dimpotrivă, de subiectivizarea lumii exterioare. Ceea ce presupune o „lectură” analitică a ei și apoi o cuprindere intuitivă. Intervine individualitatea călătorului, întrucât deplasarea nu devine un mijloc de prezentare a unor locuri de către o instantă impersonală, ci posibilitatea de acomodare a unui loc cu o subiectivitate care califică și astfel se califică.

Florin Faifer pleacă din start de la convingerea că estimarea estetică a „literaturii subiective”, realizate sub regimul spontaneității, nu poate fi globală, categorială. Nici un gen sau o specie literară, nici o categorie scripturală nu se legitimează în abstracto. Aplecarea autorului asupra unor scrieri arhiviste, canonice sau nu, și necunoscute este o dovadă că interesul

Vasile SPIRIDON

Homo viator

suscitat de ele nu se datorează strict informativului istoric, cât evocării ce pune în evidență condiția umană veritabilă în ipostaza de explorare a realului, trezind astfel în noi un ecou estetic. Valoarea general scăzută a primelor memoriale de călătorie nu reflectă însă și diminuarea interesului epocii. (Opera lui Calistrat Hogăș este o dovadă de reacție la țelurile practice, lucrative sau didactice ale acestora.) Are dreptate Nicolae Mecu, în prefața sa, să afirme că „intenia autorului nu este de a da o istorie a genului – ceea ce ar face obligatorie selecția, eliminările, ierarhizările valorice –, ci o fenomenologie și o tipologie a lui, relevantă din unghiul istoriei mentalității, sociopsihologiei, evoluției gustului estetic etc.”. Vana estetică este mai bine reliefată de călătoriile în care imaginarul este preponderent. Practic, valoarea literară se pune în discuție în cazul relațiilor de călătorie propriu-zise, atunci când spațiul și călătorul sunt reali. În privința caracterului real sau imaginar al spațiului, istoricul literar constată că fiecare epocă a acceptat cu deosebire un anumit tip de călător adecvat spațiului ales. Important i se pare că de pe acum, sub impuls cognitiv și economic, apar în germene posibilitățile celor mai variate călătorii redescoperite de epocile ulterioare în ficțiunile propriu-zise, în care deplasarea joacă un rol esențial, deoarece nu se poate închipi o modificare biologică, psihologică sau de altă natură fără deplasare.

Se urmărește evoluția memorialisticii de călătorie, gen „impur” permeabil amestecului de sensuri și semne ale altor limbaie, constituit prin placerea imaginarului pe secvențe de real și împlinit prin capriciile discontinuității. Ea tolerează ample oscilații între denotativ și invenție epică în conservări tautologice și pasaje reportercești sau de speculație științifică, atinse de inflație epico-lirică sau lirică. Valoarea estetică vine, într-o firească succesiune după utilitarul pragmatismului cumulativ și după transparența scriiturii emotive, atunci când curiozitatea se degreavează treptat de naivitățile modului denotativ și evocator. Pedestritatea călătoriei pozitive cedează sub presiunea meditațiilor, a inițierilor în universul lăuntric și a proiecțiilor pe axa trecutului și a viitorului, care provoacă reveria prin dezlegarea de real (ce ar fi locul pentru o călătorie reală, îl reprezintă timpul pentru aceea imaginară). Înainte de orice demers comparativ sau istorico-literar a fost preocuparea criticului de a pune în evidență permanenta încălcare a granițelor dintre real și imaginar.

Evoluția memorialisticii se confundă cu procesul de individualizare a eului prin estomparea treptată a posturii de autor-personaj. Expansiunea eului sub orizontul imediatății, buna umoare înăltură autoanaliza și stările melancolice sau splenetice, raportul dintre adevăr și ficțiune, simțire și gândire fiind echilibrat. Descrivorismul entuziast face loc moralistului aflat între hedonism și ascetism și ferit de mizantropie. Iată portretul peregrinului român: „Personaje generice sunt și Ingenuul cu ochi rotunzi, timid și neîndemnativ («străinul naiv» ar fi una dintre întruhipări: «străinul călătoriu»), Evlaviosul, pierzându-se într-un nor de praf spre zările minunii, Surghiunitul, urmându-și scrisa din «cartea vieții», dar privind înfrigorat spre alte orizonturi, Pleziristul, acest condamnat la voluptate, Studiosul, gata să se îmbebe din nou ca un burete, Cărturarul, pătîmind de apriorism livresc («artistul călător»), Poetul («bardul călător»), Anticalătorul” (pp. 317–318, ed. a II-a). Întâlnim și o tipologie în perechi: „Sunt, printre ei – îi vor recunoaște pe câte unii în paginile acestui studiu – timizi și răzbătători, ageamii și rutinați, exaltați și sceptici, sensibili și nepăsători, voluptuoși și cărtitori, încruntați și răzăreți, pesimiști și optimiști. Realisti și imaginativi. Care cu picioarele pe pământ, care cu capul în nori” (p. 37).

În funcție de temperament și de experiența socială și culturală, călătorul alege mijloacele literare specifice, care dau coloratura relației de călătorie și trădează sentimentele, reflecțiile, erudiția, imaginația și spiritul de observație. Călătoria imită sintaxa maleabilă a unui text mozaicat care, la rândul său, reflectă, în meandrele și stereotipurile desfășurării, ideogramă călătoriei. Conținutul inevitabil genului prin fidelitatea excesivă față de real privează textul de ambiguitate expresivă, frazele frenetice esuând în verbozitate. La polul opus și a aceleași efecte, autorul detectează un complex narativ care se ivește atunci când memorialistul-narator frustrat nu se mulțumește cu notația fidelă. Ca o reacție la excesul pactizant și reglând desincronizările dintre esență și aparență, dintre real și imaginat, apar (auto)ironia și umorul (cordial, parodic, satiric). Se ironizează desuetudinea procedeele descriptive, în timp ce umorul înviează discursul.

Observăm cum unii uzează de parodie din inaptitudinea de a se transpune în starea de viață, alții din tendința de a lua totul în răspăr sau de a înșela orizontul de așteptare al cititorului, după ce el însuși a trăit echivocul (întodeauna situațional) al contrastului dintre ceea ce a așteptat și ceea ce i-a adus peregrinajul.

Călătoriile întreprinse în Orient sau în Occident, la munte sau la mare, în natură sau la locuri sfinte, la peșteri sau ruine, cu inevitabilele popasuri la hanuri, sunt catalogate în diverse forme de (auto)cunoaștere (de studii științifice, umaniste) sacre, de refugiu, de plăcere, parodice, umoristice, alegorice, imaginare sau în vis. În lipsa bibliografiei specializate, tipologic, bazată în primul rând pe criterii tematice și psihologice (aproape deloc pe cele cronologice), se delimitează clar câteva tipuri de călătorii și de călătorii. Nimic nu este privit doar sub aspect literar, ci și sub celea istorice, geografice, politice și culturale. Despre unii autori nici nu s-a scris până acum, iar la alții s-au abordat alte sectoare ale creației (poezie, proze, teatru), e drept, mai valoroase. Șerban Cioculescu nu avea dreptate când diagnostica o „fobie a circulației” la români. Sinteza „Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar”, realizată de Florin Faifer, stă mărturie.

Luminița Radu

Conferința Internațională „Semne particulare”

În perioada 16-18 octombrie 2009, la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, s-a desfășurat cea de-a treia ediție a Conferinței Internaționale „Semne particulare”, având ca temă generală „Spații culturale și identități în (inter)acțiune”. În organizarea Facultății de Litere, a UFR Arts Bordeaux 3 (Franța), a Facultății de Studii Superioare în Filologie din Wrocław (Polonia), a Universității „Alecu Russo” din Bălți (Republica Moldova) și a centrelor de cercetare INTERSTUDIA și C.E.T.A.L. din Bacău, s-au întâlnit la universitatea băcăuană 99 de profesori universitari și cercetători din S.U.A., Franța, Olanda, Austria, Polonia, Turcia, Arabia Saudită, Republica Moldova și România, care, prin conferințele și lucrările prezentate au contribuit la instituirea unui dialog pluri/transdisciplinar între diferite culturi și civilizații. Manifestarea, care a avut ca parteneri Agenția Universitară Francofonă (A.U.F.), A.B.D.E.F. Bacău, Liceul de Artă „George Apostu” și Colegiul Național „Ștefan cel Mare” din Bacău, s-a dovedit un bun prilej pentru dezbateri care au vizat identificarea și analiza resurselor, implicațiilor și potențialului transformator al noilor forme de dialog intercultural, în condițiile globalizării și ale interesului tot mai scăzut pentru învățământul filologic. Pornind de la faptul că anul 2009 a fost declarat de Comisia Europeană anul creativității și inovării, participanții au punctat tocmai această necesitate de a transforma și adapta la culturile naționale și de racordare la valorile europene comune, prin stimularea legăturilor între universitățile pe care le reprezintă și prin găsirea unor căi de comunicare, care să se soldeze cu rezultate consistente și prin proiecte de cooperare internaționale. (A. J.)

Întotdeauna am privit cu prețuire la oamenii încărcati de har, generosi cu semenii, gata oricând la un sfat folositor, la o faptă bună. Pe aceștia mi i-am apropiat, m-au îmbogățit sufletește, la rândul meu, fiindu-le alături întru împliniri de bine și adevăr. Carol Isac a fost unul dintre acești cetățeni ai unei lumi necesare.

Ne-am întâlnit la Bacău, prin 1960, într-un timp impus-romantic, vizând un scop greu de îndeplinit. Și, totuși, acolo, în orașul intristatului Bacovia, generația noastră a contribuit esențial la definirea și așezarea culturală a străvechii urbe. De la un cenaclu (cu naivitățile și exagerările timpului) s-a ajuns la revista *Ateneu* (în vârstă, azi, de 45 ani), de la un teatru popular la *Teatrul de Stat* (azi „Bacovia”) la *Filarmonica „Mihail Jora”* și *Scoala Populară de Artă* și încă alte necesare așezăminte de educație și cultură, între care și *Universitatea Bacău*.

La toate aceste transformări culturale Carol Isac a fost un participant activ, mai ales în ce privește dezvoltarea teatrului profesionist dar și a celui de amatori. Calitatea sa de *secretar literar* al „Teatrului Bacovia” l-a pus în situația importantă, aceea de a asigura instituiții un repertoriu de aleasă calitate, echilibrat (dramă – comedie, repertoriu românesc – traducerii), capabil să contribuie la educarea culturală și socială conform imperativelor prea-bine cunoscute ale vremii.

Om de excelentă pregătire intelectuală (*produs* de elită al Universității din Iasi), prietenul nostru a rămas în amintirea celor de atunci – actori, regizori, administrație – ca un om priceput în ale meseriei, de o modestie exemplară, dar fermă, cultivând o

• Carol Isac (dreapta) și Calistrat Costin, în Israel

Despre prietenie

colegialitate creatoare. Ne-am cunoscut mai bine la cenaclu literar „Mihai Eminescu” (condus la acea vreme de un bun îndrumător, moș Ilie Grünberg) rămânând apoi într-o permanentă, caldă prietenie.

Creator de gust rafinat - critic de teatru, istoric literar, publicist - a colaborat de-a lungul vremii la: „Cronica”, „Tribuna”, „Ateneu”, „Teatrul azi”, „Astra”, „Moftul Român”, „Papagalul”, „Sinteze”, „Actualitatea evreiască” și la publicațiile de limbă română din Israel: „Viața noastră”, „Orizont”, „Minimum”, în care a semnat, în câteva rânduri, cronici elogioase la adresa poeziei mele („prieteni, și la bucurie se cunosc”), cu precădere despre parafraza mea la „Cântarea Cântărilor” (ed. a doua 1994). Sunt convins că și acum, la apariția *marii antologii Cântarea Cântărilor*, cu cele 16 variante românești la vestita poemă

(1688 - 2008), Ed. Hasefer (2008), mi-ar fi telefonat, spunându-mi în felul său: „Bravo, bătrâne, ești formidabil!” Astăzi, la editarea acestei cărți unice, sunt de o bucurie tristă... da, Carol Isac, prietenul meu, se bucură, sigur, *acolo* (departe - aproape!) de *celebra Cântare* etern proaspătă, îmbrățișare perpetuă între *Cer și Pământ*...

Ca bun slujitor al teatrului – căruia s-a dăruit cu întreaga-i ființă intelectuală – prietenul nostru a editat „Caietele Teatrului Bacovia”, iar după 1990, revista de divertisment „Varietăți”. Până la plecarea din România (1993) a fost redactor la *Lexiconul teatrului românesc*.

Strângându-și publicistica de o viață, Isac a editat câteva cărți remarcabile, constituind prețioase documente în timp: *Bacău, două decenii de teatru* (1968), *Teatrul și viața* (1978), *Permanente în dramaturgie* (1982).

În Israel – *cetățean al patriei etnice* – a lucrat, așa cum precizăm mai sus, ca publicist comentator și analist de marcă la importante organe de presă naționale.

La un an de la *plecarea-i în eternitate*, într-o năstinsă durere de timp a familiei sale (și a noastră, prietenii săi) am consemnat următoarele gânduri, care au luat forma unei nostalgice retrairi, aproape poetice:

Plecarea Prietenului

• Ne-uitându-l pe Carol Isac •

... Vă amintiți?! Cu o toamnă în urmă ne-a părăsit un prieten: pasărea de cer i-a luat sufletul, ducându-l fruct proaspăt; atunci, o femeie a plâns toate lacrimile iar greierii pământului au tăcut.

(Deci, sub o piatră s-a mutat omul cu multe-ale sale ne-spuse și umblă vorbă că, acolo, noaptea se aud melodii stranii, iar spre zori plouă tăcut...)

Vi-l mai amintiți? Era blând și sentimental, seara, tăcea cu prietenii, și, doar, uneori povestea lucruri ciudate din cărți străvechi, privind la o stea departe, nouă ascunsă...

Precum o taină-a fost plecarea lui – sufletul meu a-mbătânit c-un destin – de-atunci, ades mă-aplec spre cele-adânci! S-a dus lăsându-ne, dar scump, Tăcerea gravă-a gândurilor sale...

Radu CĂRNECI
București, 1 octombrie 2009

cronica traducerilor

Ionel SAVITESCU

O carte incomodă

Dedicată studenților săi, evident, o invitație discretă adresată studenției americane de a-și reface traseul intelectual aflat în derivă, cartea lui Allan Bloom (1930 - 1992), strălucit universitar american (profesor la Yale, Cornell, Toronto și Chicago) a văzut, la aproape două decenii după publicarea în SUA (1987), lumina tiparului în România, grație editurii Humanitas*. Cartea în chestiune s-a bucurat de o mare audiență internațională, generând dezbateri, mese rotunde, colocvii, inclusiv în România, unde a fost recenzată de numeroase reviste literare. Personal, după ce i-am studiat cuprinsul, am rememorat o parte dintre cărțile consacrate Americii, citite de-a lungul anilor, fiind ispitit să o compar, în parte, cu ultimul capitol („Homo americanus sau tipurile reprezentative ale societății americane”) al cărții lui Petru Comarnescu „Chipurile și privilegiile Americii”, Ed. Eminescu, 1974, carte în care Comarnescu face o radiografie a Americii de la 1930, pentru ca în final să discute și câteva tipuri reprezentative, între care studentul american. În acele timpuri îndepărtate, învățământul universitar american era de tip democratic (ca și astăzi, de altfel) și urmarea o uniformizare a cunoștințelor, în timp ce, în Anglia, bunăoară, se puneau accentul pe cultivarea elitelor. Dacă în vremea studenției lui Comarnescu în America, studentul american era preocupat, în genere, de învățatură, sporturi și muncă (pentru a-și ajuta familia), astăzi tineretul american din campusuri are câteva ispite greu de depășit: muzica rock, sexul și drogurile, care fac ravagii scotând pe tinerii americani, și nu numai, din făgașul normal al unor studii aprofundate.

Interesantă este și optica de promovare în societatea americană la 1930 și 1980. Dacă la începutul secolului al XX-lea colegii de generație (în Anglia și USA) „se stimulează, se ajută și se ierarhizează singuri”, după o jumătate de secol se constată că nivelul de cunoștințe este într-o profundă scădere, încât profesorii americani pentru a-și menține catedrele, implicit salariile, sunt nevoiți să închidă ochii la gravele curențe de pregătire a studenției americane, încât ce se întâmplă în universitățile est-europene nu este greu de imaginat. Totuși, în pofida scăderii prestigiului, universitățile din State sunt preferate adesea de europeni, inclusiv de tinerii români de după 1990. Așadar, Allan Bloom își segmentează cartea în trei părți: Studenții, Nihilismul în stil american, Universitatea. Traducerea în limba română beneficiază de un Cuvânt înainte al lui Saul Bellow, iar în Prefață Allan Bloom mărturisese: „Acest eseu – o meditație asupra stării sufletelor noastre, îndeosebi ale tinerilor, și asupra educației lor – este scris din perspectiva unui profesor...” Profesorul, mai ales profesorul dedicat educației liberale, trebuie să încerce în mod constant să privească spre telul desăvârșirii umane, apoi să se întoarcă la naturile studenților săi, aici și acum, străduindu-se să o înțeleagă pe cea dintâi și să evalueze capacitatea celor din urmă de a se

apropia de ea. Atenția acordată tinerilor, cunoașterea lucrurilor de care sunt flămânzi și pe care le pot digera reprezintă esența acestui meșteșug. Trebuie să pândim și să stărnim această foame” (p. 17). Adept al unei educații în spirit clasic – să ne amintim că Oppenheimer cunoștea sanscrita, iar Nelson Rockefeller vorbește elina –, Allan Bloom a făcut parte dintr-o generație în care textele clasice fundamentale, limbile străine și culturile diverse contribuiau la formarea unei solide și temeinice educații. Evident, acest spirit al secolului a scăzut vertiginos, studenții americani se limitează la o singură limbă, la o singură cultură, iar noile atracții ale vieții (inclusiv cele tehnice: presa, radioul, televiziunea, calculatorul) și-au pus amprenta și pe studentimea americană. Împotriva acestei facilități de studiu, protestează vehement Allan Bloom, invitând la lectura *Marilor Cărți ale umanității*: Biblia, Platon, Aristotel, Toma d'Aquino, Dante, Kant, Hegel, Heidegger etc. „În orice caz, oricare ar fi cauza, studenții noștri și-au pierdut obișnuința și gustul de a citi. Încă nu au învățat cum să citească, nici nu așteaptă de la lectură o plăcere sau o ameliorare... Când am remarcat prima dată declinul lecturii, la sfârșitul anilor '60, am început să-mi întreb studenții de la cursurile mari, introductive, dar și orice alt grup de studenți tineri cu care vorbeam ce cărți conțeauă

realmente pentru ei. Majoritatea tăceau, surprinși de întrebare. Noțiunea de cărți ca tovarăși le era străină” (p. 68). Lipsii de lectură esențiale, practicând sporturile cu frenezie, studenții, în genere, sunt preocupați de cultivarea corpului, nebușind că în aceeași măsură trebuie să-și desăvârșesc sufletul. Situația se agravează cu atât mai mult cu cât, Bloom face observația că „majoritatea absolvenților de liceu de azi au dificultăți să scrie și să citească” (p. 407). Nefiind preocupați de lectură, studenții americani nu au înclinație nici pentru muzica clasică (Schopenhauer admitea că muzica este prima dintre arte, iar Temistocle mărturisise că educația sa este imperfectă neștiind să cânte, Platon și Aristotel pledau în favoarea muzicii). Așadar, ca să rezumăm: dacă în prima parte este discutată starea campusurilor americane, în partea a doua, Allan Bloom face observații pertinente legate de abandonarea idealurilor specifice Epocii Luminilor, pentru ca apoi, în epoca modernă gândirea germană (Nietzsche, Max Weber, Heidegger) să pătrundă masiv în State, în dauna gândirii proprii americane. Multe pagini dense sunt consacrate creativității și culturii („Cultura stă la baza demnității omului... Omul este o ființă culturală, nu una naturală. Ceea ce are omul din natură nu e nimic în comparație cu ceea ce a dobândit el din cultură”, pp. 223 –

226, iar după Mircea Eliade „...cultura este un mijloc de selecție”, v. „București, centru viril”, 12 mai 1935, în „România în eternitate”, 1990, p. 87). Se deplânge decăderea acestor instituții de formare a caracterelor – deși în SUA există încă universități prestigioase: Harvard, Yale, Princeton, Chicago. Dacă odinioară se cultiva idealul omului erudit, astăzi acesta este depășit de o productivitate a faptelor – cum ar spune Goethe, iar înțeleptul dintr-o multitudine de posibilități nu întreprinde nimic: „Dar obiecția adusă acestor erudiți era că le lipsește dorința imperioasă de a cunoaște lucrurile cele mai importante, în vreme ce obiecția modernă față de erudiție este că îi lipsește urgența angajării în acțiune. Mai simplu spus, istoricul – însuși modelul eruditului modern – înregistrează fapte. Dar dacă faptele reprezintă lucrul cel mai important, atunci eruditul este prin definiție inferior celui care acționează. Mai mult, un asemenea gânditor este incapabil de saltul în întuneric cerut de faptă” (p. 361). Lectură densă, captivantă, plină de învățăminte și cunoștințe, care îndeamnă permanent la reflecție, Criza spiritului american apare într-o bună traducere, cu excepția unui regretabil dezacord la pagina 325: „în vreme ce filozofii a apărut târziu pe scenă și au fost nevoiți să-și croiască drum”.

*Allan Bloom, „Criza spiritului american. Cum Universitățile au trădat democrația și au sărăcit sufletele studenților.” Cuvânt înainte de Saul Bellow. Traducere din engleză și note de Mona ANTOHI. Postfață de SORIN ANTOHI, Ed. HUMANITAS, 2006.

Ce-i drept, trăiesc odată cu fiecare apariție editorială a părintelui Baștovoi sentimentul ultimilor ani ai perioadei comuniste, atunci când cartea „bună” subzista în clandestinitate. Acum, deși se găsește pe rafturile librăriilor ce încă își respectă cititorul, semnătura lui Savatie Baștovoi ține de un underground cu greu justificabil. În țara deplinei libertăți, probabil încă sub imperiul unor reflexe ce nu mai au cum să dispară, o parte a publicului consimte a se bucura tacit în fața tonului dur al părintelui, ce nu lasă loc de interpretări injuste.

Deși aceste rânduri nu vor să echivaleze printre altele portretul tânărului autor, voi reaminti că însăși figura lui Savatie Baștovoi pare a fi desprinsă din marile romane ale literaturii ruse. Născut în 1972 la Chișinău – iată motivul pentru care îi putem îngădui prezența în paginile „literaturbahnului” –, Ștefan Baștovoi se remarcă printr-un prim ciclu de versuri de sine stătător, „Un diazepam pentru Dumnezeu”, ciclul rezultă în urma unor experiențe de viață tulburătoare, ce au inclus, printre altele, și o internare la Socola, Iași. Depășind criza existențială și înclinățiile către un ateism militant, la curent cu tendințele fracturiste ale tinerilor poeți români, el însuși începe să penduleze între două posturi cărora le găsește solide puncte de legătură. Astfel, va rămâne apropiat de literatură, dar va îmbrăca și haina monahală, prețind în mod cert libertatea totală pe care cele abia amintite i le puteau oferi. Important, Savatie Baștovoi nu este un scriitor oarecare: volumele sale de versuri sunt pretuite la valoarea justă, numele său fiind poate mai greu recuperat în România. Totuși, găseșc de cuviință a aminti faptul că scriitorul Baștovoi se află la loc de cinste, fie într-o istorie importantă a lui Mihai Cimpoi, fie în încercarea cărtăresciană de a defini „postmodernismul românesc”. Mai mult, lucru demn de apreciat, se bucură de însăși prețuirea confrăților scriitori, adunând în dreptul său câteva premii importante pentru cărțile publicate. Cu titlu de obligativitate este romanul parabolă „lepuri nu mor”, apărut la Editura Polirom, roman ce l-a situat pe primele locuri în cadrul *Târgului Internațional de Carte Gaudeamus*, în 2007. Și 2008 este un an al succesului literar, scriitorul obținând premii din partea *Consiliului European* pentru romanul „Nebunul” și pentru volumul de esuri „Când pietrele vorbesc – Biserica față în față cu propria imagine”. Personal, pretuiesc distincția venită în 2007 din partea *Uniunii Scriitorilor din Moldova*, pentru esul „Ortodoxia pentru postmoderniști”.

Desigur, multe ar putea fi adăugate la activitatea literară intensă a lui Savatie Baștovoi,

literaturbahn

Marius MANTA

În audiență la un demon mut

Însă și mai importantă rămâne lupta deschisă a acestuia cu ipocrizia oamenilor, inclusiv cu cea a unora dintre clerici. Prezență permanentă pe bloguri, catalizator al unor discuții vii, referitoare la nevoia revenirii fără opreliște înspre tradiția adevărată a Bisericii primare, mergând până la a transmite și răspunsuri „în timp real” ori pe forumuri, ieromonahul Savatie ține să ofere mirenilor (și nu numai!) adevărata față a unei lumi aflate (în ultimul timp) într-o continuă agonie, sub directă influență a unui materialism ciudat, un hibrid rezultat din eforturile unor fețe ce abia se întrevăd.

Revenind la ultima apariție – „Audiență la un demon mut”, Editura Cathisma –, deși suntem atenționați asupra faptului că „orice asemănare cu persoane, locuri și întâmplări reale este pur întâmplătoare”, constatăm că scriitorul își autosubminează voit afirmația odată cu subtilul ales: „roman istorico-fantastic despre soarta bisericii în vremurile de pe urmă”, aruncându-ne astfel într-un joc al tuturor posibilităților. Fără a-i dori imperativ o încadrare în rândul scrierilor postmoderne, romanul aglutinează două registre diferite: unul aparține scriitorului, care prin varii artificii își însuflețește un personaj viabil, în timp ce al doilea registru pare a rămâne în sfera aceluia ton ultimativ și tranșant cu care părintele Savatie ne-a obișnuit. „Audiență la un

demon mut” nu este, așa cum ne-am fi așteptat, un roman alegoric; deși suntem aruncați în vârtoarea timpurilor din postura unor cititori interesați de Adevăr, avem privilegiul de a ni se descoperi secrete de neimaginat. La rigoare, e romanul unei conștiințe: Victor Rotaru (în calitate de reprezentant al Moldovei) este în 1987 invitat la Kremlin, loc unde se hotărăște în secret o nouă strategie, impusă de realitățile sociale ale momentului (Perestroika). Conducătorii înțeleg că doar un pact cu Biserica i-ar mai putea menține în ordinea lucrurilor de ei gândită, drept pentru care vor începe să ațezeze o deschidere față de „popime”: „Totul trebuie să lase impresia de libertate și renaștere religioasă. Orice presiune asupra Bisericii este interzisă. Acesta este un ordin!” Victor Rotaru gustă de-a lungul romanului și sarea și dulceața vieții: dintr-un tânăr profesor de fizică, proaspăt absolvent al *Școlii Superioare de Partid din Moscova*, va cunoaște postura de parlamentar din partea *Frontului Popular*, pentru ca ulterior, odată cu apropierea reală (în duh) de tainele bisericii, să devină un simplu șomer, tinzând către marea libertate interioară.

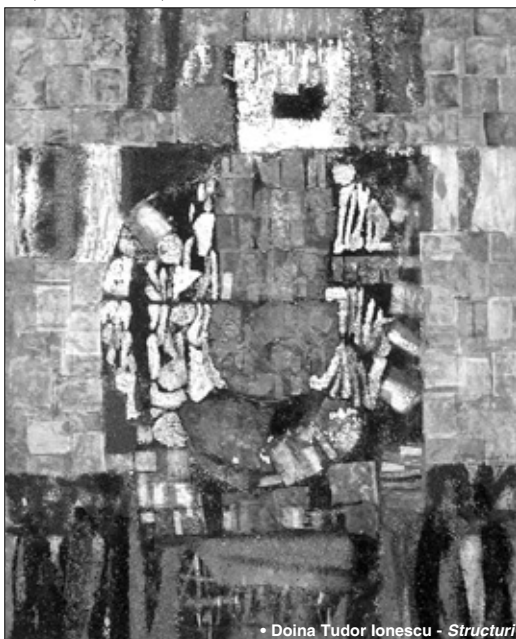
Romanul este complex iar aparenta „dezordine cronologică” își are motivații dintre cele mai fine. Importantă este în final incursiunea în tările unei

umanități ce pare a avea drept scop final alungarea lui Dumnezeu. Victor Rotaru este unul dintre puținii care înțeleg realitatea crudă a unei lumi eșuate. Prin vocea lui, autorul reiterează o problemă diversă, mărturisindu-și grija în fața unor piedici reale: o bună parte a slujitorilor bisericii sunt înscrși în diferite loje masonice, îndepărtându-se astfel de singurul Adevăr al Cuvântului dintâi. Deranjat de false învinuiri, Victor Rotaru pare a nu accepta „realitatea” holocaustului și nu pare deloc încântat în fața presiunilor pe care evreii le-au făcut de-a lungul istoriei asupra creștinilor; mai mult, pe firul propriilor argumente, ajunge să fie convins de faptul că evreii și-au mistificat propria istorie și, în același timp, sunt primii vinovați pentru prigoana creștinilor: „Într-o lucrare interzisă, scrisă la 1910, pe când evreii încă nu aveau în stăpânire toată lumea, profesorul Nicolae Paulescu, descoperitorul de fapt al insulinei, un geniu cenzurat de istoria politică corectă a masonilor, aducea documente din arhivele pariziene și din alte state francofone despre faptul că evreii recurgeau la cumpărarea și distrugerea documentelor care îi incriminau”; „În mintea lui Victor încolți o idee grozavă. Brusca, el se întrebă dacă nu cumva a fost posibil ca, așa cum în spatele persecuțiilor anticreștine purtate de comunisti au stat evreii, și persecuțiile din Imperiul Roman să fi fost orchestrate de evrei”. Întregul roman este unul polemic. Părintele Savatie Baștovoi își lasă personajul să își manifeste neîncrederea nu doar în legătură cu masoneria ori evreii. Printre altele, amintim citatul statat al *Consiliului Mondial al Bisericilor*, activitatea *Sfântului Sinod* cu privire la cenzurarea unora din cărțile de cult considerate antisemite, scoaterea icoanelor din școli ori actul „Nostra Aetate”, elaborat cu prilejul *Conciliului II* de la Vatican. Același Victor Rotaru este oripilat și de unele decizii ale marilor ierarhi ai Ortodoxiei, înstrăinați de Dumnezeu. Totuși, în mod evident, nu sunt explicit formulate reproșuri colective; autorul este cu mult mai interesat de experiența Trinității de către fiecare suflet ce îi populează romanul și care trebuie să își întâlnească izbăvirea. Interesante și contrastante sunt figurile celor doi prelați, a părintelui Mitrofan – cel bine plăcut lui Dumnezeu, și a

părintelui „K” – aflat la antipod, cel ce simte o bucurie reală în fața maselor subjugate. Multe din episoadele cărții par a fi decupate din realitate: „crimele” fictive de la *Mănăstirea Crucea Scrisă* aduc aminte de nefericitul incident de la Tanacu, toate acestea fiind subsumate unei logici anunțate încă de la început, atunci când, de la nivel central s-a gândit o subminare a Bisericii din chiar interiorul ei. Interesantă este și scrisoarea din 1922 (găsită de Victor Rotaru pe net), trimisă de către Lenin lui Molotov, scrisoare în care este argumentată nevoia imperioasă de a confiscat toate bunurile materiale ale mănăstirilor și de a „rezolva” problema rebelilor. Nu vom insista asupra deosebitului martiriului al preoților ortodocși (fie el consumat în noua U.R.S.S. ori România) și nici asupra sacrificiului celor ce au aparținut celorlalte confesii.

Romanul are în mijloc capitolul „Izgonirea demonului mut”. Aici, scriitorul ne împărtășește prin intermediul personajelor, dar și al parabolice biblice, nevoia de a-și afirma permanent Crezul. Aflăm cum „tânărul acela stăpânit de demon a crescut în casa tatălui său, a fost îngrijit și înconjurat cu dragoste, dar el nu-și putea mărturisi dragostea și mulțumirea pe care o purta tatălui său. [...] Față de o astfel de iubire nu a putut rămâne nepăsător Hristos, care este iubirea însăși. El a poruncit cu putere dumnezeiască demonului și acela a ieșit de îndată din tânăr, lăsându-l ca mort. A fost ca mort, deoarece a murit unei vieți supuse robiei, pentru a se naște spre o viață liberă. Așadar, știind cât de mare este darul vorbirii și la ce ne-a fost dat, să nu-l folosim doar în scopurile care pot fi atinse și fără cuvinte, de animalele necuvântătoare, ci să deschi-dem mai des gurile noastre spre lauda lui Dumnezeu! Oricine tace atunci când trebuie să mărturisească numele lui Hristos este mai de plâns decât acest tânăr pomenit în Evanghelia de azi”. Întregul citat capătă noi înțelesuri către final, în momentul în care, încrezător în ultima lui șansă, în urma mai multor solicitări, Victor Rotaru se îndreaptă către Bruxelles, de unde primise acceptul unei întrevederi cu însuși *Comisarul european pentru culte*, autoritatea supremă. Într-un final cu iz apocaliptic, de un grotesc aparte, însă ușor forțat, „Victor își dădu seama că are în față un bătrân paralizat și mut, care semăna mai mult a demon decât a om”.

Epilogul romanului consemnează oficial suspecta moarte a lui Victor Rotaru, imediat după întoarcerea de la Bruxelles; totodată, își invită cititorul la o a doua lectură, cu ochii sufletului.

• Doina Tudor Ionescu - Structuri

Luceafărul

nr. 29-30, septembrie 2009

Suntem pe undeva înspre jumătatea toamnei, moment plin de energie pentru cei reveniți din concedii. Filialele Uniunii Scriitorilor (cât și „Mama Uniunilor”) se reorganizează, cei veniți sunt bărfiiți, cei plecați sunt prea repede uitați, sunt citite, dezbătute, uneori chiar refăcute materiale pe teme diverse dar care aduc aminte de celebrele „dări de seamă”, în timp ce lumea încă nu se dumirește: să fi luat, în sfârșit, Premiul Nobel pentru Literatură?

Alexandru George ține să aflăm că în ziua de 3 septembrie 2009 a avut loc sedința Secției de Critică și Istorie Literară a Asociației Scriitorilor din București. O întâlnire peste care a tronat o crasă lipsă de interes, în cadrul căreia, aproape insinuându-se, a luat cuvântul și domnul Nicolae Manolescu. Am luat act de intenția de a minimaliza importanța „discursului-fluviu” al celui din urmă menționat, nu pot însă fi de acord cu maniera „repetitivă” a lui Alexandru George de a supralicita plusurile regimului comunist. Cu alte argumente, ordonate dintr-o altă perspectivă, la fel de viabil, am constanta certitudine, în ciuda lui A. George, că o capodoperă va rămâne mereu rentabilă. Firește, într-un alt set de valori...

Bogdan Ghiu are știința necesară de a radiografa cu ochi de arhitect-sociolog realitatea contrastantă a Bucureștiului, echivalat cu „modernitatea asediată a verticalității”. Vecini în pagină, Constantin Stan populează capitala, pornind într-o formă eseistică de la portretul unui bovarism masculin, ale cărui date se leagă de modul faticid și extrem de rapid al desfășurării evenimentelor. Culmea, orașele noastre au fost populate și de poeți... inventariate de Traian T. Coșovei într-o carte „Inteligentă, scrisă cu nerv și exprimând deopotrivă distanța ironică și entuziasmul”, un loc unde „critica de poezie a lui Traian T. Coșovei merită toată atenția celor dispuși să afle o confruntare cu o bună parte din poezia română contemporană” (în lectura lui Dan Cristea).

Așteptăm cu mare interes apariția romanului „Medgidia, orașul de apoi” de Cristian Teodorescu, anunțat în paginile revistei printr-un fragment generos. Trebuie să recunosc, mi-a „mers la inimă” crochiul lui Sorin Lavric. Eu însumi prăpăștos nevoie mare, fan declarat al analizelor (medicale) de tot felul, admit că sufar „de morbul culpabilizării de sine”, un fel de nebulie la ceas de noapte, atunci când, speriat de cifrele prezente în buletinele medicale, încep să îmi auto-discern diagnostic imaginare. Rânduri ce miros a prozator: „Cifrele cărora în timpul zilei le dai o atenție mărită se reîntorc în timpul nopții cu o forță înzecită,

recăpătând, grație imaginației irascibile, o importanță crucială și o miză vitală. Și astfel, cu ochii cășcați în beznă, ne certăm singuri pentru slăbiciunile arătate și pentru voluptățile trăite. Iar dacă acum nu avem puterea să ne scuturăm de toate și să le dăm în plata Domnului, noaptea albă e asigurată. Din acest marasm anxios nu există decât o scăpare: să pui capăt obsesiei cifrelor”. Desigur, nu legat de noapte... am apreciat aproape de fiecare dată fericita apariție a Cătălinei Cadinolu. Nu voi stabili vreo excepție acum!

TRIBUNA

nr. 170, 1-15 octombrie 2009

Editorialul lui Ștefan Manasia ne răsfață cu parfumul delicat al aducerilor-aminte. Implicit, cititorul se bucură de câteva succinte posibile indicații livrestice. Nu cred că e multă lume care să fi parcurs „Jurnalele pariziene” ale lui Ernst Junger! Plecând dinspre acestea, Ștefan Manasia își adresează retoric întrebări capitale, ale căror (im)posibile răspunsuri ar conduce către exorcizarea istoriei.

E pentru prima dată când descopăr în Claudiu Komartin un zămbet netrucat. Prin „Când poeziile se întâlnesc” câștigăm un spectacol în adevăratul sens al cuvântului. Cu sau fără recuzita de gală, în jurul mesei se cearcă prietenii, se divulgă (pentru a căta oară?) secrete, se râde din plin, pentru ca apoi tonalitățile să urce necontent. Uneori, acestea sunt „genul de instantanee pe care nu le-ai vedea întâmplându-se: Dalai Lama primit de Patriarhul Constantinopolului sau un șaman din Amazonia dând mâna cu Andreea Marin”. Sarmant! Printre cei evocați, Claudiu Komartin îi enumeră pe Ruxandra Novac, Elena Pasima, Ioana Bradea, Teo Dună, Dan Sociu, Dan Coman, Bogdan Lipcanu, Florin Partene, Sebastian Stiff.

Alexandru Juran e interesat de „colonațiile” ce se nasc odată cu o micro-cercetare comparată a lui Henry Miller și Anais Nin. Subiectul este dus către producția cinematografică a lui Philip Kaufman – „Henry și June”. Tot la capitolul - film - Ioan Pavel Azap, alături de Lucian Maier diseacă „Ticăloșii fără glorie” a legendarului de acum Quentin Tarantino. Suntem de acord, „a te extazia în fața filmului lui Tarantino echivalează cu a recunoaște că cinematograful a cam rupt-o-n fericire, tot ce (i-)a mai rămas fiind autoreferențialitatea, anume: să-și plângă singur de milă ori să facă haz de neceaz”. Ajuns demult o personalitate literară, Valeriu Anania reface o parte a drumului vieții sale, încredințându-i lui Aurel Sasu (inter)textele amintirilor. Titlul cărții: „Despre noi și despre alții”.

Cristian Hainic certifică reușita lui Istvan Kiraly de a translata în hainele esului filo-

zofic mecanism heideggeriene specifice societății românești: „lucrarea este un exercițiu de gândire și de aprofundare a situației României de dinainte și de după Revoluția din 1989 și se prezintă ca un nod al reflecțiilor asupra unor teme precum timpul, limba, secretul, ascunderea etc.”

Mai departe, găsim un semnal de alarmă - bine tras de Oana Streza, semnal ce realizează, fie și în tușe groase, portretul scriitorului polonez Stanislaw Ignacy Witkiewicz, considerat unul dintre cei mai importanți precursori ai absurdului.

Sper să nu regret gestul de a transcrie integral unul dintre textele lui Ion Scorobete: „primele acorduri ale simfoniei / patetice se împletesc din / țărcoale / pe care le dă moartea / în ființei / fie prin zăpada prea albă care / induce beatitudine / în punctele moi și / mă asistă în fereastra soției / de la primul tipăt / în areal / încât accentele imprimă / culoarea / cea mai vie pe sevale / căci par a țâșni întrebări cum atena / din teasta elementelor / la foc incins cum / se combină iluziile exponențial / până merg într-acolo / că nu se disting / de iese zero / prin epitețele fulgurante ale / sângei ars / în creuzetul secundei” („Nimic”).

ACOLADA

nr. 9, septembrie 2009

Numerul de față prilejuiește un exercițiu argumentativ cum rar se mai poate întâlni în presa culturală contemporană. Deși nu am înțeles nici până acum de ce a preferat criticul Constantin Călin „suprautilul” de „Zigzaguri” pentru articolele trimise celor de la „Acolada”, titlu care, conform unei opinii strict subiective, contravine total structurii domniei sale, distanțându-se totodată de însăși maniera explicită și riguroasă sub forma căreia Constantin Călin își prezintă paginile de istorie și critică literară, am privilegiul de a-mi reîntâlni profesorul de-a lungul unei demonstrații de virtuozitate. Iritat vizibil de autosuficiența pe care Șerban Foarță o manifestă în fața afirmației conform căreia „Bacovia e un Caragiale amar și abisal, trecut de la răs la plâns” (Constantin Călin), criticul băcăuan nu pare dispus să accepte registrul pseudo-ironic; în manieră clasică, dar imprumutând și câteva „arlechinade” din registrul obișnuit al timșoreanului, întorcându-i astfel „amabilitățile”, mult mai subtil, Constantin Călin își cunoaște la perfectie subiectul: atent la nuanțe, răbdător, îi arată rând pe rând motivele ce ar fundamenta o atare constatare. Totodată, într-un registru grav, Șerban Foarță este invitat la „locul” său, de unde ar avea cel mult... obligativitatea morală de

a continua dialogul. Cu voie sau nu, voi transcrie câteva rânduri: „Oricât aş vrea să menajez prezumția domnului Șerban Foarță, intelectual dintre cei mai elevați, în ale cărui lucrări admir arlechinadele și alte jocuri de magie verbală, nu-i pot concede calitatea de călăuză în treburile mele de cercetare literară. Îl citesc, firește, pentru rime, pentru spectaculozitatea unor formulări, nu ca să-i urmez metoda și să-i conștientizez opiniile. Suntem diferiți. Domnia sa are pasul sprinten, jucăus. Eu sunt mai puțin agil, ca să nu zic încet. N-am teorii, n-am virtuozitate de manierist, mă bazez pe observație, pe «olfactivitate», avansez cu părerile numai în măsura în care îmi îngăduie exemplele”; „Emananța a unei surprinzătoare susceptibilități, «Precizarea» domnului Șerban Foarță umbrește, prin bănueli și înșinuări, o muncă pe care - sper că-mi amintesc totul bine - am desfășurat-o cinstit. Acesta e, într-adevăr, un motiv de mândrie!”, cu bătaie mai lungă - „Acum e modă să înjuri și să vorbești de rău». Afirmăția citată, care sună foarte actual, are o vechime de 116 ani. Figurează într-un medalion scris de Traian Demetrescu despre Vlahuță. De regulă, modele sunt scurte, se perimează la intervale mici de timp. Această de a «înjura» și a cleveți rezistă; mai mult, e într-o permanentă expansiune și recrudescență. Dar, oare, e «modă», sau e «năraw rău», «specific»?” q.e.d.

Ce-i drept, poate că am mai spus-o, am privit „Acolada” cu neîncredere, zic eu, firească, lat-o, totuși, „săltând” calitativ, de la număr la număr! Nu am cum trece mai departe fără a semnala excelența cronică a lui Gheorghe Grigurcu la... excelențului volum semnă Constanta Buzea - „făcutul meu cuvântul. mon sort le mot” (cu o traducere de Miron Kiropol). Alice Tucleescu ne propune un interviu cu C. D. Zeletin, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, aflat sub aforistica formulă „Eruđiția fără fantezie structurează haosul fără să reveleze, fantezia fără eruđiție luminează haosul fără să-l structureze”.

OBSERVATOR CULTURAL

nr. 237, 8-14 octombrie 2009

Strict la obiect... două materiale în care stă numărul de față! Apoi, reproșuri comune față de clasa politică, un profil de președinte (logic, cu trimerel!) al lui Vaclav Havel, un excelent supliment dedicat dansului contemporan și nu numai!

Primul material, de fapt un grupaj, adună trei semnatori diferiți, ce vor dezbate latura „uneori prea umană” a lui Cioran. Primul dintre aceștia,

George Banu, ne mărturisește întâlnirea cu soția lui Aurel Cioran, moment în care ia contact cu parte a manuscriselor cioraniene. „În apartamentul Eleonorei Cioran” George Banu realizează, mai întâi sub imperiul unei convenite emoții, apoi cercetând atent, diferențele de ordin grafologic. Îi sunt totodată rememorate o parte din situațiile obișnuite, de viață, situații în care uneori găsește un Cioran marcat de propriile temeri, adesea pur imaginare: „Sănătatea îl obseda: ceaiurile, regimurile, precauțiile... Cum aş putea uita ziua în care, vrând să o luăm pe o scurtătură în apropiere de Odeon, și-a exprimat dorința de a o evita în mod expres: «-Nu, hai să o luăm pe bulevard, pentru că pe aici e prea mult curent». A răs imediat după aceea... însă asta arăta cât era de atent la cea mai mică precauție, și lucrul continuă să mă amuze și astăzi». Așa cum deja am afirmat, mult mai interesante sunt rândurile ce vizează apropierea de caietele lui Cioran: «Recunoșteam scrisul lui Cioran, aici în formare, nu era încă cel din anii '70-'80, însă paginile aveau ștersături, ca și mai târziu, până într-acolo încât parcă simțeam mișcarea furioasă a peniței, care tăia un fragment pentru a continua textul fără cea mai mică discontinuitate”. Pe de altă parte, extrem de interesant este dosarul Cioran pe care îl propune publicului francez revista Cahier de l'Herne, nr. 90 / 2009, în cadrul căruia mai mulți intelectuali francezi par a fi găsit măcar o parte din motivele ce ar putea să explice fascinația eseistului pentru structurile totalitare de tip legionar ori fascist. Avem două interviuri în traducerea Adinei Dinițoiu - „Antiintelectualismul, marele mister al secolului al XX-lea” (un interviu luat lui Alain Finkielkraut) și „Când Cioran îl admira pe Hitler” (interviu - Philippe Sollers).

Al doilea material vizează scandalul de la Filarmonica George Enescu, acolo unde, în urma unor disensiuni regretabile, s-a ajuns la o situație de provizorat; în plus, a fost determinată retragerea a două nume ce se bucură de o importantă recunoaștere internațională: Cristian Mandeal și Valentin Gheorghiu. Sub forma interviului - realizat de Ovidiu Simanca - Cristian Mandeal explică în contextul fatidicului raport economic / cultural o parte din nemulțumirile angajaților, adversități, cât și propria-i opțiune de a nu mai dirija niciodată, indiferent de împrejurări, orchestra Filarmonicii George Enescu.

LecTop

Istoric al religiilor, filosof, scriitor, Mircea Eliade mijlocește fericit pentru spiritualitatea noastră între Apus și Răsăritul îndepărtat, între civilizația materială și spirit, între cultura științifică și mit, între cultura profan și sacru, între modern și primitiv, între religii și credințe tribale, între marile culturi și culturile populare, între români și cealaltă lume profundă a culturii și civilizației. În afară de Brâncuși, poate că nu mai avem, în vremurile din urmă, un „mijlocitor“ de o asemenea anvergură, deși un Eugène Ionesco ar putea să fie înnobit cu acest statut. Amar, Eliade nota în *Adio* (vol. *La țigănci. Pe strada Mintuleasa, Editura Humanitas*, București, 2004, pag. 178): „Secole, sau chiar milenii, nu se întâmplă nimic în lumea spiritului, nu se creează nimic, dar Istoria continuă, oamenii beau și petrec ca să uite, iar stăpânii spânzură ca să rămână stăpâni“. Cugetarea lui a posit însă în acele fragmente temporale în care spiritul uman a cunoscut desăvârșiri. Între aceste posuri se află și universul dostoievskian. Îl prețuiește pe Dostoievski, întrucât personajele sale „posedă o grandioasă conștiință teoretică a lumii“, „capacitatea de libertate și de suferință, conștiința unui destin sau spaima de moarte, de ratare“ (Mircea Eliade, *Fragmentarium*, Editura Humanitas, București, 2008, pag. 90). Romanul *Huliganii* poartă urmele influenței dostoievskiene. Pentru el, Dostoievski privește existența dintr-o perspectivă nouă, ca și cum ar fi descoperit pentru noi un alt continent: „O «personalitate» creatoare nu are decât două posibilități: să valorifice într-un sens nou, «personal», existența, sau să restaureze normele. Poate fi citat, în primul caz, Dostoievski sau Goethe; în al doilea, Dante, Calderon, Shakespeare, Racine“ (Ibidem, pag. 109). Să nu ne facem însă iluzii, să nu credem că un Dostoievski ar fi primit sau ar primi mereu și peste tot aplauze, căci mediocritatea are chemări mai ales către orizonturi: „Geniul are prea multă «magie»; tulbură conștiința omului despre sine, îl scoate din hotarele înguste ale ființei sale. Omul mijlociu, omul mediocr, simte nevoia unui «bizar» pe măsura lui; care să-l distreze și să-l tulbure într-un mod agreabil. Generația franceză, care rezista lui Dostoievski și lui Nietzsche, aplauda pe un Catulle Mendès, pe un Peladan; scriitorii cu «mistere» parfumate, cu «secrete» și «revelații» accesibile. De asemenea, sunt gustați – mai ales de «elite» – anumiți scriitori obscuri, spirituali, paradoxali; și sunt gustați nu pentru talentul lor real, ci pentru «bizareria» lor, pentru fragmentele caduce și imbecile ale operei lor. Așa a fost, bunăoară, voga lui Jean

cogito

Ion FERCU

Eliade și Dostoievski (1)

„...descoperind – pentru sensibilitatea europeană modernă – un nou continent mental, Dostoievski descoperă, în același timp, și normele, care conduc niveluri în aparentă atât de «confuze». Și aici, în străfundurile demetrice ale ființei umane,

există norme, legi, principii. Personalitatea lui Dostoievski e covârșitoare pentru că el, cel dintâi, refuzând itinerariul lui Dante, ne călăuzește prin aceste prăpăstii subterane ale ființei omenești.“

Mircea Eliade, *Fragmentarium*

Zamira Bărbu - Nud în piramidă

Cocteau. Așa este, astăzi, Dimitri Merejkovski. Un Rene Guenon, un J. Evola, un Coenaraswamy sunt necunoscuți dincolo de un cerc îngust de cititori. «Revelațiile» adevărate lumea le caută în cărțile lui Merejkovski, după cum le căuta acum cincizeci de ani în cărțile teozofilor...“ (Ibidem, pag. 162). Istoria este, de multe ori, o mare aiureală, pentru că nu „cere unui om să aibă valoare sau să fie un caracter; i se cere să fie simpatic“, întrucât „mediocritatea este cea care place, deoarece judecatorii noștri să regăsesc în ea“, și tocmai de aceea „Dante, Michelangelo, Shakespeare, Byron, Wagner au fost întâi considerați ridicoli (...), deoarece erau «bizari», adică altceva decât mic-burghezul“ (Ibidem, pag. 161, 162). A cocheta cu geniul înseamnă a strivi lucrurile comune, a gândi ca și cum totul ar fi nou sub Soare, a descoperi lumi noi acolo unde alții observă doar dezmățul banalului: „Trebuie însă curajul de a crea revolta împotriva argumentării, a conformității: exemplul lui Kierkegaard, al lui Dostoievski, Heidegger“ (Mircea Eliade, *Oceanografie*, Editura Humanitas, București, 2003, pag. 201). Istoria a demonstrat că acest nonconformism firesc este singurul care te ajută să fii validat de...Istorie: „Și ai văzut că numai cărțile «imperfecte» au sfidat și sfidează timpul (Rabelais, Cervantes, Shakespeare, Balzac, Dostoievski)?“ (Ibidem, pag. 81).

Este greu de crezut că un spirit critic aioma lui Eliade ar face elogii, cu toate acestea credem că un adevărat elogiu închinat lui Dostoievski este comparația pe care acesta o

face raportându-l pe scriitorul filosof rus la Dante. Infernul, Purgatoriul și Paradisul danțesci sunt, poate, pe lângă teritoriile străbătute de Don Quijote, cele mai fascinante lumi în care ființa umană a locuit. Din Infernul lui Dante ieși cu speranța că vei putea admira „cerul înstelat“, prin Purgatoriul treci gândindu-te la „binecuvântata puritate a inimii“, iar în Paradis ajungi să fii adoratorul „jubirii care pune în mișcare cerul și stelele“. Paradisul lui Dante, mai ales, este unic. De la crearea Lumii, nimeni n-a mai zămislit ceva atât de nou în discursul metafizic despre om. În Universul lui Dostoievski întâlnești, simultan, Infernul, Purgatoriul și Paradisul. Aceste lumi nu sunt de sine stătătoare, nu cunosc granițe, de parcă am trăi în același timp în toate trei. Există un fir al Ariadnei care te poartă prin aceste lumi: Suferința, singura care te poate conduce către izbăvire și fericitare. *Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate* (Infernul, cântul III) zice Dante, dar Dostoievski nu va vorbi niciodată despre imperativul abandonării Speranței la poarta oricărui infern pe care ar trebui să-l străbatem. Cu o condiție: să rămânem, răbdători, umili și întru credință, mereu în preajma Suferinței, mai ales pentru că eroii săi sunt locatarii ai Subteranei, ca aproape noi toți. „Infernul și Paradisul descoperit[e] de Dostoievski, scrie Eliade, aparțineau de mult experienței umane. Dostoievski a valorificat numai – prin opera lui – aceste zone obscure ale existenței. Până la el, oamenii care pătrundeau în aceste zone obscure nu aveau conștiința că participă la o valoare, că expe-

riența lor are o semnificație umană. Cel mult credeau că ies din umanitate – așa cum se întâmplă cu toate misticele «întunericului», care încep în Eurasia cu mult înainte de Dionysos, cu toate experiențele demetrice (care lăsau impresia de «posesiune», de «umilire», de «inconștientă»). Dostoievski restaurează – dacă se poate spune astfel – *normele* acestei existențe demetrice. «Viața subterană», după opera lui Dostoievski, nu mai are un sens peiorativ, de confuzie, de haos, de nevroză. Viața subterană își regăsește dacă nu «legile» ei, cel puțin *ritmul* ei, funcția ei creatoare în existență“ (*Fragmentarium*, Editura Humanitas, București, 2008, pag. 110, 111). Cu Dostoievski ne despărțim de Dante, cu speranța de a reveni cândva la el, pentru că „descoperind – pentru sensibilitatea europeană modernă – un nou continent mental, Dostoievski descoperă, în același timp, și normele, care conduc aceste niveluri în aparentă atât de «confuze». Și aici, în străfundurile demetrice ale ființei umane, există norme, legi, principii. Personalitatea lui Dostoievski e covârșitoare pentru că el, cel dintâi, refuzând itinerariul lui Dante, ne călăuzește prin aceste prăpăstii subterane ale ființei omenești“ (Ibidem, pag. 111). Asta nu înseamnă că trebuie neapărat

să ridicăm, fără har critic, necondiționat, statui, pentru că până și la cei pe care-i așezăm pe piedestalul genilor putem găsi zone de mediocritate jenantă, stupidități despre care am putea crede că le-au aruncat alții acolo: „D-ta – care ai iubit profunzimea lui Dostoievski și ai crezut că profunzimea este un semn al geniului – nu te-ai cutremurat citind paginile pline de platitudini și superstiții din *Jurnalul unui scriitor*? Vasăzică, un geniu «profund» poate fi banal și plat – fără a înceta o clipă de a rămâne un geniu. Un scriitor genial, ca Balzac, poate scrie confuz, neinteresant, mediocr. Un Leopardi poate comenta scrierile celor vechi, ca un profesor de universitate germană. Baudelaire, geniu al paradoxului și tristeții, poate scrie o reflecție care să semene întocmai cu paragrafele tuturor manualelor de etică din lume: „Il y a dans toute homme, à toute heure, deux postulations simultanées, l'une vers Dieu, l'autre vers Satan“ (Mircea Eliade, *Fragmentarium*, Editura Humanitas, București, 2008, pag. 17). Dificultatea de a crea și gândi original este însă una reală, pentru că „stimularea gândirii și imaginației vine tot mai puțin de la viață și lume, și tot mai mult de la cultură, îndeosebi de la cărți“ (Mircea Eliade, *Oceanografie*, Editura Humanitas, București, 2003, pag. 36), exemplul unor «Unamuno sau Sestov, repere importante ale cugetării, fiind pilduitoare în acest sens: „Nu pot spune aceasta pentru că un Miguel de Unamuno a gândit pe cartea lui Cervantes, un Sestov pe literatura lui Dostoievski, un Simmel pe arta lui Rembrandt. Pot spune însă că toți acești oameni, deși cunosc viața, nu sunt stimulați în gândirea creatoare, în înțelegerea largă a vieții, decât de cărți și de opere de artă, de fapte împlinite de alții. Și ceea ce este mai interesant, acești oameni își găsesc *originalitatea* în interpretarea lucrurilor altora. (...) Originalitatea lui Unamuno, de pildă, nu constă în faptul că a gândit asupra vieții într-un mod personal și și-a exprimat această gândire stimulat de propria sa descoperire, de propriul său izvor. Nu; originalitatea lui Unamuno constă în faptul că a gândit în jurul vieții lui Don Quijote, în jurul textului lui Cervantes – pe care l-a înțeles și interpretat original. A văzut în Don Quijote un simbol sau un erou, și l-a urmărit pas cu pas, silindu-l să gândească cele ce gândea el, să spună ce crede credea el“ (Ibidem, pag. 37).

CONSILIUL EDITORIAL

Constantin Avram (Consizo Serv), Mihai Banu (Agricab Com), Ioan Chiriac (Rolex), Petru Cimpoeșu (Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național), Viorel Ghelase (Direcția Silvică Bacău), Viorel Grosu (Hydroconstrucția, Sucursala „Moldova“ Bacău), Grigore Horoi (Agricola Internațional), Neculai Lupu (Universitatea „George Bacovia“), Gheorghe Popa (Centrul „George Apostu“), ing. Mircea Nicolae Rusu, dr. ing. Ioan Viziteu (Teletrans, Ag. Bacău).

starea de grație

Victor MITOCARU

Trist-bucuros în dulcea Românie

Nici nu se putea altfel. Zelul analitic s-a extins după 1989 în medii sociale și profesionale la care nici nu te așteptai cu ani mai înainte. De departe însă, preocupă-nește mediul politic asupra căruia analiștii se strâng ciotcă, tocând mărunț, mărunț toate aspectele, de la cele generale până la particularul infinitesimal. Și înaintând cu analiza și ducând-o întortocheat, încât nu mai percepi rezultatul și uii premisele de la care se plecase, îți spui cu obidă, prezent la emisiunile televizate sau urmărind articolele din ziare, că vei fi fiind martorul unei necunoscuta fatalități. Dar îți scrutezi și adâncurile conștiinței și, dacă te îndrepti spre senectute, tot felul de trimiteri la anii comunismului în comparație cu ce-a urmat după 1989 în țara noastră parcă te-ar lua de maritor sau te vizează direct. Căci dacă ești la vârsta adolescenței prea puțin te interesează ce-a fost înainte și ce hram a purtat Ceaușescu, dar dacă ești trecut de 60 și vezi cu mari emoții cum se luptă guvernul să-ți mărească pensia, nu poți rămâne indiferent în fața acestui plin de umanitate efort și al altor eforturi cât se poate de explicite sau discutabile.

Dar cum să-ți definești starea sufletească, transpunându-te ca într-o supraimpresiune în epocile cu pricina, adică înainte, și respectiv, după decembrie 1989? Ai suportat răul social sau ai contribuit mai mult sau mai puțin la proliferarea lui? Oricum ar fi, amintirea acelor ani merită un dram de tristețe. Chiar dacă nu ai comis acte reprobabile, ai lăsat totuși să se petreacă fărădelegi în vecinătatea ta, în viața unor colegi și prieteni, fără a-ți manifesta atitudinea împotriva lor. Ai fost pionier, utetic, membru de partid. Măcar ai fi putut să refuzi ultima apartenență. Trist, foarte trist. Totuși, ai fost un elev merituos, în studenție ai fost răsplătit cu bursă republicană, ai fost repartizat în oraș și, după un timp, ai primit locuință.

Toate astea ți-au adus bucurii. Refuzând să devii membru al partidului comunist, destinul tău profesional dar și familia ta ar fi avut de suferit.

Pe urmă, în aprilie 1964, când cu declaratia de independență a României față de supremația Moscovei, și în august 1968, când țara noastră nu a participat la invadarea Cehoslovaciei, puteai oare rămâne indiferent? Se prea poate să fi fost ca atâția alții, puțin informat politic, necunosător avizat al situației politice internaționale, bazat doar pe seminariile de la învățământul politico-ideologic. Dar în ambele cazuri te-ai bucu-

rat și ai avut un gând de apreciere la adresa conducătorilor României. Cât despre Nicolae Ceaușescu, conducătorul comunist care caracterizase drept „gravă eroare” invadarea Cehoslovaciei, presa occidentală avu reacții de apreciere. Iar acum, momentele acelea plasate fiind în trecutul „alternativ” al orientărilor istorice postdecembriste, te cuprinde tristețea, constatând că naivitatea ta a fost păcălită și tu, manipulat grosolan. Trist, foarte trist.

Și a venit procesul comunismului, inițiat de președintele țării, cu raport în regulă întocmit de o comisie pe sprânceană, cu asistență parlamentară și chiar cu spectacol. Populația n-a aflat mare lucru, decât că au fost condamnate crimele comunismului. Odată ședința fiind ținută, comunismul a fost trimis la pubela de gunoi a istoriei. Satisfacția a fost modestă pentru cei care au suferit și rușele lor aflate încă în viață. Însă una e să condamnăm comunismul, căruia puțin îi pasă acolo unde a rămas, și cu totul altceva să rezolvi tot prin procese, sute și mii, câștigarea proprietăților, retrocedărilor și succesiunilor, înfățișări pe parcursul desfășurării cărora se ciocnesc interese cumplite. Aici e aici. La

finele lui 1989 ne despărțim de regimul totalitar și se instaurază, măcar teoretic pentru început, regimul statului de drept. Și în acest invocată stat de drept, și pe drept, și fals, și vădit demagogic, se întâmplă fapte de-a dreptul incredibile, care n-au de-a face cu justiția. Bieți neajutorati, care s-au zbatut ani în șir să-și capete drepturile, s-au văzut deodată la chermul derbedeilor noului timp, dispuși să le vină în ajutor, preluându-le cazurile în schimbul unor sume bănești derizorii. Și iată-i pe corifeii acestui capitalism de hoție, cu acte în regulă, cu rezoluții juridice în lege, deveniți bogați peste noapte. Unde este frumoașa zicere latinească, invocată cândva de Octavian Paler în emisiuni televizate? S-o reamintim: Fiat justitia perat mundus (Facă-se dreptate chiar de ar pieri lumea). Îți vine să și răzi de asemenea binefaceri care ne-au copleșit, ieșite de sub pulpana statului de drept. Nu, domnilor! Să îndreptăm cum se cuvine dictonul: Fiat pecunia perat justitia (Facă-se bani chiar de-ar fi să piară dreptatea). N-am spus *justiția*, adică numele instituției, al sistemului, ci al derivatului al cărui sinonim este *judecat*.

• Geanița Ivu Vlad - Săpântă

Tot despre justiție fiind vorba, am fost martorii începerii unui protest al slujitorilor Justiției, care au paralizat derularea multor procese, ceva mai dureroase și mai acaparante decât procesul comunismului. Prin urmare, nu era de ajuns că dreptatea umblă pe alocuri cu capul spart; mai trebuia să facă această dreptate și o pauză desartă. Aflu de la un prieten că e strămtorat din pricina unui „ajuns” care vrea cu orice preț să iasă la stradă, decupând din terenul lui, deși acel individ are loc de ieșit la altă stradă, dar lui îi convine pe dincoace. Bineînțeles că va câștiga procesul care acum (în miezul protestului juriștilor) stă pe loc. Dar ce argumente are individul? Și-a făcut rost de „căsuță postală”, deci de adresă, la strada la care are acces prietenul strămtorat. Cine i-a acordat ilegal „căsuța postală”? Nu se știe pentru că Justiția n-a vrut să aștepte, în virtutea dictonului compus de noi: Fiat pecunia perat justitia.

Când vezi toate astea și multe altele cu care ne potopesc zilnic criza, capitalismul, nedreptatea și măcinarea în gol a morilor de vânt nu poți decât să fii cuprins de tristețe. Este însă și un motiv de învioreare. Semnatarul acestor rânduri se știe un om păcătos, fapt care, pe lângă momentele de ataraxie, îi produce visare, teamă de căderea în stenahorie, căutarea singurătății. Își inchiupie însă cu oarecare bucurie că jos în Tartar, ascultând promisiunile electorale, dracii se minunează de atâtea fantezie create, de abia așteptându-i pe protagoniști să mai învețe câte ceva de la dansii. Și când te gândești că traseul turistic până acolo nu costă nimic și că, iată, poți și tu să contribui cu o mică economie la bugetul strămtorat foarte alocat turismului, din trist cum erai te-apucă toate bucuriile.

Drum bun, excursie frumoasă!

codul bunelor manele

Bogdan ULMU

Doamne, feriiți-vă de „domni”!

„De ce nu m-a făcut mama, bărbat?” – se întreabă, de secole, trei-sferturi dintre femei (dar, dragele mele, credeți-mă, sunt și momente în care bărbații și-ar fi dorit să fie femei: fie și numai pentru că femeile sunt mereu în formă sexuală!).

E bine să fii doamnă, zău: cînd ești invitată la teatru, apoi la restaurant, peste o zi – în excursie, plătește domnul; cînd ești în metrou sau tren, ți se cedează locul; cînd se scufundă *Titanicul*, te urci prima, în barca de salvare; cînd naști, primești concediu de maternitate doi ani ș.a.m.d. Dacă ești stripteuză, trei zile pe lună nu mergi la servicii.

Dar, desigur, ai și unele neplăceri, cînd treci de pragul casei: ești hărțuită erotic de șefi, colegi, necunoscuți; ești invitată la dialog de libidinoși senili care ți se adresează cu „duduie”, ori „duduia”, „scumpă doamnă”, „irezistibilă gazelă”... sau, mai rău, de grobieni ebrietăți care-ți trîntesc un rebarbativ „te dau în bărci, macioalfo?”; ori „nu te da mare, paceaură, că ai crescut cu mine-n mahala, stricata dracu!”... Brrrr!!!!

Ca să fii sigură, nu dați cărți de vizită, fotografii de la concursul de *miss*, piese de lenjerie intimă, cutii de medicamente scumpe, alimente proaspete din plasă, valută etc., necunoscuților. Nu știți, după aceea, cui și cum se vor lăuda! Apărați-vă ingenuitatea, de grosolană lumii, prin prudentă.

Vedem cu toții, la televizor, mai ales în emisiunea de cultură *Știrile de la ora 17*, cohorte de damicele care cad pradă poftelor infractorilor și oligoizilor. De aceea, și cînd vine acasă soțul, nu dați drumul la ușă decît după ce îl puneți să spună o parolă, aleasă de comun acord (în nici un caz „*Trei iezi, cucuie!*”, că e previzibilă): trebuie ceva greu de memorat pentru hoți, cum ar fi monologul lui Hamlet, în originar, discursul ministrului de finanțe, în traducere liberă, pagina 102 din *Lista abonatilor telefonici* etc.

În ziua *logodnei*... trec peste asta, că azi nu mai știe nimeni ce-i aia. Am auzit într-o seară, la circiumă, un student care vorbea, citind dintr-un scriitor italian din secolul XVIII, de *logodnă* și colegii au înțeles... *gondolă!* Ptiu, în ce lume defectă ajunserăm!...

În ziua cununiei, aveți grijă la comportament: toate rușele de la țară și toate nemăritatele de la oraș, vor fi cu ochii pe voi, crezîndu-se reporteri la *cronica circoșilor*; deci, nu fiiți prea tandri, dar nici excesiv de glaciali; nu etalați toalete scumpe – că se prind fraierii că-s închinate; nu pupați chiar toată asistența, din două motive: unu – oricum, nu cunoașteți decît 10% din participanți;doi - nu aveți timp de re-rujată, între zece tocăieli...

Apoi, vedeți cu ce servii învitații: nu dați bomboane cu alune, că-s înecăcioase (știu un ofițer civil de Stare care a fost luat cu *Salvarea* de la Primărie, fiindcă-i rămăsese o buca' de arahidă-n esofag!); nu oferiți nici secărică, trascău, samahoncă, distilat de electrod, că se vor îmbăta nașii și vor scăpa luminările din mină; o juma' de pișcot și un sferț de pahar de șampanie, e și suficient și elegant.

Seara, chiar noaptea, la restaurant, evitați să faceți observații mesenilor care-au pus în plic mai puțin decît au anunțat; și mireasa nu e obligată să danseze *chiar* cu toți mitocanii ebrietăți și dornici s-o calce pe bombeu: ideal e să aveți o soră geamănă, care preia obligațiile din mers, ca să vă mai trageți oleacă sufletul...

Ceea ce-mi propun să fac și eu, pentru o lună...

(va urma, bre!)

www.bogdanulmu.eu

Germania

Hans-Thies Lehmann

Teatrul postdramatic

Odată cu sfârșitul „Galaxiei Gutenberg”, textul scris și cartea se văd din nou puse sub semnul întrebării iar modalitatea de percepție se deplasează: percepția simultană și cea din multiple perspective o înlocuiesc pe aceea liniar-succesivă. O percepție mai superficială, în același timp mai cuprinzătoare, vine și ia locul aceleia centrate, mai profunde, al cărei model a fost lectura de texte literare. Lectura cea lentă, la fel ca și teatrul cel complicat și greoi, riscă să-și piardă statutul în confruntarea cu circulația, mult mai productivă, a imaginilor mișcate. Dependente estetic una de cealaltă într-o relație de productivă repulsie și atracție, literatura și teatrul ajung la statutul de practică minoritară. Teatrul nu mai e un mediu de comunicare în masă. A nega cu îndârjire acest fapt devine din ce în ce mai ridicol, a reflecta asupra lui devine din ce în ce mai urgent. Confruntat cu presiunea exercitată de cele două forțe reunite care sunt viteza și suprafața, discursul teatral se emancipează față de discursul literar, dar el se apropie totodată de acesta în ceea ce privește funcția lui generală în cultură. Fiindcă atât teatrul cât și literatura sunt texturi ce depind într-o măsură importantă de eliberarea unor energii ale imaginației active, energii din ce în ce mai slabe în civilizația consumului pasiv de imagini și date. La un nivel primar, nici teatrul, nici literatura nu funcționează prin reproducerea de imagini, ele sunt organizate mai degrabă ca sisteme complexe de semnificante. Totodată, „sectorul” cultural ajunge să fie supus din ce în ce mai mult legii vandabilității și rentabilității, iar aici se cuvine să remarcăm dezavantajul suplimentar că teatrul nu dă la iveală un produs tangibil și prin urmare valorificabil pe piață, așa cum este cazul unui video, al unui film, al unui disc ori al unei cărți.

Noile tehnologii și noile medii devin din ce în ce mai

Thies Lehmann este profesor de teatrologie la Universitatea Johann Wolfgang Goethe din Frankfurt am Main, președinte al Societății internaționale Brecht, membru în conducerea Societății Heiner Müller și în board-ul revistei Performance Research. Profesor-invitat la mai multe importante universități europene și de peste ocean, Lehmann a publicat un mare număr de studii în multe reviste de specialitate din lume. Apărut în 1999 la Verlag der Autoren

imateriale – „Les Immatériaux” s-a numit o expoziție organizată în 1985 la Paris de către Jean-François Lyotard. Teatrul, dimpotrivă, se caracterizează în foarte mare măsură prin „materialitatea comunicării”. Spre deosebire de alte forme de practică artistică, el se distinge printr-o greutate materială considerabilă a materialelor și mijloacelor sale. În comparație cu creionul și hârtia poetului liric, cu uleiurile și pânza pictorului, el are nevoie de multe: activitatea permanentă a unor oameni vii, întreținerea scenelor, organizare, administrație și activitatea din ateliere, ca să nu mai vorbim de solicitările materiale ale artiștilor care lucrează în teatru. Cu toate astea, această instituție cu aparență aproape medievală își mai găsește încă, într-o surprinzătoare stabilitate, locul său în societate și în vecinătatea mediilor avansate din punct de vedere tehnic. În chip evident, ea îndeplinește o funcție care are de-a face tocmai cu „dezavantajele” ei.

Teatrul nu este numai locul *corpurilor grele*, ci și acela al *adunărilor reale*, în care are loc o intersecție, unică în felul ei, de viață organizată estetic cu viața cotidiană reală. Spre deosebire de toate artele obiectului și ale mijlocilor mediatice, aici are loc atât actul estetic în sine (acela al jocului), cât și actul receptării (de către public) ca reală activitate într-un aici și acum.

Teatrul înseamnă: *un timp de viață comun*, petrecut și consumat împreună de către actori și spectatori în aerul respirat împreună în *acel spațiu* în care au loc jocul teatral și urmărirea lui.

și tradus apoi și în alte limbi (inclusiv engleză și franceză), amplul său studiu dedicat aceluia tip de teatru pe care el îl definește drept „postdramatic” este recunoscut ca una dintre cele mai importante lucrări de teatrologie din ultimele decenii. Fragmentul de mai jos face parte din volumul „Teatrul postdramatic”, în curs de apariție la editura UNITEXT.

În românește de
Victor SCORADEȚ

Un mod profund modificat de utilizare teatrală a semnelor face ca descrierea unui important sector al noului teatru drept „postdramatic” să apară cât se poate de adecvată. Pe de altă parte, chiar noul *text* de teatru este acela care, la rândul lui, își reflectă iar și iar condiția de alcătuire lingvistică, un *text* de teatru care „a încetat” în mare măsură „să mai fie dramatic”. Făcând aluzie la genul literar al dramei, titlul „Teatrul postdramatic” semnalizează legătura care continuă să funcționeze între teatru și text, chiar dacă, aici, în centru se află discursul *teatrului*, astfel încât e vorba despre text numai ca element, ca strat și „material” al creației scenice și nu ca stăpân al ei. Asta nu implică însă nicicum o judecată apriorică de valoare. Se scriu în continuare texte importante iar termenul de „teatru de text”, utilizat adeseori peiorativ, se va dovedi, pe parcursul acestui studiu, a nu se referi nici pe departe la un fenomen pur și simplu depășit, ci la o varietate originală și autentică a teatrului postdramatic. Cu toate acestea, având în vedere stadiul actual al cercetării teoretice a discursurilor *scenice* nou apărute, total nesatisfăcător în comparație cu analiza *dramei*, pare adecvat ca și dimensiunea textului să fie cercetată hotărât în lumina realității teatrale.

În „textul de teatru care a încetat să mai fie dramatic” al prezentului (Poschmann), „principiile narațiunii și ale figurării” precum și ordinea unei „fabule” dispar. Se ajunge la o

„autonomizare a limbii”. Schwab, Jelinek sau Goetz produc – păstrând în grade diferite dimensiunea dramatică – texte în care limba apare nu ca vorbire a personajelor – în măsura în care mai există personaje definibile ca atare –, ci ca teatralitate autonomă. În ceea ce ea numește „teatru ca instituție orală”, Ginka Steinwachs încearcă să conceapă realitatea scenică drept realitate poetico-senzuală, puternic potențată, a limbii. O lumină importantă asupra a ceea ce se întâmplă aici o aruncă noțiunea, susținută de Elfriede Jelinek, a „suprafețelor lingvistice” aflate față în față, înlocuind dialogul. După interpretarea plauzibilă a lui Poschmann, această formulă se ridică împotriva dimensiunii de profunzime a personajelor care vorbesc, ceea ce ar însemna o iluzie mimetică. În această privință, metafora „suprafețelor lingvistice” este echivalentă cu revoluția petrecută în pictura modernă atunci când, în locul iluziei spațiului tridimensional, au fost „puse în scenă” planicitatea tabloului, realitatea lui bidimensională și aceea a culorii ca o calitate autonomă. Bineînțeles, interpretarea cum că limba autonomizată ar atesta lipsa interesului față de om nu apare a fi neapărat convingătoare. Nu e vorba mai degrabă despre o perspectivă schimbată asupra omului? Nu atât intenționalitatea – o caracteristică a subiectului –, cât absența acesteia, nu atât voința conștientă, cât dorința, nu atât „eu”, cât „subiectul inconștientului” sunt acelea care își găsesc articularea aici. Prin urmare, în loc să deplângem absența unei imagini predefinite a „Omului” în textele organizate postdramatic, ar fi preferabil să ne întrebăm care sunt noile posibilități de gândire și reprezentare pe care acestea le schițează pentru subiectul individual.

Inițiator al seriei noi: Radu CÂRNECI Redactor-șef: Carmen MIHALACHE

Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Adrian JICU, Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU (corectură)

Contabilitate: Anișoara TOMA Culegere text: Niculina MOISĂ

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Redacția: Str. Caișilor nr. 7 • Tel/Fax: 0234-512497 • E-mail: ateneubc@gmail.com •

• Materialele nepublicate nu se restituie. • Tipărit la SC LETEA S.A. Bacău, str. Letea 17, tel.: 0234 572900 • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317 •

